

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π.Μ.Σ. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Διπλωματική Εργασία

**Η ΑΠΕΙΛΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ:
ΑΙΤΙΑ, ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ**

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜΙΔΗΣ
Α.Μ. 1214Μ086

Επιβλέπων Καθηγητής:
ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΚΟΦΑΣ

Αθήνα, Νοέμβριος 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1. Πρόλογος**
- 2. Κεφάλαιο 1: Το ιστορικό πλαίσιο και κοινά χαρακτηριστικά**
- 3. Κεφάλαιο 2 : Η Τρομοκρατία στην Μέση Ανατολή και οι παράγοντες του φαινομένου**
- 4. Κεφάλαιο 3ο: Μέτρα κατα της Τρομοκρατίας**
- 5. Επίλογος**
- 6. Βιβλιογραφία**

Πρόλογος

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να καταγράψει και να συγκεντρώσει τις κύριες αιτίες, οι οποίες τα τελευταία 30 χρόνια υποκινούν τη διενέργεια τρομοκρατικών πράξεων τόσο εντός των κρατών όσο και σε παγκόσμια κλίμακα.

Η τρομοκρατία υποκινείται κατα κύριο λόγο από οικονομικά, κοινωνικά και θρησκευτικά αίτια. Επίσης μεγάλο ρόλο διαδραματίζουν και τα φλέγοντα ζητήματα (κυρίως στο χώρο της Μέσης Ανατολής) με κυριότερα το Παλαιστινιακό, ενώ τρομοκράτες έχουν εισχωρήσει στους αγώνες για απελευθέρωση από τα τυρρανικά καθεστώτα, όπως καταδεικνύεται και από τις πρόσφατες εξελίξεις στο κράτος της Συρίας.

Το πιο σημαντικό γεγονός, το οποίο στιγμάτισε τη σημερινή εποχή και τη στάση έναντι της τρομοκρατίας, είναι η επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου από μέλη της Αλ Καιντα. Επρόκειτο για μια απειλή που προερχόταν από ένα μη κρατικό δρώντα με έλλειψη σαφών στόχων και εδαφικής επικράτειας. Αυτή η πραγματικότητα οδήγησε στην αδυναμία αντιμετώπισης του προβλήματος με τα παραδοσιακά εργαλεία ισχύος¹.

Όπως θα καταγραφεί και στα παρακάτω κεφάλαια η κύρια δύναμη της Τρομοκρατίας έγκειται στο γεγονός πως λόγω του ασύμμετρου χαρακτήρα της απειλής επιτρέπει σε ομάδες με ελάχιστα μέσα να επιτύχουν δυσάναλογες ζημιές στα κράτη. Ταυτόχρονα οι ομάδες αυτές εξαιτίας της έλλειψης μιας σταθερής γεωγραφικής επικράτειας δύσκολα εντοπίζονται και τα συμβατικά μέσα του πολέμου δεν μπορούν να τις αντιμετωπίσουν με απόλυτη επιτυχία.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αρχικά μια ιστορική αναδρομή από την εμφάνιση των πρώτων τρομοκρατικών οργανώσεων από την περίοδο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Στη συνέχεια ο ιστορικός φακός εστιάζει στην εποχή της Γαλλικής Επανάστασης και με γρήγορους ρυθμούς καταλήγουμε στη σημερινή εποχή και το 4ο κύμα τρομοκρατίας κατά τον David Rapoport. Το κεφάλαιο αυτό κλείνει με μια

---

¹ Paul Levine, Harry Papasotiriou, “*America Since 1945. The America Moment*” (Palgrave Macmillan, New York 2005) σελ. 237

προσπάθεια εντοπισμού των συστατικών στοιχείων ενός ορισμού της Τρομοκρατίας με γνώση πάντοτε του γράφοντος, πως κάτι τέτοιο είναι πολύ δύσκολο μιας και δεν υπάρχει ένας γενικά αποδεκτός όρος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφεται το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο που οδήγησε στην άνοδο της λεγόμενης Νέας Τρομοκρατίας και τους λόγους που οδηγούν στην εμφάνιση του φαινομένου. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται η μετατόπιση από το κοσμικό στο θρησκευτικό αγώνα για τα αιτήματα στο χώρο της Μέσης Ανατολής. Αυτός ο χώρος πλήττεται από μια σειρά παθογενειών που προκαλούν πολιτικές εντάσεις. Αυτές είναι οι αρνητικές επιπτώσεις που επέφερε ο δυτικός αποικισμός, καθώς προκάλεσε ένα αίσθημα ταπείνωσης και ντροπής οδηγώντας στην αποδόμηση των παραδοσιακών μουσουλμανικών πρακτικών, δημιούργησε πολιτικά σύνορα προς το συμφέρον του, και εγκατέστησε απολυταρχικά καθεστώτα. Δεύτερον, η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ, δηλαδή ενός δυτικού κράτους στην καρδιά του αραβικού κόσμου λήφθηκε εκ μέρους των δεύτερων ως προσπάθεια αποδυνάμωσής τους. Επιπλέον, η σειρά πολέμων με το εν λόγω κράτος και οι ταπεινωτικές ήττες προκάλεσαν ένα κύμα δυσαρέσκειας και ταυτόχρονα δημιουργήθηκε ένα από τα κεντρικότερα ζητήματα στην Μέση Ανατολή, αυτό της Παλαιστίνης. Τρίτον, η κατοχή μεγάλων αποθεμάτων πετρελαίου οδηγεί σε πολιτικές εντάσεις και αστάθεια λόγω του ότι παρέχεται στα καθεστώτα μια τεράστια πηγή εισοδήματος και διαγωνίζονται οι αυταρχικές κυβερνήσεις καθώς δεν υπάρχουν πιέσεις για μεταρρυθμίσεις. Επίσης δίνει τη δυνατότητα για τη δημιουργία ισχυρών στρατιωτικών μηχανισμών που διευκολύνουν τα απολυταρχικά καθεστώτα στην καταπίεση των αντιφρονούντων. Τέταρτον, η Ιρανική Επανάσταση του 1970 έφερε στην επιφάνεια το πολιτικό Ισλαμ.²

Το τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο επικεντρώνει στην Αντιτρομοκρατία. Ειδικότερα αναφέρεται το πως πρέπει να κινηθούν τα κράτη ώστε να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο με γνώση πάντοτε πως η Τρομοκρατία δύσκολα εξαλείφεται και πως ο στόχος είναι η μείωση του αντικτύπου της. Επιπλέον εξετάζεται και η περίπτωση

---

² Andrew Heywood(μτφ-επιμ.Χρήστος Φραγκονικολόπουλος, Φίλιππος Προέδρου) , “Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια εποχή”, Εκδόσεις Κριτική (2013) Σσ.103-107

κατα την οποία εσφαλμένα μέτρα κατα της Τρομοκρατίας λειτουργούν αντιπαραγωγικά και οδηγούν στην απήχησή σε μεγαλύτερο κοινό. Για να γίνει καλύτερα κατανοητό το παραπάνω χρησιμοποιούνται 3 case studies. Αυτό της αντιμετώπισης του IRA απο τη Βρετανική κυβέρνηση, της αντίδρασης των ΗΠΑ στην βομβιστική επίθεση σε μια δισκοθήκη στο Δυτικό Βερολίνο το 1980 και η αντίδραση του Ισραηλ προς τις εξεγέρσεις της Παλαιστίνης.

Κεφάλαιο 1ο: Το ιστορικό πλαίσιο και κοινά χαρακτηριστικά

Στη σύγχρονη εποχή ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα ασφαλείας, που απασχολεί ιδιαίτερα το εσωτερικό των κρατών του δυτικού κόσμου και όχι μόνο, είναι αυτό της Τρομοκρατίας.

Στην αυγή του 21ου ένα πρωτοφανές γεγονός ήρθε να ταραξεί τη σχετική νηνεμία της μεταψυχροπολεμικής περιόδου και να απειλήσει την κρατική ισχύ όπως καθιερώθηκε από το βεστφαλιανή συνθήκη. Ένας μη κρατικός δρών καταφέρει να πλήξει την μεγαλύτερη υπερδύναμη της εποχής χτυπώντας σε συμβολικούς στόχους της παγκόσμιας κυριαρχίας της.

Πιο συγκεκριμένα, την 11/9/2001 4 επιβατικά αεροπλάνα με σημείο αναχώρησης την Βοστώνη, το Νιουαρκ, το Νιου Τζέρσεϋ και τη Γουάσιγκτον έγιναν θύματα αεροπειρατείας από 19 μέλη μιας οργάνωσης που αποκαλούνταν Αλ Κάιντα-δεν ήταν ούτε η πρώτη αλλά ούτε και η τελευταία φορά που ο δυτικός κόσμος και πολύ περισσότερο οι ΗΠΑ θα εμπλεκόταν με αυτό το όνομα, όπως θα φανεί και παρακάτω. Τα δύο αεροπλάνα προσέκρουσαν επιτυχώς στους Δίδυμους Πύργους του Παγκοσμίου Κέντρου Εμπορίου καταστρέφοντας τους πλήρως. Το τρίτο είχε ως στόχο το Πεντάγωνο προκαλώντας μεγάλες ζημιές στη νότιοδυτική πτέρυγά του. Το τέταρτο με στόχο το Λευκό Οίκο δεν πέτυχε το στόχο του, καθώς οι επιβάτες είχαν μάθει για την μοίρα των άλλων αεροπλάνων και επιχειρώντας να αποτρέψουν τους αεροπειρατές το όχημα συνετρίβη σε ένα οικόπεδο της Πενσυλβανίας. Ο συνολικός απολογισμός των θυμάτων υπολογίζεται στους 2976 (2752 στο κέντρο Παγκόσμιου Εμπορίου, 40 στην Πενσυλβανία και 184 στο Πεντάγωνο).³

Το παραπάνω γεγονός επέφερε ως αποτέλεσμα τον τεράστιο ψυχολογικό αντίκτυπο στην παγκόσμια κοινή γνώμη ενώ μια νέα γενιά τρομοκρατών αναδυθήκε με την ονομασία “Νέα Τρομοκρατία”, η οποία συνδεόταν άμεσα με τη Μέση Ανατολή και τον κόσμο του Ισλάμ.

Πρέπει όμως να σημειωθεί πως η Τρομοκρατία αυτή ούτε πρωτάκουστη ήταν

³ Bruce Hoffman “*Inside Terrorism*” Revised and Expanded Edition (Columbia University Press/New York, 2006)Σελ. 18

ούτε Νέα, όπως καταδεικνύεται και απο το έργο του Walter Laqueur⁴

Αντιθέτως το φαινόμενο αυτό εμφανίστηκε σε πρωτόλεια μορφή το 65μ.Χ απο τους Sicarii, οι οποίοι όντας μια οργανωμένη θρησκευτική ομάδα έδρασαν στην Παλαιστίνη και είχαν ως στόχο την αποτίναξη του Ρωμαϊκού ζυγού. Πήραν το όνομα τους απο το όπλο προτίμησής τους (sica=μαχαίρι) και επιτίθεντο στους εχθρούς τους κατα τη διάρκεια της μέρας σε δημόσιους χώρους και πιο συγκεκριμένα σε μεγάλες θρησκευτικές γιορτές, έτσι ώστε οι πράξεις τους να γίνουν γνωστές σε όλο και περισσότερο κόσμο.

Μια άλλη “τρομοκρατική ομάδα “ που έδρασε τον 11ο αιώνα ήταν οι Assassins με έδρα την Περσία. Έχοντας κατανοήσει ότι ήταν αδύνατο να κερδίσουν τους ισχυρούς αντιπάλους τους σε ανοικτή μάχη υιοθέτησαν την τακτική μιας οργανωμένης, συστηματικής και μακροπρόθεσμης εκστρατείας τρόμου που θα πραγματοποιείτο μέσω μιας ολιγομελούς και πειθαρχημένης ομάδας.

Τέλος οι Thugs δρούσαν στην Ινδία και την Άπω Ανατολή πολεμώντας τις βρετανοινδικές αρχές . Η οργάνωση αυτή υποκινούταν απο την πίστη της στην ινδική θεά Κάλι και σκότωνε τα θύματά της στραγγαλίζοντάς τα. Απεχθάνονταν το θάνατο και δεν είχαν μη διακριτούς πολιτικούς στόχους.

Η πρώτη αναφορά σύμφωνα με τον Bruce Hoffman⁵(ο οποίος καταγράφει τις τρομοκρατικές οργανώσεις απο την Γαλλική Επανάσταση έως και τη σύγχρονη εποχή) στον όρο “τρομοκρατία” γίνεται στην επαναστατική Γαλλία. Πιο συγκεκριμένα το καθεστώς του τρόμου (La regime de la terreur) υιοθετήθηκε ως μέσο επιβολής της τάξης κατα την περίοδο αναβρασμού που ακολούθησε μετα την επανάσταση του 1789. Η “τρομοκρατία” της περιόδου είχε δύο κοινά χαρακτηριστικά με το σημερινό “απόγονό” της. Πρώτον, ήταν οργανωμένη, προμελετημένη και συστηματική. Δεύτερον, η νομιμοποιητική βάση της ήταν η δημιουργία μιας καλύτερης κοινωνίας με βάση τις δημοκρατικές αρχές. Στις 26 Ιουλίου το καθεστώς αυτό έληξε όταν οι εξτρεμιστές μαζί με τους μετριοπαθείς

---

4 Walter Laqueur “*Terrorism*” (Abacus 1980) σσ. 18-20

5 Bruce Hoffman “*Inside Terrorism*” Revised and Expanded Edition (Columbia University Press/New York, 2006)Σσ. 5-20

έριξαν τον Ροβεσπιέρο και το “καθεστώς” του. Έκτοτε η τρομοκρατία σχετίστηκε με την κατάχρηση εξουσίας και απέκτησε εγκληματική υφή. Αυτό το γεγονός οδήγησε στην αμφισβήτηση της “θεικά” δεδομένης εξουσίας των βασιλέων στην Ευρώπη .

Ο συνδυασμός της ανόδου του πατριωτισμού και των κοινωνικό-οικονομικών αλλαγών της εποχής οδήγησε την Τρομοκρατία σε μια νέα εποχή που κυριαρχούσε η αντίληψη της επανάστασης και της αντίθεσης προς το κράτος. Η βία ήταν αναγκαία για να εστιάσει την προσοχή και να προσελκύσει την κοινή γνώμη προς το σκοπό. Επιπλέον με αυτό τον τρόπο οι πληθυσμοί μπορούσαν να ενημερωθούν και να μετέχουν στην “επανάσταση”.

Μετά τη Γαλλική Επανάσταση ακολούθησε η ρωσική Narodnaya Volya (σε ελεύθερη ελληνική μετάφραση “Η Θέληση του Λαού). Ιδρύθηκε το 1878 από Ρώσους που αντιτίθεντο στη τσαρική εξουσία και ήταν υπέρ του Συντάγματος. Κύριο χαρακτηριστικό ήταν η επιλογή στόχων λόγω της συμβολικής τους αξίας, ενώ παράλληλα η απώλεια αθώων ζώων (παράπλευρες απώλειες) ήταν μη αποδεκτή. Τον Μάρτιο του 1881 η οργάνωση κατάφερε να δολοφονήσει τον Τσάρο Αλέξανδρο Β'.

Η δράση των Ρώσων Τρομοκρατών αποτέλεσε ένα μοντέλο δράσης για τους αναρχικούς της εποχής. Έτσι ιδρύθηκε η “Anarchist International” για τον καλύτερο συγχρονισμό των αναρχικών δράσεων σε παγκόσμια κλίμακα. Η είδηση της δημιουργίας μιας τέτοιας οργάνωσης προκάλεσε τέτοιο τρόμο στην κοινή γνώμη, δυσανάλογο προς το μέγεθος της απειλής.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της δράσης της ήταν η μη συγχρονισμένη δράση και διενέργεια πράξεων είτε από μεμονωμένα άτομα ή από ολιγομελείς ομάδες ομοϊδεατών ριζοσπαστών.

Σημείο αναφοράς αποτελεί η δράση των O'Donovan Rossa και Ford (μέλη της ιρλανδικής οργάνωσης Clan na Gael), οι οποίοι αντελήφθησαν την ικανότητα των μέσων επικοινωνίας (εφημερίδες) να μεταφέρουν και να κάνουν πιο ηχηρό ένα βίαιο μήνυμα. Επιπλέον, κατανόησαν την ανάγκη ύπαρξης μια σταθερής βάσης χρηματοδότησης για τη διατήρηση του αγώνα. Οι στόχοι τους ήταν κτήρια, τα οποία προσέλκυαν την προσοχή των θυτών σχετικά με κάποιο γεγονός ιστορικής σημασίας.

Τέλος δεν είχαν τους ίδιους ενδοιασμούς που αντιμετώπιζαν οι Ρώσοι σύγχρονοί τους όσον αφορά τις παράπλευρες απώλειες.

Γενικά η ιρλανδική πολιτική βία κατα τον 19ο αιώνα επηρέασε σημαντικά την εξέλιξη του φαινομένου της τρομοκρατίας. Για πρώτη φορά εμφανίστηκαν τα μοτίβα και ο τρόπος δράσης (*modus operandi*) που υιοθετήθηκαν από μεταγενέστερες οργανώσεις. Δεύτερον, χρησιμοποιήθηκαν εκρηκτικά με χρονοκαθυστέρηση έτσι ώστε να μην απειλείται η ζωή του θύτη και να μπορεί να συνεχίσει τον αγώνα. Τέλος, τα μέσα μεταφοράς και πιο συγκεκριμένα οι υπόγειοι σιδηρόδρομοι έγιναν στόχοι επιθέσεων και παρατηρήθηκε η εμφάνιση των παράπλευρων απωλείων.

Κατά τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο η τρομοκρατία κινούταν στα πλαίσια του αποσχιστικού αναβρασμού, που επικρατούσε στις ετοιμοθάνατες πλέον Οθωμανική και Αψβουργική Αυτοκρατορία. Είναι η περίοδος που εμφανίζεται η τρομοκρατία των Αρμενίων, η οποία άφησε παρακαταθήκη στις οργανώσεις του Β Παγκοσμίου την τακτική πληγμάτων εναντίον του “ξένου” καθεστώτος μέσω επιθέσεων στην αποικιακή διοίκηση και των σωμάτων ασφαλείας με στόχο την υποστήριξη από τον γηγενή πληθυσμό αλλά και την συμπάθεια της παγκόσμιας κοινής γνώμης.

Ταυτόχρονα εμφανίζονται τα πρώτα σπέρματα επιχορήγησης τρομοκρατών από κράτη. Στους τρομοκράτες παρέχονταν οπλισμός, εκπαίδευση, υπηρεσίες πληροφόρησης και είσοδος στα σύνορα.

Την δεκαετία του 1930 τον μανδύα της Τρομοκρατίας ενδύονται για άλλη μια φορά τα κράτη και πιο συγκεκριμένα τα απολυταρχικά καθεστώτα που καταπίεζαν τους πληθυσμούς (με εμφανή παραδείγματα τη Ναζιστική Γερμανία, τη φασιστική Ιταλία και τη σταλινική Ρωσία). Τακτικές των καθεστώτων αυτών (οι οποίες εφαρμόζονται και σήμερα από άλλα κράτη) ήταν η δημιουργία ομάδων “θανάτου” (*death squads*) σε συνδυασμό με τον εκφοβισμό των πολιτικών αντιπάλων. Τα παραπάνω βέβαια (δηλαδή η άσκηση πολιτικής βίας εναντίον του εσωτερικού πληθυσμού από τα κυβερνώντα καθεστώτα έχει καθιερωθεί ως “τρόμος” εκ του αγγλικού “*terror*”, για να διαχωρίζεται από τον όρο “τρομοκρατία”, ο οποίος αποδίδεται κυρίως σε μη κρατικούς δρώντες.)

Κατα τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο παρουσιάζεται το πρόβλημα του διαχωρισμού του “τρομοκράτη” από τον “αγωνιστή της ελευθερίας” (freedom fighter) λόγω της θετικής χροιάς που αποδιδόταν στους δεύτερους εξαιτίας της πολιτικής νομιμοποίησης εκ μέρους της παγκόσμιας κοινότητας σχετικά με τους αγώνες εθνικής απελευθέρωσης και αυτοδιάθεσης. Οι αγωνιστές αυτοί είχαν κερδίσει την πλήρη υποστήριξη του πληθυσμού των κρατών που τελούσαν υπό το καθεστώς της αποικίας. Το γεγονός αυτό συνεπαγόταν την ανάγκη ενός πιο “απαλού” ορισμού από αυτόν του “τρομοκράτη”.

Τις δεκαετίες του 1960 και 1970 ο επαναστασιαστικός αναβρασμός συνεχιζόταν. Πλέον στις τάξεις των “freedom fighters” συμπεριλαμβάνονταν αποσχιστικές ομάδες εντός και εκτός του αποικιακού πλαισίου, καθώς και ριζοσπαστικές και ιδεολογικά υποκινούμενες οργανώσεις. Η τρομοκρατία επίσης υπήρξε το μέσον “έκφρασης” μειονοτήτων που είτε ήταν εξορισμένες ή είχαν στερηθεί τα δικαιώματά τους. Στόχους τους ήταν η υποστήριξη και συγκίνηση της παγκόσμιας σκηνής. Συγχρόνως σχηματίζονται και οργανώσεις από αριστερούς εξτρεμιστές ενάντια στις κοινωνικοοικονομικές ανισότητες που επέβαλλε το νεοφιλελεύθερο καπιταλιστικό δημοκρατικό κράτος, και τους μη νομιμοποιημένους πολέμους του.

Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίζεται από την παράνοια που προκάλεσε μια υπότιθέμενη επίθεση προς το δυτικό κόσμο, η οποία θεωρητικά θα πραγματοποιούνταν από τους πράκτορες του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Παρόλα αυτά κατά τα μέσα της δεκαετίας ο παραπάνω φόβος υποχώρησε λόγω των βομβιστικών επιθέσεων αυτοκτονίας κατά των διπλωματικών και στρατιωκών εγκαταστάσεων των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή, που κατηύθυνε το βλέμμα προς την απειλή της κρατικά επιχορηγούμενης Τρομοκρατίας από κράτη όπως το Ιράν, το Ιράκ, η Λιβύη και η Συρία.

Την επόμενη δεκαετία ανθίζουν δύο φαινόμενα. Το πρώτο, η τρομοκρατία των ναρκωτικών σχετίζεται με τις θεωρίες συνωμοσίας περί μιας τρομοκρατίας που δήθεν υποκινούταν από την Μόσχα, ενώ εισήχθη και ένα νέο στοιχείο, αυτό της διακίνησης των ναρκωτικών. Πλέον εγκληματικές οργανώσεις επισύναπταν συμφωνίες με

οργανώσεις τρομοκρατών και ανταρτών ή χρησιμοποιούσαν απο μόνες τους βία για την επίτευξη των σκοπών τους.

Το δεύτερο είναι το φαινόμενο της “γκρίζας περιοχής” (gray area phenomenon) όπου ο κίνδυνος προέρχεται απο την ευμετάβλητη φύση των υποεθνικών συγκρούσεων στην μεταψυχροπολεμική εποχή. Πιο συγκεκριμένα μπορεί να οριστεί ως “απειλές ενάντια στην κρατική σταθερότητα απο μη κρατικούς δρώντες και μη κυβερνητικές διαδικασίες και οργανισμούς” για την περιγραφή της βίας που “επηρεάζει περιοχές όπου ο έλεγχος απο τα χέρια των νομιμοποιημένων κυβερνήσεων έχει μεταφερθεί σε αυτά των κατα το ήμισυ πολιτικών και ήμισυ εγκληματικών δυνάμεων”. Επιπλέον μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την περιγραφή συγκρούσεων που ξεφεύγουν απο την παραδοσιακή έννοια του πολέμου ως σύγκρουση μεταξύ των ενόπλων δυνάμεων δύο ή και περισσότερων κρατών, και αντιθέτως προωθεί τη σημασία της συμμετοχής μη συμβατικών δυνάμεων στη σύγκρουση.

Εν κατακλείδι η δεκαετία του 2000 χαρακτηρίζεται απο τα τρομοκρατικά χτυπήματα σε ΗΠΑ, Λονδίνο και Μαδρίτη. Ως υπαίτιος φέρεται ένας μη κρατικός παράγων απο το χώρο της Μέσης Ανατολής (Αλ Καιντα) και ήδη οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ πολιτισμών έχουν αρχίσει να διαφαίνονται.

Στην προσπάθεια της καταγραφής της τρομοκρατίας ως ενεργού φαινομένου ανα την ιστορία σημαντική είναι και η συμβολή του David Rapoport, ο οποίος κατηγοριοποίησε τις σύγχρονες τρομοκρατικές οργανώσεις με παγκόσμια εμβέλεια σε 4 “κύματα”⁶.

Το πρώτο κύμα ήταν το “αναρχικό” και ξεκίνησε το 1880 στη Ρωσία (Narodnaya Volya) και εντός μιας δεκαετίας είχε επεκταθεί στη δυτική Ευρώπη, την Ασία και τα Βαλκάνια. Επρόκειτο για το πρώτο παγκόσμιο “κύμα”, το οποίο καθιέρωσε την στρατηγική της εποχής: δολοφονικές απόπειρες εναντίον των αξιωματούχων. Μετά απο μια γενιά έληξε και το υποδέχθηκε το “αντιαποικιακό” κύμα της δεκαετίας του 1920 το οποίο διήρκεσε και αυτό μια γενιά (40 χρόνια). Εν

---

6 David Rapoport, “The Four waves of modern terrorism” στον τόμο Audrey Cronin and J. Ludes(eds) “Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy” (Washington DC, Georgetown University Press, 2004) σσ. 46-73

συνεχεία ακολούθησε το “Νέο Αριστερό κύμα” που διήρκεσε εως το 1980 και κάποιες απο τις τότε οργανώσεις υπάρχουν και σήμερα σε χώρες όπως η Ισπανία, η Κολομβία, το Περού και η Κολομβία μεταξύ άλλων.

Το “κύμα” που υπάρχει στη σύγχρονη εποχή είναι το “θρησκευτικό” με πολλά χαρακτηριστικά απο αυτά που αποδίδονται στη Νέα Τρομοκρατία και για αυτό το λόγο θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην παρούσα μελέτη. Το κύμα αυτό έχει σημείο εκκίνησης το 1979 και σύμφωνα με τους υπολογισμούς του D. Rapoport υπολογίζεται να μείνει ζωντανό έως το 2025.

Τα “κύματα” αυτά έχουν πλήθος χαρακτηριστικών. Πρώτον, πρόκειται για ένα συνεχές δράσης σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο που χαρακτηρίζεται απο περιόδους ανθίσεως και υφέσεως. Ένα κύριο γνώρισμα είναι η παγκόσμια εμβέλεια των κυμάτων. Παρόμοιες πράξεις πραγματοποιούνται σε όλη την υφήλιο υποκινούμενες απο την “ενέργεια” που χαρακτηρίζει το “κύμα” (αναρχία,αντιαποικιοκρατία,Νέα αριστερά και θρησκεία αντιστοίχως). Οι οργανώσεις που ανήκουν στο κάθε “κύμα” έχουν διαφορετική διάρκεια. Η συνήθεια είναι να παύουν να υπάρχουν πριν εξανεμιστεί η δυναμική του “κύματος” προέλευσης και κατ'επέκτασιν, όταν το “κύμα” δεν τροφοδοτεί τις οργανώσεις, τότε παύει και το ίδιο να υφίσταται.

Βέβαια υπάρχουν και οργανώσεις που επιβιώνουν απο το “θάνατο” του “κύματος”, όπως για παράδειγμα η ιρλανδική IRA , η PLO στην Παλαιστίνη (απο την οποία αναδύθηκαν πολλά νέα μέλη κατα τη διάρκεια του θρησκευτικού “κύματος”). Ωστόσο, όταν μια οργάνωση επιβιώνει και εμφανίζεται στο επόμενο “κύμα” αντιμετωπίζει προβλήματα τόσο στο εσωτερικό της όσο και προς το κοινό που απευθύνονται.

Οι σημαντικότεροι λόγοι που συνέβαλαν στην εμφάνιση του πρώτου “κύματος” και εμφανίζονται και στους διαδόχους του είναι αρχικά η τεχνολογική εξέλιξη στους τομείς της επικοινωνίας και των μεταφορών. Επιπλέον, Ρώσοι συγγραφείς δημιούργησαν μέσα απο τα κείμενα τους στρατηγικές τρομοκρατίας, οι οποίες υιοθετήθηκαν, βελτιώθηκαν και διαδόθηκαν απο τα επόμενα “κύματα”.

Το τέταρτο κύμα, στο οποίο θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση έχει ως σημείο εκκίνησης το 1979 και χαρακτηρίζεται από τη θρησκεία, καθώς αυτή λειτουργεί ως νομιμοποιητική βάση, με κύριο εκπρόσωπο το Ισλαμ. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν χρησιμοποιούνται και άλλες διαδεδομένες θρησκείες για τη διενέργεια τρομοκρατικών πράξεων. Για παράδειγμα, η αμερικανική Χριστιανική Ταυτότητα (Christian Identity) βασίζεται πάνω σε μια “αποκαλυπτική” και ρατσιστική ανάγνωση της Βίβλου και επιπλέον υπάρχουν αποκαλυπτικά θρησκευτικά κινήματα στην 'Απω Ανατολή με κυριότερο εκπρόσωπο την Aum Shinrikyo.

Σχετικά με τον ισλαμικό κόσμο τρία σημαντικά γεγονότα καθόρισαν την άνοδο του νέου κύματος. Πρώτον, η Ιρανική επανάσταση του 1979 με την οποία αναδείχθηκε η ισχύς της θρησκείας στον πολιτικό στίβο. Η επανάσταση αυτή ενέπνευσε και υποστήριξε σιιτικά κινήματα τρομοκρατίας και σε περιοχές όπως το Ιρακ, η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ και το Λίβανο. Στην τελευταία χώρα μάλιστα “εγκαινιάστηκε” η τακτική των βομβιστών αυτοκτονίας που είχε ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση των Αμερικανικών και ξένων στρατιωτικών δυνάμεων που είχαν εισχωρήσει στην χώρα μετά την εισβολή του Ισραήλ (1982).

Δεύτερον, το 1979 εισήχθη ο ερχομός ενός νέου αιώνα σύμφωνα με το ισλαμικό ημερολόγιο. Σύμφωνα με την ισλαμική παράδοση το γεγονός αυτό σηματοδοτούσε την άφιξη ενός λυτρωτή.

Τρίτον(και ίσως πιο σημαντικό), η εισβολή της ΕΣΣΔ το 1979 στο Αφγανιστάν(το “ρωσικό Βιετνάμ”) προς υποστήριξη του φιλοκομμουνιστικού καθεστώτος αντέκρουσε στην σθεναρή αντίσταση των Σουνιτών (που δέχθηκαν την υποστήριξη των ΗΠΑ) με αποτέλεσμα την απομάκρυνση της υπερδύναμης μια δεκαετία αργότερα. Οι συνέπειες ήταν σφοδρές, διότι πέρα από την ήττα γοήτρου μιας εκ των 2 υπερδυνάμεων οι Σουνίτες απέδειξαν την νίκη της θρησκείας τους έναντι των κοσμικών πεποιθήσεων. Αυτό ήταν και το τελειώτικο χτύπημα για το τρίτο “κύμα”. Επιπλέον χώρες με μεγάλους Μουσουλμανικούς πληθυσμούς, που υπαγόταν στη σοβιετική κυριαρχία, έγιναν πεδία δράσης Ισλαμιστών επαναστατών.

Οι βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας υιοθετήθηκαν τότε ως τακτική για πρώτη

φορά, διότι μόνο η υπόσχεση της εισόδου σε έναν θρησκευτικό παράδεισο θα μπορούσε να πείσει τον θύτη ότι το κέρδος της πράξης του ξεπερνά το κόστος της. Οργανώσεις όπως η PLO χρησιμοποίησαν την τακτική αυτή για να αυξήσουν την πολιτική ισχύ τους εντός της χώρας και αυτό το γεγονός οδήγησε στην μίμηση.

Παρά την μείωση του αριθμού των οργανώσεων από 200 σε 40 εντός μιας δεκαετίας, παρατηρείται πως είναι πιο ανθεκτικές από τους πρόγονούς τους (τρίτο “κύμα”).

Μαζί με αυτές τις αλλαγές σημειώθηκε και η αλλαγή του ρόλου των ΗΠΑ καθώς μετά την ήττα της ΕΣΣΔ η Αλ Κάιντα ανακύρηξε τις ΗΠΑ εχθρό. Ισλαμικές θρησκευτικές οργανώσεις πραγματοποιούσαν χτύπηματα κατά πολιτικών και στρατιωτικών αμερικανικών εγκαταστάσεων με στόχο την στρατιωτική αποχώρηση της υπερδύναμης από την Μέση Ανατολή και πιο συγκεκριμένα από τη Σαουδική Αραβία, πατρίδα των δύο πιο ιερών τόπων για το Ισλάμ. Η οργάνωση αυτή, επίσης, ξεκίνησε να εκπαιδεύει μεμονωμένα άτομα στις εγκαταστάσεις της στο Αφγανισταν.

Άλλος ένας στόχος των τρομοκρατών ήταν η ίδρυση ενός ενιαίου ισλαμικού κράτους υπό το νόμο της Σαρία. Έτσι ο τότε ηγέτης της Αλ Κάιντα παρείχε στήριξη σε διάφορες Ισλαμικές οργανώσεις. Η άρνηση των ΗΠΑ να εξέλθουν από την Σαουδική Αραβία οδήγησε στην αντίδραση των πρώτων.

Μετά την 11 Σεπτεμβρίου σχηματίστηκε ένας συνασπισμός “προθύμων” κρατών (εντός αυτών και το Ιραν), τα οποία επιτέθηκαν στο Αφγανιστάν και επήλθε η κατάρρευση της Αλ Κάιντα για τους εξής λόγους. Αρχικά δρούσε στην επιφάνεια και για αυτό ήταν και πιο ευάλωτη. Επιπλέον ήταν ένα “ξένο” σώμα εντός ενός κράτους, που δεν ήταν σύμφωνο με την παρουσία του. Τέλος η Αλ Κάιντα φαινόταν πεπεισμένη πως οι ΗΠΑ δεν θα επεναίβεναν στο Αφγανισταν βασιζόμενη στη δική της ανάλυση, ότι η Αμερική θα απέφευγε ένα τόσο δύσκολο στόχο.

Παρόλαυτα η Αλ Κάιντα δεν ηττήθηκε τελείως και, όπως φαίνεται σήμερα με τον ISIS, κάποια κομμάτια της (έστω και αν απομακρύνθηκαν) μετά από ένα διάστημα αδράνειας επανήλθαν στο προσκήνιο ύστερα από εντολή της υπάρχουσας ηγεσίας. Παρατηρείται βεβαίως ότι οι στόχοι είναι πιο “ήπιου” χαρακτήρα, κυρίως

εναντίον απροστάτευτων πολιτών στην Μέση Ανατολή.

Το κυριότερο ίσως ερώτημα στην προσπάθεια κατανόησης και καταπολέμησης του φαινομένου είναι το “πως ορίζεται η τρομοκρατία” πέραν του εντοπισμού των αιτιών της.

Παρατηρώντας τους ορισμούς που δίνουν το FBI, το Υπουργείο Άμυνας και Τμήμα Προστασίας της Πατρίδας (Homeland Security Department) γίνεται κατανοητό ότι υπάρχουν σημεία συμφωνίας και διαφωνίας.

Το πρώτο ορίζει την τρομοκρατία ως “ παράνομη χρήση βίας ή ισχύος κατα των πολιτών ή ιδιοκτησίας με στόχο να εξαναγκαστεί η Κυβέρνηση, οι πολίτες και οιοδήποτε άλλο κομμάτι του, όσον αφορά την προώθηση πολιτικών ή κοινωνικών στόχων”⁷

Το Homeland Security Department αναφέρεται κυρίως σε πράξεις που είναι επικίνδυνες για την ανθρώπινη ζωή και καταστροφικές για την υποδομή και τις βασικές πηγές. Επίσης πρέπει να φαίνεται πως μια πράξη αποσκοπεί στον εξαναγκασμό των πολιτών, να επηρεάζει την πολιτική μιας κυβέρνησης μέσω εξαναγκασμού και να επηρεάζει την πολιτική διαδικασία μέσω απαγωγών, δολοφονιών και όπλων μαζικής καταστροφής⁸

Το Υπουργείο Άμυνας αναφέρεται στην προμελετημένη χρήση μη νόμιμης βίας (ή την απειλή χρήσης της) με στόχο την πρόκληση φόβου για τον εξαναγκασμό κυβερνήσεων και κοινωνιών στην προσπάθεια επίτευξης στόχων πολιτικού θρησκευτικού και ιδεολογικού χαρακτήρα.⁹

Τέλος το State Department επικεντρώνει στην προμελετημένη, πολιτικά καθοδηγούμενη βία που χρησιμοποιείται εναντίον αμάχων απο υποεθνικές ομάδες ή μυστικούς πράκτορες με στόχο να επηρεάσει ένα κοινό.¹⁰

Γίνεται επομένως εμφανές πως κάθε οργανισμός αποδίδει έναν ορισμό που να

---

7 *Counter-terrorism Threat Assessment and Warning Unit, Terrorism in the U.S. 2000/2001* (Washington D.C: Department of Justice, FBI Publication #0308)

8 *Homeland Security Act of 2002, January 23, o, HR 5005-7*, <http://www/dhs.gov/dhspublic/public/display/?theme=49&content=410>

9 *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*.
<Http://www.dtic.mil/doctrine/jel/dodict/data/05373.html>

10 *Title 22 of United States Code , Section 2656f*

ανταποκρίνεται καλύτερα στην αρμοδιότητα του με τον ορισμό του Υπουργείου Άμυνας να φαίνεται ο πιο ολοκληρωμένος απο όλους – αν και όχι τέλειος.

Για τον Bruce Hoffman τα κύρια χαρακτηριστικά ενός ορισμού της Τρομοκρατίας πρέπει να περιλαμβάνουν τα εξής. Κατ αρχάς το ότι επιδιώκονται πολιτικοί στόχοι και κίνητρα. Επίσης τη χρήση ή την απειλή χρήσης βίας. Το γεγονός ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως τακτική τόσο απο οργανώσεις με ηγεσία και ιεραρχική διαδικασία λήψης αποφάσεων, όσο και απο μεμονωμένα άτομα και μικρές ομάδες επηρεαζόμενες απο κοινές ιδέες ή απο κάποιο ήδη υπάρχον τρομοκρατικό κίνημα. Τέλος μπορεί να χρησιμοποιηθεί και απο κράτη, αλλά και απο μη κρατικούς δρώντες. Εν ολίγοις καταλήγει πως η τρομοκρατία σε γενικές γραμμές είναι η προμελετημένη δημιουργία και εκμετάλλευση του φόβου μέσω της βίας ή την απειλή χρήσης της για την επιδίωξη πολιτικής αλλαγής.¹¹

Η Louise Richardson στο συλλογικό της τόμο για την Τρομοκρατία¹² χρησιμοποιεί τον ορισμό του State Department ως αφετηρία για την μελέτη των αιτιών του φαινομένου. Παρατηρεί πως όλες οι τρομοκρατικές οργανώσεις είναι πιο αδύναμες απο τους αντιπάλους τους και η επιλογή δολοφονιών αμάχων είναι εσκεμμένη.

---

11 Bruce Hoffman “*Inside Terrorism*” Revised and Expanded Edition (Columbia University Press/New York, 2006)Σελ. 40

12 Louise Richardson (εκδ.) “*The Roots of Terrorism*” (Routledge 2006, New York) Σσ. 2-3

Κεφάλαιο 2ο: Η Τρομοκρατία στην Μέση Ανατολή και οι παράγοντες του φαινομένου

Το φαινόμενο της Τρομοκρατίας και ειδικά αυτό της σύγχρονης σχετίζεται με ένα πλήθος γενεσιουργών αιτιών που συμβάλλουν στην άνθισή του. Αυτά είναι κατά κύριο λόγο οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά, ψυχολογικά, θρησκευτικά και πολιτισμικά.

Στο παρόν κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με το πως οι πρώτοι τρεις παράγοντες οδήγησαν στην άνοδο της τρομοκρατίας στην εποχή μας . Πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθούμε σε σημαντικά πολιτικά γεγονότα που σηματοδότησαν μια μεγάλη αλλαγή στην Μέση Ανατολή, όσον αφορά τη στροφή απο το κοσμικό στο θρησκευτικό.

Το σημαντικότερο ίσως γεγονός, που καθόρισε την άνοδο της πιο πρόσφατης μορφής τρομοκρατίας, είναι η άνοδος του στρατιωτικού Ισλαμ (militant Islam) στο χώρο της Μέσης Ανατολής¹³

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, όπου ακόμα κυριαρχούσε το “κύμα” της Νέας Αριστεράς, ο μουσουλμανικός κόσμος άρχισε να δείχνει την απέχθειά του προς τα “κοσμικά” καθεστώτα και στράφηκε προς τους Ισλαμιστές, οι οποίοι κύρητταν περι ηθικής τάξης και πίστης στο Θεό.

Το κίνημα αυτό υποστηρίχθηκε απο τα συντηρητικά στοιχεία και σταδιακά θεωρήθηκε ως ένα σύστημα ηθικών αξιών για την προστασία του Μουσουλμανικού κόσμου εναντίον της πολυπολιτισμικότητας του 21ου αιώνα. Έτσι η γενιά που διαδέχθηκε αυτήν που έζησε την ανεξαρτησία των Μουσουλμανικών κρατών είχε καθαρά θρησκευτική κινητοποίηση σε αντίθεση με την προγενέστερη εθνικιστική.

Κατα τη δεκαετία του 1970 σημειώνονται γεγονότα, τα οποία άλλαξαν ριζικά το status quo της Μέσης Ανατολής και συνέβαλαν στην άνοδο του Ισλαμ. Αυτά ήταν ο Αραβο-Ισραηλινός πόλεμος του 1973, με την ήττα των Μουσουλμανικών κρατών και

¹³ Gilles Kepel “*Introduction to Jihad: The Trail of Political Islam*” (Harvard University Press, Cambridge 2002) Σσ.1-20

την εδραίωση του κράτους του Ισραήλ καθώς και την παρουσία αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στους ιερούς τόπους του Ισλαμ, γεγονός που προκάλεσε απογοήτευση στους ηττημένους. Δεύτερον, η Σαουδική Αραβία και τα κράτη του Περσικού Κόλπου γίνονται ολοένα και πιο πλούσια λόγω της ανόδου της τιμής του πετρελαίου.

Το 1979 σηματοδοτεί την έναρξη της Ιρανικής επανάστασης. Η Σαουδική Αραβία προώθησε τα πιο συντηρητικά στοιχεία μέσω της χρήσης του πλούτου της και έδωσε βάρος στην ηθική αυστηρότητα χρηματοδοτώντας ταυτόχρονα ομάδες σε παγκόσμια κλίμακα.

Αποδέκτες και εκφραστές της επανάστασης ήταν κατα κύριο λόγο οι νέοι και η αστική τάξη, η οποία είχε παραμερισθεί κατά την αποαποικιοποίηση. Επρόκειτο δηλαδή για γιατρούς, μηχανικούς και επιχειρηματίες που, ενώ κατείχαν κεφάλαιο εντός των μουσουλμανικών κρατών, δεν μπορούσαν να μετέχουν στις πολιτικές διαδικασίες της πατρίδας τους.

Την επόμενη δεκαετία υπήρχε ένα κύμα υποστήριξης για επανίδρυση της κοινωνικής δικαιοσύνης όπως και στην περίοδο του πρώτου Μουσουλμανικού κράτους (την εποχή του προφήτη Μωάμεθ). Επίσης, εμφανής ήταν και η δυσαρέσκεια προς τα απολυταρχικά, διεθφαρμένα και χρεωκοπημένα καθεστώτα της περιοχής.

Το Ιραν προσπαθούσε να “εξάγει” την επανάσταση σε άλλα μουσουλμανικά κράτη, ειδικά σε όσα ήταν κοντά στη Σαουδική Αραβία. Τα κράτη αυτά φοβούμενα τον αντίκτυπο μιας εξέγερσης άρχισαν να υποχωρούν προς όφελος της μεσαίας τάξης και των ριζοσπαστών κληρικών. Μάλιστα το 1980 ο Σαντάμ Χουσεΐν (ηγέτης του Ιρακ στο οποίο την εξουσία είχε η σέκτα Μπααθ) επιτέθηκε κατά του Ιραν, ώστε να κρατήσει απασχολημένο το θρησκευτικό στοιχείο.

Στο Αφγανισταν οι χώρες του Περσικού και η CIA ενίσχυσαν τους επαναστάτες προκειμένου να αποδυναμωθεί η ΕΣΣΔ. Επίσης, η προσοχή ριζοσπαστών είχε αποσπαστεί από τη συνεργασία ΗΠΑ και Σαουδικής Αραβίας, καθώς είχαν επικεντρωθεί στη διαμάχη. Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν πήρε την μορφή ενός κοινού

αγώνα του Μουσουλμανικού κόσμου και τότε εμφανίστηκαν οι mujahideen (ιεροί πολεμιστές). Επρόκειτο για κλειστές κοινότητες που διεξήγαγαν ανταρτοπόλεμο και τάσσονταν υπέρ της ισλαμιστικής ιδεολογίας με ιδιαίτερη έμφαση στη θρησκευτική αυστηρότητα και τον ένοπλο αγώνα.

Με την πτώση του τείχους του Βερολίνου και τη συνεπαγόμενη κατάρρευση της ΕΣΣΔ η Umma (μουσουλμανικός κόσμος) κατάφερε να επεκταθεί στην Κεντρική Ασία, τον Κάυκασο και τη Βοσνία.

Η εισβολή του Ιρακ στο Κουβέιτ και η ακόλουθη συνεργασία ΗΠΑ και Σαουδικής Αραβίας, οδήγησαν στην αποστροφή προς τη δεύτερη εκ μέρους του μουσουλμανικού κόσμου. Το αποτέλεσμα ήταν η Σαουδική Αραβία και άλλα “άπιστα” καθεστώτα (Αίγυπτος, Αλγερία, Βοσνία) να γίνουν στόχος των μουτζαχεντιν με στόχο έναν ιερό πόλεμο (jihad), η οποία όμως έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990 είχε δεν ευόδωσε. Ως επακόλουθο ήρθε το χάσμα των εξτρεμιστών τζιχαντιστών με τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές βλέψεις του υπόλοιπου μουσουλμανικού κόσμου.

Το 1996 οι Ταλιμπαν κατέλαβαν την Καμπούλ (υποστηριζόμενοι από τις ΗΠΑ και το Πακισταν) και επέβαλλαν την τάξη (με βάνανυσα μέτρα) ύστερα από μια περίοδο αναρχίας, όταν το 1992 ηγέτες της περιοχής ήταν οι μουτζαχεντιν. Οι ΗΠΑ δεν έδειχναν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την κατάσταση και μόνο όταν κατέρρευσε μια συμφωνία για αγωγό πετρελαίου με το Πακισταν, δέχθηκε πιέσεις η κυβέρνηση Κλίντον από φεμινίστριες λόγω της συμπεριφοράς των Ταλιμπαν προς το γυναικείο πληθυσμό. Ωστόσο, οι Ταλιμπαν παρέμειναν στην περιοχή και εξήγαγαν όπιο ενώ η Σαουδική Αραβία ήταν ιδεολογικά κοντά.

Τον Αύγουστο του ίδιου έτους ο Μπιν Λαντεν κυρήσσει πόλεμο κατά των ΗΠΑ αλλά είναι εμφανής η πτώση της δημότητάς των εξτρεμιστών, διότι από το επόμενο έτος γίνεται έκκληση για ένα πιο δημοκρατικό Ισλαμ. Η τρομοκρατία πλέον γίνεται πιο καταστροφική και ωμή με στόχο να αναζωπυρώσει το χαμένο ενδιαφέρον του Μουσουλμανικού κόσμου.

Μετά το χτύπημα της 11 Σεπτεμβρίου ο Μπιν Λαντεν τον Οκτώβριο του ίδιου

έτους κυρήττει για άλλη μια φορά πόλεμο κατα της Αμερικής, έτσι ώστε να εμφανιστεί ως υπέρμαχος των εχθρών των ΗΠΑ, των οποίων τα πάθη είχαν αυξηθεί (Ιρακ και Παλαιστίνη). Ενέδυσσε τον αγώνα αυτό με ένα θρησκευτικό μανδύα παραβάοντας εαυτόν και συνεργάτες με τον Μωάμεθ και τους μαθητές του, οι οποίοι έφυγαν απο την Mecca (στην περίπτωση το Λαντεν Σαουδική Αραβία) για να διεξάγουν ιερό πόλεμο απο την Medina (Αφγανισταν) κατα των “εχθρών του Ισλαμ”.

Μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1990 το τζιχαντιστικό κίνημα ήταν κυρίως τοπικού χαρακτήρα. Όμως η εισβολή της ΕΣΣΔ στο Αφγανισταν οδήγησε στην εξάπλωσή του παγκοσμίως. Ο αγώνας κατα της υπερδύναμης οδήγησε στην ανάπτυξη μιας παγκόσμιας ιδεολογίας και μιας σειράς κινημάτων, τα οποία παρατηρώντας τη σύγκρουση αποφάσισαν να κυρήξουν πόλεμο σε παγκόσμια κλίμακα εναντίον όσων κυβερνήσεων θεωρούσαν μη Ισλαμικές και της Δύσης. Ο πόλεμος των mujahideen (ιεροί πολεμιστές) προσέλκυσε μουσουλμάνους και μη απο όλα τα μέρη της υφηγίου. Όσοι συμμετείχαν στον αγώνα κατα της υπερδύναμης στην συνέχεια πολέμησαν σε άλλους ιερούς πολέμους, όπως της Βοσνίας και του Κοσόβου, παρέμειναν στο Αφγανισταν ή εκπαίδευτηκαν στα θρησκευτικά σχολεία (madrass) για να συμμετέχουν στην παγκόσμια τζιχαντ του Μπιν Λαντεν ενάντια των μουσουλμανικών κυβερνήσεων και των δυτικών κρατών.

Με τη λήξη του πολέμου ο μπιν Λαντεν στράφηκε κατα της Αμερικής απογοητευμένος απο τα γεγονότα του 1991. Φοβούμενος την εκτεταμένη παρουσία των ΗΠΑ στη Σαουδική Αραβία και την επακόλουθη οικονομική και πολιτισμική επιρροή χρησιμοποίησε το Ισλαμ για να υποκινήσει το Μουσουλμανικό κόσμο , παρόλο που στην πραγματικότητα απευθυνόταν στις χρόνιες δυσαρέσκειες των Αράβων και των Μουσουλμάνων.

Είναι λοιπόν διακριτό, ότι οργανώσεις όπως η Αλ Καιντα και ο ISIS μεταφράζουν το Κοράνι καταπως επιθυμούν ώστε να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους, όπως και στο παρελθόν η θρησκεία έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης προς τέρψιν της επεκτατικής πολιτικής του 8ου και 9ου αιώνα.

Στην πιο ακραία μορφή του το στρατιωτικό Ισλαμ εκπροσωπείται απο τον

ISIS (Islamic State of Iraq and Syria) ή IS (Islamic State) . Τα πολιτικά τεκταινόμενα, όπως λαμβάνουν χώρα στη Συρία και το Ιρακ, συνέβαλαν στην επιτυχία του ISIS . Στη Συρία η αντίδραση προς τα αιτήματα για δημοκρατία και η συνεπακόλουθη εμφύλια σύγκρουση βοήθησε στην εισροή μελών της τρομοκρατικής οργάνωσης, η οποία δέχθηκε υποστήριξη από διάφορα γειτονικά κράτη. Στο Ιρακ η εγκατάσταση μιας σιιτικής κυβέρνησης και η περαιτέρω περιθωριοποίηση των Σουνιτών οδήγησε σε ένταση και την είσοδο πρώην στρατιωτικών Σουνιτών στις τάξεις του Ισλαμικού Κράτους.

Η παραπάνω οργάνωση παρόλο που προέρχεται από την Αλ Καιντα διαφέρει σε κάποια σημεία από αυτή. Πρώτον, επιθυμεί την ίδρυση ενός κράτους και για αυτό διοικεί τις περιοχές στις οποίες εισβάλλει. Οι πληθυσμοί αναγκάζονται να δηλώσουν υποταγή στο χαλιφάτο και ως αντάλλαγμα τους προσφέρεται ένα σύστημα προστασίας τύπου μαφίας (μιλάμε περιοχές που κυριαρχούσε η απόλυτη ανομία ή η επιλεκτική επιβολή του νόμου). Δεύτερον ο Baghdadi (ηγέτης του Ισλαμικού Κράτους) έχει καταφέρει να συγχωνεύσει θρησκεία και πολιτική και να τα προωθήσει μέσω του Διαδικτύου (μέσα κοινωνικής δικτύωσης) με μεγαλύτερη επιτυχία από οποιαδήποτε άλλη οργάνωση στο παρελθόν. Τρίτον, σε αντίθεση με την ευέλικτη ηγεσία της Αλ Καιντα και την επιχειρησιακή ελευθερία που απέδιδε στις μικρότερες οργανώσεις, το Ισλαμικό Κράτος φαίνεται πιο μονολιθικό με έναν και μοναδικό ηγέτη και τυφλή υπακοή στη Σαρία (Μουσουλμανικός Νόμος). Τέταρτον, το Ισλαμικό Κράτος είναι αδίστακτο προς τον εκδιωγμό όχι μόνο Χριστιανών και Γιαζίντι αλλά και Σιιτών Μουσουλμάνων λόγω του μεγάλου αριθμού Σουνιτών (πρώην αξιωματικών ή επωφελούμενων από το καθεστώς του Σανταμ στο Ιρακ) στις τάξεις του.

Επιπλέον το Ισλαμικό Κράτος δέχεται στις τάξεις του ένα πολυποίκιλο μείγμα μαχητών, όπως πρώην Σουνίτες αξιωματικοί από το Ιρακ, αρχηγούς φυλών και αντιαμερικανούς επαναστάτες, οι οποίοι νιώθουν αποξενωμένοι και ριζοσπαστικοποιήθηκαν λόγω των πολιτικών της κυβέρνησης που έχει σχηματίσει η σιιτική πλειοψηφία στο Ιρακ. Αντίθετα, οι μαχητές που ανήκαν στην Αλ Καιντα

ζούσαν μια πιο πρωτόγονη ασκητική ζωή κυρίως στα βουνά του Αφγανισταν και βρισκόταν όλο σε κίνηση μακριά από τις οικογένειες τους. Τα μέλη του Ισλαμικού Κράτους προσελκύονται πέραν από το αίσθημα της ταυτότητας, του συνανοίκειν, της δύναμης και της περιπέτειας, από την προσφορά μισθών και άλλων απτών κερδών, και από την ευκαιρία να συνατήσουν θυληκά μέλη και να δημιουργήσουν οικογένειες. Το Ισλαμικό Κράτος προπαγανδίζει τα παραπάνω μέσω του Διαδικτύου χρησιμοποιώντας πλατφόρμες όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και βιντεοπαιχνίδια.

Η Αλ Καιντα και το Ισλαμικό Κράτος μαζί με την πλειοψηφία των τρομοκρατικών οργανώσεων συνιστούν την απόρροια προβλημάτων εγγενών του Αραβικού κόσμου, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από την πολιτική και θρησκευτική ηγεσία. Παρατηρείται μια διασύνδεση της ανόδου του εξτρεμισμού με τα απολυταρχικά καθεστώτα από την μια πλευρά και από την άλλη με την αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής από τη Δύση από την άλλη. Συμβάντα όπως η αποτυχία της εκδημοκρατικοποίησης που υποσχόταν η Αραβική Άνοιξη, η διχασμένη στάση της Ευρώπης και των ΗΠΑ, και η καταπίεση των μετριοπαθών ισλαμιστικών και κοσμικών οργανώσεων από τα απολυταρχικά καθεστώτα με τη σιωπηρή ή και φανερή συγκατάθεση της Δύσης ενισχύει την ροπή προς πολιτική βία, όπως εκφράζεται από την Αλ Καιντα, το Ισλαμικό Κράτος και τους ομοίους τους.

› Πολιτικοί Παράγοντες.

Είναι γεγονός πως οι δικτατορίες προσβάλλονται πιο δύσκολα από τον “ιό” της Τρομοκρατίας από ότι τα κράτη που βασίζονται στις δημοκρατικές αρχές. Για παράδειγμα, η Συρία και το Ιρακ κατά τη δεκαετία του 1980 διαχειρίστηκαν με βάνανυσα μέτρα τις διαμαρτυρούμενες θρησκευτικές οργανώσεις. Αντιθέτως, ισχυρά κράτη με δημοκρατικά καθεστώτα και μεγάλη ισχύ όπως οι ΗΠΑ, η Βρετανία και η Ισπανία είχαν μεγάλο πρόβλημα στην αντιμετώπιση των τρομοκρατών¹⁴.

Κάτι παρόμοιο παρατηρεί και ο Walter Laqueur,¹⁵ καθώς αναφέρει πως τα μέσα

---

14 Leonard Weisberg “*Democracy and Terrorism*” στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) “*The Roots of Terrorism*” (Routledge 2006, New York) Σελ. 45

15 Walter Laqueur “*Terrorism*” (Abacus 1980) Σελ.101

που διαθέτει ένα απολυταρχικό καθεστώς (παρακολούθηση πολιτών, μαζικές συλλήψεις, εκτελέσεις) αποθαρρύνουν την οποιαδήποτε προσπάθεια τρομοκρατικών οργανώσεων .

Παρόλαυτα στην μελέτη παραγόντων, που συμβάλλουν στην εμφάνιση της τρομοκρατίας στις δημοκρατίες, εμφανίζονται τα εξής προβλήματα. Πρώτον, το γεγονός ότι πολιτικές περιστάσεις προκαλούν την εμφάνιση της τρομοκρατίας σε μια περιοχή ή χρονική περίοδο δεν συνεπάγεται ότι νομοτελειακά θα έχουν το ίδιο αποτέλεσμα σε κάθε περιοχή ή περίοδο. Δεύτερον, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης βοηθούν στην εξάπλωση εκστρατειών τρομοκρατίας απο την μια χώρα στην άλλη, ακόμα και αν στις χώρες αυτές δεν υπάρχουν οι ίδιες πολιτικές περιστάσεις. Το αποτέλεσμα είναι να μην μπορούμε να προβλέψουμε την εμφάνιση της τρομοκρατίας βάσει του υποβάθρου της κάθε περιοχής.

Τα πιο ευάλωτα καθεστώτα είναι αυτά που βρίσκονται σε διαδικασία μετατροπής δημοκρατίας απο ένα απολυταρχικό παρελθόν και η κατάσταση γίνεται όλο και πιο δύσκολη, όταν στοιχεία ωφελημένα απο το προηγούμενο πολιτικό σύστημα δεν επιθυμούν την εκδημοκρατικοποίηση.¹⁶

Τα μέλη της κοινωνίας που ταυτίζεται με το παλαιό καθεστώς δεν επιθυμούν τη νέα κατάσταση και το γεγονός αυτό οδηγεί σε τρομοκρατικές πράξεις με στόχο την διακοπή της διαδικασίας εκδημοκρατισμού. Κάποια παραδείγματα αποτελούν η Σουνιτική μειονότητα του Ιρακ μετα την πτώση του Σανταμ ή η Ισπανία μετα το θάνατο του Φραντσίσκο Φρανκο.

Ο Engene¹⁷ μελετώντας τρομοκρατικά συμβάντα για μια πενήντακονταετία (1950-2005) παρατηρεί τα εξής. Πρώτον, ότι όσο πιο πολύ εθνικά διαχωρισμένο είναι ένα κράτος τόσο πιο πιθανή είναι η τρομοκρατική βία, ειδικά σε περιπτώσεις που υπάρχουν εθνικές διαμαρτυρίες (όπως για παράδειγμα η περίπτωση της Παλαιστίνης και της κουρδικής μειονότητας). Δημοκρατίες με πλήθος εθνικών μειονοτήτων κρίνονται πιο ευάλωτες, ενώ καθεστώτα κοινωνικά ομογενή είναι πιο “ασφαλή” (Πχ Σκανδιναβικές χώρες). Δεύτερον, όσο πιο άνισα μοιράζεται το

16 Tore Bjorgo(επιμ.) *“The Root Causes of Terrorism”*(Routledge, New York 2004) Σσ. 234-235

17 Jan Oskar Engene , *“Tweed Code Book”*, University of Bergen 2006

εισόδημα, τόσο πιο μεγάλη είναι η εμφάνιση της τρομοκρατίας ειδικά απο ιδεολογικά υποκινούμενες ομάδες. Τρίτον, δυτικά κράτη στα οποία ακραία πολιτικά κόμματα έχουν επιτύχει σχετικά καλή εκπροσώπηση στα κοινοβούλια είναι πιο ευάλωτα στην τρομοκρατία. Τέλος, το ίδιο ισχύει και για χώρες που χαρακτηρίζονται απο μεγάλα κενά κατα τον 20ο αιώνα (Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία).

Κατα τον Eubank¹⁸ σε χώρες όπου πολλά κόμματα έχουν επιτύχει εκπροσώπηση στα κοινοβούλια είναι πιθανή η εμφάνιση του φαινομένου λόγω του κοινωνικού και πολιτικού κατακερματισμού του πληθυσμού.

Ισχυρά κράτη όπως οι ΗΠΑ αποτελούν σημαντικό στόχο για την παγκόσμια τρομοκρατία, κυρίως λόγω της νοοτροπίας του ηγεμονά που προκαλεί σε άλλα κράτη ένα αίσθημα ζήλιας και μίσους.

Η τρομοκρατική επίθεση της 11 Σεπτεμβρίου μπορεί να ειπωθεί υπο αυτό το πρίσμα ως μια αντίδραση της επιβολής της αμερικανικής οικονομικής και πολιτισμικής διείσδυσης (μέσω της παγκοσμιοποίησης) στις χώρες της Μέσης Ανατολής. Επιπλέον, ο μεγάλος αριθμός μουσουλμάνων μεταναστών στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες και η αντιμετώπιση τους απο τον γηγενή πληθυσμό οδηγεί μερικές φορές στον προσυλητισμό τους απο την Αλ Κάιντα.

Τα “κόκκινα πανιά” της Αλ Κάιντα, που οδηγούν στον πόλεμο κατα των ΗΠΑ, έχουν να κάνουν με τα εξής χαρακτηριστικά της πολιτικής των δεύτερων στην Μέση Ανατολή. Πρώτον, η οργή του ίδιου του Μπιν Λαντεν για το γεγονός ότι η κυβέρνηση της Σαουδικής Αραβίας επέτρεψε την είσοδο των αμερικανικών στρατευμάτων, ώστε να απωθηθεί το Ιρακ απο το Κουβέιτ (Αύγουστος 1991). Δεύτερον, η υποστήριξη των ΗΠΑ προς τα τότε μη ισλαμικά καθεστώτα στο Κάιρο και τη Ριαντ ήταν ο λόγος κατα τον Al Zawahiri (τότε δεξί χέρι του Μπιν Λαντεν και σήμερα αρχηγός της Αλ Κάιντα) για τα χτυπήματα στις αμερικανικές πρεσβείες στο Ναιρόμπι και το Ντα ες Σαλαμ, το USS Cole και το Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου. Τρίτον, ο πόλεμος κατα του Σαντάμ (2003) είχε αρνητικές επιπτώσεις στην ήδη ταραχώδη σχέση ΗΠΑ και Αλ Καιντα. Τέλος, τα χτυπήματα στους σιδηροδρόμους

---

18 Weinberg και Eubank, “*Terrorism and changed in Political Party Systems*”, West European Politics, τεύχος 3ο (1989) Σσ. 179-196

της Ισπανίας και του Λονδίνου συνδέθηκαν με την υποστήριξη των δύο κρατών προς τον πόλεμο εναντίον του Σανταμ.

Οι δημοκρατίες έχουν κάποια χαρακτηριστικά που τις κάνουν πιο πιθανό στόχο για τρομοκρατικές επιθέσεις. Αρχικά το γεγονός ότι ο λαός εξουσιάζει μέσω των εκπροσώπων που εκλέγει ανα κοινοβουλευτική θητεία, καθιστά τους πολίτες “συνένοχους” για τις πράξεις των κυβερνήσεων(σύμφωνα πάντοτε με την οπτική ενός τρομοκράτη). Επιπλέον, τα σύνορα είναι ανοιχτά και προσβάσιμα και οι αιτούντες άσυλο απολαμβάνουν τα δικαιώματα που τους δίνει το Σύνταγμα του κράτους υποδοχής. Επίσης οι αξιωματούχοι είναι πιο ευαίσθητοι σχετικά με την απώλεια ανθρωπίνων ζώων. Εν τέλει τα δικαιώματα στην ιδιοκτησία, στην ανεξιθρησκεία, στο συνέρχεσθαι και στην μετακίνηση μεταξύ κρατών έχουν γίνει ουκ ολίγες φορές αντικείμενο εκμετάλλευσης απο μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων. Παρατηρείται επομένως ότι σε δημοκρατικά κράτη που διακατέχονται απο τις παραπάνω αρχές και είναι δύσκολη η σύμπλευση εξωτερικής πολιτικής και αρχικών στόχων, οι τρομοκρατικές οργανώσεις εντοπίζουν σημεία εισόδου.

› **Οικονομικοί παράγοντες**

Το διαδεδομένο προφίλ του τρομοκράτη είναι αυτό του συνήθως αναλφάβητου, προερχόμενου απο το περιθώριο και τις χαμηλότερες κοινωνικές και οικονομικές τάξεις. Όμως κάτι τέτοιο δεν ισχύει στην πραγματικότητα και αποτελεί μια παρανόηση, η οποία συνήθως διαδίδεται απο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Η πλειοψηφία των θυτών της επίθεσης της 11ης Σεπτεμβρίου ανήκαν στην μεσαία τάξη και είχαν λάβει πολύ καλή εκπαίδευση. Άλλα κοινά χαρακτηριστικά ήταν πως είχαν μεγαλώσει σε κοινωνίες που συνέβαιναν θεμελιώδεις κοινωνικές αλλαγές, υπήρχαν πολλοί περιορισμοί όσον αφορά την συμμετοχή στον πολιτικό βίο, και είχαν στρατολογηθεί απο ισλαμιστές που ήθελαν να πολεμήσουν τη Δύση.¹⁹

Την ίδια άποψη συμερίζεται και η Jitka Malecova²⁰, η οποία παρατηρεί τα εξής. Πρώτον, πάνω απο τα δύο τρίτα των τρομοκρατών προέρχονταν απο τα μεσαία και

19 Ted Robert Gurr, “*Economic Factors*” στον τόμο Louis Richardson (επιμ) “*The Roots of Terrorism*” (Routledge 2006, New York) Σελ. 85

20 Jitka Malecova, στον συλλογικό τόμο Tore Bjorgo (επιμ.) “*Root Cause of Terrorism: Myths Reality and ways forward*”(Routledge, New York 2004) Σελ 33-42

ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Δεύτερον, στην Ιαπωνία και την Ευρώπη τα μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων είχαν λάβει πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ενώ σε Λατινική Αμερική και Ασία τα ηγετικά στελέχη, που ανήκουν στα ανώτερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα, επιλέγουν συνήθως στρατιώτες από τα πιο χαμηλά. Τρίτον, πολλά μέλη και βομβιστές αυτοκτονίας της Χεζμπολα στο Λιβάνο προέρχονταν και αυτά από τα ανώτερα στρώματα, όπως το ίδιο συνέβαινε και με τις PIJ και Hamas. Τέταρτον, όσον αφορά τις γυναίκες στην Παλαιστίνη, αυτές απέκτησαν ενεργό ρόλο μετά την τελευταία Ιντιφάντα είτε βρισκόταν στο περιθώριο ή είχαν λάβει ανώτερη εκπαίδευση.

Ο Ted Robert Gurr θεωρεί πως η φτώχεια δεν είναι από μόνη της άμεση αιτία της τρομοκρατίας²¹. Μέλετες στο μακροεπίπεδο καταδεικνύουν πως η τρομοκρατία εμφανίζεται κυρίως σε αναπτυσσόμενες κοινωνίες και πολύ περισσότερο σε αυτές που χαρακτηρίζονται από σφοδρές διαδικασίες εκσυγχρονισμού και έλλειψη πολιτικών δικαιωμάτων. Επίσης, οι ισλαμιστές τρομοκράτες είθισται να έχουν γίνει αποδέκτες καλύτερης εκπαίδευσης και να προέρχονται από ανώτερα στρώματα από ότι οι πληθυσμοί στους οποίους απευθύνονται (αρκεί να σκεφτεί κανείς ότι ο Μπιν Λάντεν ήταν γιος δισεκατομμυριούχου στη Σαουδική Αραβία που είχε διασυνδέσεις με τη βασιλική οικογένεια). Παρόλαυτα η φτώχεια είναι ένας από τους παράγοντες που συμβάλουν έμμεσα στην εμφάνιση πολιτικής βίας. Η αδυναμία ενός κράτους να δημιουργήσει μια βιώσιμη οικονομία μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε εμφύλιο, ενώ οι χαμηλοί δείκτες ανάπτυξης δημιουργούν πλήθη νέων με ελάχιστες εναλλακτικές²². Και αυτοί οι νέοι γίνονται λόγω της απογοήτευσής τους πιθανά μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων.

Πιο σημαντικός παράγοντας από την φτώχεια σχετικά με την άνοδο της Τρομοκρατίας φαίνεται να είναι οι ανισότητες. Οι ισλαμιστές τρομοκράτες παρουσιάζουν εαυτόν ως εκφραστές και προστάτες των ομάδων αυτών, οι οποίες καταπιέζονται από τις κυρίαρχες. Πρόκειται για σχετική θεωρία της απώλειας της

---

21 Ted Robert Gurr, στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) *“The Roots of Terrorism”* (Routledge 2006, New York) σσ. 86-89

22 David Keen, *“The Economic functions of Violence in Civil War”*, Adelphi Paper no. 320(International Institute of Strategic Studies,1998)

πολιτικής βίας. Σύμφωνα με αυτή ο λαός γίνεται αρνητικός προς την πολιτική πράξη, όταν υπάρχει μεταξύ των στοιχείων που τον αποτελούν ένα αίσθημα αδικαιολόγητης απώλειας των οικονομικών και πολιτικών πλεονεκτημάτων ή ευκαιριών που άλλες ομάδες απολαμβάνουν²³.

Παρατηρείται επομένως ότι οι ομάδες που υποστηρίζουν τρομοκρατικές οργανώσεις ζουν συνήθως στο περιθώριο λόγω ταξικού, εθνικού και θρησκευτικού χάσματος.

Ο Tore Bjorgo σημειώνει πως οι θρησκευτικοί και εθνικοί διαχωρισμοί είναι οι κύριοι υποκινητές της εθνικής και κρατικής τρομοκρατίας (IRA,LTTE,PKK). Όταν μειονότητες με σεβαστό μέγεθος δεν έχουν ίσα δικαιώματα σε κοινωνικές και οικονομικές ευκαιρίες, δεν μπορούν να εκφράσουν την πολιτισμική ταυτότητα τους και είναι αποκλεισμένοι από τον πολιτικό στίβο, τότε παρατηρείται η στροφή τους προς την τρομοκρατία.

Η τρομοκρατία υιοθετείται τότε ως τακτική όταν υπάρχει υψηλό κόστος για την υιοθέτηση μιας συμβατικής λύσης μέσω της πολιτικής οδού, ενώ η πολιτική βία (τρομοκρατία) έχει χαμηλότερο κόστος. Επίσης ακολουθείται, όταν φτωχές σχετικά χώρες έχουν περιορισμένη ικανότητα να αντιμετωπίσουν εθνικά ζητήματα ή να εκκινήσουν εκστρατείες κατά της τρομοκρατίας.

Ένας άλλος παράγοντας που συμβάλει στην εμφάνιση τρομοκρατών, είναι οι ταχείες κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές εντός ενός κράτους. Αυτό συμβαίνει καθώς κάποιες ομάδες εντός του κράτους θα γίνουν αποδέκτες μεγάλων προνομίων λόγω της οικονομικής ανάπτυξης ενώ άλλες θα μείνουν στάσιμες ή θα έχουν ακόμα και αρνητικό πρόσημο. Επιπλέον, εάν αυξηθούν σε ένα πλαίσιο, που ήδη υπάρχουν χάσματα, τότε είναι πιθανή η εμφάνιση επαναστατικών και αποσχιστικών κινημάτων. Επίσης, ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού πρέπει να αφήσει την παραδοσιακή ζωή και να ταξιδέψει στα αστικά κέντρα, όπου είναι πολύ πιθανό να γίνουν θύματα διακρίσεων και να επηρεαστούν από νέες ιδεολογίες και μορφές πολιτικής οργάνωσης.

---

23 Ted Robert Gurr "Why Men Rebel" Princeton University Press, New Jersey 1970, Κεφ. 1-5

Τι είναι όμως αυτό που κάνει ένα πολιτικό κίνημα να χρησιμοποιήσει την τρομοκρατία, ώστε να επιτύχει τις επιδιώξεις του; Στα καθεστώτα που λειτουργούν καταπιεστικά οι προσπάθειες καταπίεσης απο την μία και μεταρρυθμίσεων απο την άλλη αποτελούν ένα σταθερό έδαφος για την μετατροπή της πολιτικής διαμαρτυρίας σε βία. Το ενδεχόμενο αλλαγής αυξάνει τα κίνητρα των ακτιβιστών για πολιτική δράση, η χρήση καταπιεστικής βίας συμβάλλει στην μείωση του κόστους για τη χρήση βίας(και της τρομοκρατίας) ενώ η ασυνέπεια πράξεων και λόγων καταδεικνύει την αδυναμία του καθεστώτος.

Έτσι οι υποστηρικτές της τρομοκρατίας περιμένουν ότι το κράτος θα ασκήσει βία εναντίον τους με αποτέλεσμα να γίνουν αποδέκτες μεγαλύτερης στήριξης απο την κοινή γνώμη λόγω της στόχευσής τους απο το καθεστώς. Η ριζοσπαστικοποίηση και οι τρομοκρατικές επιθέσεις μπορεί να σχετίζονται με την κοινωνική κατακραυγή ενός εχθρικού επεισοδίου (πχ η εισβολή των ΗΠΑ στο Ιρακ το 2003). Σε άλλες περιπτώσεις ριζοσπαστικά στοιχεία εμφανίζονται ως συνέπεια συγκρούσεων σε γειτονικά κράτη. Ιδιαίτερος είναι και ο ρόλος της διασποράς στο εξωτερικό, η οποία μπορεί να βοηθήσει μέσω χρηματοδοτήσεων και παροχής ανθρώπινου δυναμικού.

Σημαντικό είναι και το ζήτημα της χρηματοδότησης μιας τρομοκρατικής οργάνωσης, διότι μπορεί να αλλάξει άρδην την μορφή ακόμα και τις επιδιώξεις των τρομοκρατών. Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες έχει αναπτυχθεί μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας, παρόλο που η δεύτερη διατυμπανίζει πως δεν επιδιώκει το προσωπικό όφελος των μελών της.

Παρόλο που η τρομοκρατία είναι η επιλογή των “αδύναμων” και αποτελεί μια “οικονομική” τακτική, χρειάζεται πάντα πόρους για τον εξοπλισμό, τη διατήρηση του αγώνα, την παροχή καταφυγίων και τη διοικητική μέριμνα. Για αυτό το λόγο οι τρομοκράτες πολλές φορές καταφεύγουν σε τακτικές εγκληματικών οργανώσεων για να χρηματοδοτήσουν τις δραστηριότητες τους. Πιο διαδεδομένες είναι οι ληστείες, οι απαγωγές με σκοπό τα λύτρα, ο εκβιασμός, η διακίνηση ναρκωτικών και σπάνιων αγαθών. Επιπλέον, μπορεί να συνεργάζονται ή και να συνάπτουν συμμαχίες με προυπάρχουσες εγκληματικές οργανώσεις.

Το παραπάνω γεγονός μπορεί να αλλάξει και τον τρόπο που βλέπει μια τρομοκρατική οργάνωση τον εαυτό της. Πλεόν τα οικονομικά και προσωπικά οφέλη ξεπερνούν αυτά του αρχικού πολιτικού στόχου και αποφασίζεται η συνέχιση του αγώνα ακόμα και αν έχει επιτευχθεί το αρχικό ζητούμενο. Όπως αναφέρει και ο Bjorgo οι αρχηγοί ή οι φατρίες εντος μιας οργάνωσης αντιτίθενται ενίοτε προς την πολιτική επίλυση, διότι τίθενται σε κίνδυνο τα “επιχειρηματικά οφέλη”²⁴.

Παρακάτω παρατίθενται παραδείγματα της επιρροής της ενασχόλησης με εγκληματικές δραστηριότητες. Ο IRA δεν στάματησε να επιδιώκει τους πολιτικούς στόχους, καθώς η στροφή προς τις εγκληματικές πράξεις λειτούργησε καθαρά απο ανάγκη. Ο FARC ωστόσο άλλαξε τη στρατηγική του και προτίμησε τη διατήρηση του αγώνα. Οι Ισλαμιστές στην Αλγερία εγκατέλειψαν παντελώς την επαναστατική ατζέντα και μετατράπηκαν σε “πολιτικούς ληστές”. Στα Βαλκάνια οι διασυνοριακές σχέσεις μελών τρομοκρατικών και εγκληματικών οργανώσεων επέφεραν την άνθιση της μεταξύ τους συνεργασίας. Τέλος θεωρείται πως το ισλαμικό “δόγμα” προάγει τη διακρατική συνεργασία μεταξύ τζιχαντιστών και εγκληματιών όχι μόνο στην κεντρική Ασία αλλά και σε ευρύτερο επίπεδο.

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να αποδοθεί στο κοινωνικό και οικονομικό φάσμα, καθώς έτσι μπορεί να καταπολεμηθεί η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και η φτώχεια, η οποία αποτελεί σοβαρό κίνητρο για στροφή προς της Τρομοκρατία. Για τον υπολογισμό της φτώχειας μπορεί να χρησιμοποιηθούν οι τρεις μεταβλητές σύμφωνα με το UNDP²⁵. Αυτές είναι το κατα κεφαλήν εισόδημα, το προσδόκιμο ζωής και το επίπεδο εκπαίδευσης. Επιπλέον ο Alex Schmid ²⁶ χρησιμοποιεί τους εξής παράγοντες: τον αριθμό θυμάτων ανα χρόνο, τη συχνότητα και τον αριθμό τρομοκρατικών επιθέσεων, και τον αριθμό των ενεργών τρομοκρατικών οργανώσεων σε μια χώρα.

Τα αποτελέσματα των παραπάνω στοιχείων απέδωσαν στην φτώχεια ένα

---

24 Tore Bjorgo, Κεφ.20 στον συλλογικό τόμο Tore Bjorgo (επιμ.) “*Root Cause of Terrorism: Myths Reality and ways forward*”(Routledge, New York 2004) Σσ.256-263

25 UN Development Programme, για περαιτέρω πληροφορίες βλ. <http://www.undp.org/>

26 Alex P. Schmid, “*Prevention of Terrorism: Towards a multi-pronged approach*” στον τόμο Tore Bjorgo (επιμ.) “*Root Causes of Terrorism; Myths ,Realities and ways forward*”, Routledge (London and New York 2005)Σελ. 227

μικρό αριθμό συσχετισμού με το φαινόμενο της Τρομοκρατίας. Αντίθετα ο συσχετισμός μεταξύ εποπτείας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και απουσίας της τρομοκρατίας είναι κατα πολύ μεγαλύτερος. Για αυτό το λόγο και στις δημοκρατίες, παρόλο που αντιμετωπίζουν και αυτές προβλήματα με την τρομοκρατία, η σωστή εφαρμογή του νόμου μειώνει την πιθανότητα εμφάνισής της.

Σε περιπτώσεις όπου υπάρχει ανεργία κυρίως μεταξύ νέων που έχουν λάβει ανώτατη εκπαίδευση, οι οποίοι δεν βλέπουν κάποια λύση ως προς την βελτίωση των οικονομικών και πολιτικών καταστάσεων, αποδέχονται πιο εύκολα τις φρούδες υποσχέσεις που δίνουν οι τρομοκράτες σχετικά με την κοινωνική και πολιτική αλλαγή.

Κατα το υπάρχον σώμα ακαδημαϊκής λογοτεχνίας πάνω στα αίτια της Τρομοκρατίας μερικό βάρος δίνεται στις αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης, όπως σημειώνει ο Athanas Gotchev ²⁷. Για τους πολέμιους της παγκοσμιοποίησης, αυτή δεν είναι τίποτα άλλο πέρα από την αυξημένη κυριαρχία των ανεπτυγμένων κρατών προς τα πιο φτωχά και λιγότερο ανεπτυγμένα. Η ενσωμάτωση στην παγκόσμια οικονομία έχει πραγματοποιηθεί άνισα και τα αποτελέσματα διαφέρουν από κράτος σε κράτος. Ταυτόχρονα δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί πως τα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης είναι κυρίως ωφέλιμα για τα δυτικά και τα πρόσφατα εκβιοχμηχανισμένα κράτη, ενώ δεν είναι ενθαρρυντικά για τον λιγότερο ανεπτυγμένο κόσμο (αδύναμοι παγκοσμιοποιητές).

Τα τελευταία βρίσκονται στο οικονομικό περιθώριο, είναι λιγότερο ανταγωνιστικά με μειούμενα ή ανύπαρκτα εισοδήματα, αυξημένη φτώχεια και κοινωνική διαστρωμάτωση με ταυτόχρονη μείωση του προσδόκιμου ορίου ζωής. Τα αποτελέσματα των παραπάνω είναι πολιτικές εντάσεις και θρησκευτικός φονταμενταλισμός, τα οποία εμμέσως προωθούν τη βιαία δράση και τις τρομοκρατικές πράξεις. Δεν είναι περίεργο ότι πλήθος τέτοιων κρατών ανήκουν στις Μουσουλμανικές και Αφρικανικές επικράτειες.

Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό της παγκοσμιοποίησης είναι η αυξημένη

---

²⁷ Athanas Gotchev, , *“Terrorism and Globalisation”* στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) *“The Roots of Terrorism”* (Routledge 2006, New York) Σελ.103

παρουσία των μη κρατικών δρώντων με αποτέλεσμα τη διευκόλυνση των τρομοκρατών να αποφεύγουν τη σύνδεση με κράτη γενικά και ειδικά με αυτά που χρηματοδοτούν τρομοκρατικές οργανώσεις. Έτσι οι οργανώσεις γίνονται πιο δύσκολες στο να εντοπισθούν για να δεχτούν επίθεση. Αυτό το γεγονός κάνει τη σύγχρονη παγκόσμια τρομοκρατία πιο δύσκολη να προβλεφθεί και μειώνεται η χρηστικότητα των κλασικών οδών της διπλωματίας και της πολιτικής.

Ένας καινούργιος παράγων είναι αυτός των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων που φέρει μαζί της η παγκοσμιοποίηση. Αυτές οι εξελίξεις αφορούν κυρίως τους τομείς του οπλισμού, των μεταφορών και της επικοινωνίας, οι οποίοι γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τρομοκρατικές οργανώσεις για παράδειγμα στον προσηλυτισμό μελών, την παραγωγή φονικότερων όπλων και την ευκολότερη πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικά κεφάλαια.

Τέλος, τα νέα μοντέλα διοίκησης που κυριαρχούν στις πολυεθνικές αρχίζουν να επηρεάζουν ακόμα και τους τρομοκράτες με αποτέλεσμα, οι τελευταίοι να εξελίσσονται από το κλασικό ιεραρχικό κάθετο μοντέλο σε ένα πιο οριζόντιο και ελαστικότερο.

Αναφέρθηκε και προηγουμένως ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσουν οι διασπορές στο εξωτερικό είτε μέσω των χρηματικών ποσών που στέλνουν σε τρομοκρατικές οργανώσεις στην πατρίδα ή και ακόμα της ενεργής συμμετοχής σε επιθέσεις. Για τον Gabriel Sheffer²⁸ οι πιο πιθανοί υποστηρικτές από τη διασπορά είναι συνήθως αρχικά μετανάστες (φιλοξενούμενοι εργάτες και φοιτητές), οι οποίοι έχουν εγκατασταθεί σε χώρες του δυτικού κόσμου που έλκονται από το κατά πολύ βελτιωμένο επίπεδο στο πολιτικό, οικονομικό και εκπαιδευτικό πεδίο. Πολλά δημοκρατικά κράτη δεν είναι σε θέση να αρνηθούν την είσοδο, ούτε και να επιβάλλουν εμπόδια στην εισροή μεταναστών. Το αποτέλεσμα είναι πως πολλές τρομοκρατικές δραστηριότητες έχουν πραγματοποιηθεί από αυτή την κατηγορία κυρίως σε ανεπτυγμένα δημοκρατικά κράτη.

Μια άλλη κατηγορία είναι αυτή των οργανωμένων διακρατικών εθνικών

---

28 Gabriel Sheffer "*Diasporas and Terrorism*" στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) "*The Roots of Terrorism*" (Routledge 2006, New York) Σελ. 119

διασπορών. Πρόκειται για διασκορπισμένα άτομα σε διάφορα κράτη που ανήκουν στην ίδια εθνική ομάδα, είναι οργανωμένοι και διατηρούν σχέσεις με το κράτος προέλευσης. Διαμένουν σε διάφορα κράτη και είναι ενσωματωμένοι, αλλά όχι και απολύτως απορροφημένοι στα κράτη υποδοχής.

Η τελευταία κατηγορία είναι πολιτισμικά και θρησκευτικά διασκορπισμένες ομάδες που δεν κατοικούν στην πατρίδα τους. Μοιράζονται τις ίδιες αντιλήψεις ακόμα και με άτομα που δεν ανήκουν στην ίδια εθνική ομάδα ούτε και έχουν το ίδιο εθνικό υπόβαθρο.

Αξίζει να αναφερθεί πως πενήντα απο τις πιο δραστήριες τρομοκρατικές οργανώσεις των αρχών του 21ου αιώνα, οι 27 προέρχονται ή υποστηρίζονται απο τη δεύτερη κατηγορία σύμφωνα με στοιχεία του State Department²⁹.

Οι λόγοι της τρομοκρατίας της διασποράς είναι πολυποίκιλοι. Πρώτον μια ομάδα μπορεί να έχει εκδιωχθεί απο την πατρίδα της (Παλαιστίνιοι). Δεύτερον να είναι εμφανής η προσπάθεια για αποσχισμό και ανεξαρτησία(ETA Ισπανία). Τρίτον, οι συστηματικές διακρίσεις εναντίον μιας ομάδας στην πατρίδα της (το κίνημα της Hezbollah στο Λίβανο που υπάρχει για την προστασία των Σιτών.) . Με τον ίδιο τρόπο μπορεί και να λειτουργήσουν οι διακρίσεις εντός του κράτους υποδοχής. Τέταρτον, οι νομικές και πολιτικές διώξεις εντός του κράτους προέλευσης. Πέμπτον, ο ρατσισμός, η θρησκευτική και αντιθρησκευτική υποτίμηση και οι διασυνδέσεις με το οργανωμένο έγκλημα.

Ένα μεγάλο ζήτημα είναι το τι επιτρέπει στις διασπορές να μετέχουν ή να διαπράττουν τρομοκρατικές ενέργειες. Το παραπάνω συμβαίνει κυρίως λόγω της συμβολής των χαρακτηριστικών της παγκοσμιοποίησης, όπως η ευκολία μετακίνησης και χρήσης μέσων επικοινωνίας, η έλλειψη ελέγχου των συνόρων, η ζήτηση για ξένους εργαζόμενους, οι συνέπειες του πλουραλισμού, της φιλελευθεροποίησης, της εκδημοκρατικοποίησης, και το πολυπολιτισμικό πρότυπο σε δημοκρατικά ή εκδημοκρατιζόμενα κράτη.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των “σκληροπυρηνικών” της διασποράς είναι η

---

²⁹ U.S. State Department Counter-Terrorism Office, *Patterns of Global Terrorism*, Office of the Coordinator for Counter-Terrorism, 2005, www.state.gov

ανανεωμένη σημασία που αποδίδεται στην εθνική ταυτότητα, η οποία ενισχύεται από τα θρησκευτικά αισθήματα. Επιπλέον, η συνοχή και η αλληλεγγύη των μερών της επιτυγχάνεται μέσω της ισχυρής σύνδεσης και των επαφών με την πατρίδα τους ή των ιερών θρησκευτικών κέντρων.

Σε πολλές από τις περιπτώσεις η θρησκευτική πίστη αυξάνει την κινητοποίηση των μελών, την προθυμία και την ετοιμότητα για διενέργεια ή την υποστήριξη τρομοκρατικών ενεργειών.

› **Θρησκευτικοί Παράγοντες**

Η σύγχρονη τρομοκρατία έχει συνδεθεί κατά πολλούς με το θρησκευτικό παράγοντα. Πιο συγκεκριμένα, ιδιαίτερο βάρος δίδεται στην επιρροή της θρησκείας του Ισλαμ σχετικά με ανάπτυξη της τρομοκρατίας στον Μουσουλμανικό κόσμο. Ωστόσο δεν είναι μόνο το Ισλαμ, το οποίο παραφραζόμενο και εκμεταλλευόμενο από εξτρεμιστές μπορεί να υποκινήσει τρομοκρατικές ενέργειες.

Κατά τον John Esposito³⁰ όλες οι θρησκείες εμπεριέχουν στα ιερά κείμενά τους τόσο εικόνες ειρήνης όσο και πολέμου. Επιπλέον, οι προφήτες στο Κοράνι και τη Βίβλο (Μωάμεθ, Δαβίδ και Σαουλ) υπήρξαν πολεμιστές και στρατιωτικοί ηγέτες. Επίσης οι τρεις πιο διαδεδομένες μονοθεϊστικές θρησκείες (Ιουδαισμός, Χριστιανισμός και Ισλαμ) δικαιολογούν την βία σε περίπτωση άμυνας και έχουν υπάρξει ακόλουθοί τους που κύρηξαν ιερούς και μη πολέμους με στόχο την κατάκτηση και την αυτοκρατορική επέκταση, ενώ επικαλέστηκαν το Θεό τους για την κατάληψη εδαφών.

Οι θρησκευτικά υποκινούμενοι τρομοκράτες διαφέρουν από τους “κοσμικούς”, καθώς δεν δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα πολιτικά, ηθικά και πρακτικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι τελευταίοι. Η θρησκεία λειτουργεί ως ένα όργανο κατανόησης των σύγχρονων γεγονότων και σαν νομιμοποιητική βάση, ειδικά όταν πρόκειται για πράξεις βίας. Τέτοιου τύπου τρομοκράτες αναζητούν τεράστιες αλλαγές στην υπάρχουσα τάξη πραγμάτων και έχοντας μια μεγαλύτερη αίσθηση αποξένωσης απ’ότι οι “κοσμικοί” διαπράττουν πιο καταστρεπτικές και θανάσιμες

---

30 John L. Esposito “*Islam and Political Violence*”, 10 September 2015

πράξεις, ενώ το εύρος των αντιπάλων τους μεγενθύνεται³¹.

Το κύριο ερώτημα, που διατρέχει την υπάρχουσα βιβλιογραφία αλλά και το τρέχον κεφάλαιο, είναι αν όντως η θρησκεία (και ειδικά η ισλαμική) αποτελεί αιτία για τις σύγχρονες τρομοκρατικές ενέργειες.

Το βιβλίο του Avalos³² υποστηρίζει την άποψη που θέλει τη θρησκεία ως αιτία της τρομοκρατίας. Το επιχείρημά του είναι πως το γεγονός ότι η θρησκεία παρέχει ιερά κίνητρα (χάρη του Θεού, ευλογία, σωτηρία, είσοδος στον Παράδεισο) ωθεί άτομα στη διενέργεια τρομοκρατικών πράξεων. Τόσο ο Χριστιανισμός και ο Ιουδαισμός όσο και το Ισλαμ εμπεριέχουν την αναγκαιότητα για βία στις διδαχές τους. Στην πρώτη περίπτωση αυτό γίνεται μέσω της άφεσης(Χριστιανισμός) και παρατηρείται ένα αίσθημα εκδίκησης (Ιουδαισμός). Στην δεύτερη είναι εμφανής η παρουσία στρατιωτικών εικόνων.

Η παραπάνω άποψη βέβαια βρίσκει αντίθετα πολλά μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας, τα οποία θεωρούν ότι η θρησκεία δεν είναι τίποτα άλλο περαν απο τον μανδύα που καλύπτει ζητήματα πολιτικής ηγεσίας, κοινωνικού και οικονομικού ελέγχου και εθνικής επικράτειας.

Το κύριο πρόβλημα είναι η Ισλαμοφοβία που προκύπτει σε δυτικές χώρες, καθώς οι γηγενείς πληθυσμοί βομβαρδίζονται με εικόνες και ειδήσεις τρομοκρατικής βίας. Η λέξη τζιχαντ έχει γίνει συνώνυμο του τρομοκράτη, ενώ εμφανίζεται και ο όρος “ισλαμική βία”. Οι μειονότητες στα δυτικά κράτη μερικές φορές αντιμετωπίζονται ως συνένοχοι των τρομοκρατών γιατί θεωρείται ότι συμφωνούν με τη χρήση του όρου τζιχαντ, όπως τον μεταφράζουν προς όφελός τους ομάδες εξτρεμιστών χωρίς να έχουν εξουσιοδοτηθεί να κάνουν κάτι τέτοιο απο τον αντίστοιχο κλήρο. Αξίζει να σημειωθεί πως ενεργοί είναι και οι Χριστιανοί τρομοκράτες, καθώς στις ΗΠΑ η πλειοψηφία επιθέσεων έχει πραγματοποιηθεί απο Χριστιανικές ακραίες οργανώσεις με εξαίρεση τα χτυπήματα του 1993 και του 2001 στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου απο Μουσουλμάνους.

---

31 Bruce Hoffman “*Inside Terrorism*” Revised and Expanded Edition (Columbia University Press/New York, 2006)Σσ.88-89

32 Hector Avalos “*Fighting Words:The Origins of Religious Violence*” (Prometheus Books , New York 2005)

Η δεύτερη άποψη, που εκφράζεται απο τον Robert Pape³³, δεν προωθεί την εικόνα της θρησκείας ως αιτίας. Ο συγγραφέας μελετώντας ένα πληθός επιθέσεων αυτοκτονίας καταλήγει στο συμπέρασμα πως η πλειοψηφία των επιθέσεων αυτών έχει πολιτικά κίνητρα, και πιο συγκεκριμένα την άμυνα κατοχής μιας επικράτειας.

Δεν πιστεύει πως οι τρομοκράτες είναι φτωχοί και θρησκευτικοί ζήλωτες ή κοινωνικά αποτυχημένοι. Το κοινό χαρακτηριστικό τους είναι η αίσθηση εισβολής στην πατρίδα ή τον πολιτισμό απο μια εξωτερική δύναμη που δύσκολα εκδιώκεται. Αυτή η απελπισμένη κατάσταση οδηγεί σε ακραία μέτρα όπως τα τρομοκρατικά χτυπήματα και κατ'επέκταση οι βομβιστές αυτοκτονίας.

Την άποψη αυτή ενστερνίζονται κατα κύριο λόγο οι προστάστες των θρησκευιών που επιδιώκουν να αποστασιοποιήσουν τη θρησκεία απο τις βίαιες πράξεις και διαλαλούν πως η θρησκεία καταδικάζει τη βία, και ότι γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης απο πολιτικούς ακτιβιστές. Επίσης θετικοί είναι και οι κοσμικοί αναλυτές, οι οποίοι αποδίδουν την τρομοκρατία σε οικονομικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες.

Το αποτέλεσμα είναι η εμφάνιση του όρου “φονταμενταλισμός” που χρησιμοποιείται για να περιγράψει ακραία στοιχεία που αποκλίνουν απο τα διδάγματα της θρησκείας. Πρόκειται για την επικίνδυνη διάδοση μιας μετάλλαξης της θρησκείας, η οποία οδηγεί σε ακραίες πράξεις και αντιλήψεις. Στη σημερινή εποχή το Ισλαμ και ο φονταμενταλισμός έχουν ταυτισθεί σε τόσο μεγάλο βαθμό στο δημόσιο διάλογο που το Ισλαμ θεωρείται στο σύνολό του ακραία και βίαιη θρησκεία.

Ο Mark Juergesmeyer³⁴ μελετώντας τις δράσεις σύγχρονων θρησκευτικών ακτιβιστών καταλήγει στα εξής δύο συμπεράσματα. Πρώτον, η πεποίθηση ότι η ιδέα του κοσμικού εθνικισμού ήταν ανεπαρκής σε ηθικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο. Σε αυτές τις περιπτώσεις κύριο αίτιο ήταν η αίσθηση απώλειας της ταυτότητας στο σύγχρονο κόσμο λόγω των επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης. Η θρησκεία αποτέλεσε το όχημα αντίστασης ενάντια στους εχθρούς του παραδοσιακού

---

33 Robert A Pape, “*Dying to Win: The Strategic Logic of Suicide Terrorism*”, Random House , New York 2005)

34 Mark Juergesmeyer “*Religion as a Cause of Terrorism*” στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) “*The Roots of Terrorism*” (Routledge 2006, New York) Σελ. 140

πολιτισμού και της ταυτότητας, οι οποίοι είναι τα παγκόσμια κοσμικά συστήματα και οι υποστηρικτές των κοσμικών εθνών κρατών.

Δεύτερον, όσοι υιοθετούν τη ριζοσπαστική θρησκευτική αντίληψη κατα του κράτους αισθάνονται αποστροφή προς το κοσμικό κράτος καθώς πιστεύουν ότι αυτό τους καταπιέζει. Επίσης, θεωρούν ότι λόγω των οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών αποτυχιών του κράτους δέχονται επίθεση στην υπερηφάνεια τους και την ταυτότητά τους με αποτέλεσμα ένα ισχυρό αίσθημα ντροπής. Η μόνη αντίδραση είναι η στροφή προς τη βία, ώστε να ανακτήσουν σε συμβολικό επίπεδο την χαμένη τιμή τους.

Στην μελέτη αυτή κοινό χαρακτηριστικό είναι ο κοσμικός πόλεμος. Οι αντριφρονούντες θεωρούν εαυτών στρατιώτες στο πλευρό του θεού, όπου η μάχη πραγματοποιείται μεταξύ ενός μανιχαιστικού προτύπου “καλού εναντίον κακού”. Η βία γίνεται πιο βάνουση σε αυτή την περίπτωση, επειδή οι θύτες αποδίδουν μεταφυσικά στοιχεία θείας σύγκρουσης σε πολιτικούς αγώνες.

Για τον Juergesmeyer υπήρχαν εμφανείς δυσαρέσκειες κοινωνικοοικονομικού και όχι θρησκευτικού χαρακτήρα. Στην εποχή όμως του μεταμοντερνισμού τα κοσμικά αιτήματα βρήκαν καλύτερη έκφραση μέσω της οδού της θρησκείας. Εν τέλει η θρησκεία δεν είναι το πρόβλημα *per se*, αλλά το γεγονός ότι κοσμικά αιτήματα προωθούνται μέσω αυτής καθίσταται προβληματικό.

Η θρησκεία εισάγει ένα πλήθος νέων χαρακτηριστικών στη σύγκρουση. Αυτά είναι τα προσωπικά ωφέλη (παράδεισος, τιμωρία, λύτρωση), η παροχή ενός μέσου για την κινητοποίηση μεγάλου αριθμού υποστηρικτών, ένα δίκτυο οργάνωσης βασισμένο σε εκκλησιαστικές δομές, η ηθική νομιμοποίηση της πολιτικής σύγκρουσης και της άσκησης βίας (αμφίσβηση της βεμπεριανής αρχής για κρατικό μονοπώλιο στην ηθικά νομιμοποιημένη άσκηση βίας).

Με τη σειρά του ο κοσμικός πόλεμος συμβάλλει προσθέτωντας τα στοιχεία πόλωσης της σύγκρουσης σε δυο άκρα, τη δαιμονοποίηση του εχθρού, την αδυναμία εύρεσης λύσης μέσω συμβιβασμού, την υπόσχεση απόλυτης νίκης μέσω θεικής παρέμβασης και το γεγονός ότι η χρονική διάρκεια της σύγκρουσης, αν όχι αιώνια θα

είναι σίγουρα μεγάλη.

Ο John Esposito³⁵ αναφέρεται στην επιρροή του πολιτικού Ισλαμ απο την εμφάνιση του τη δεκαετία του 1960. Απο τα τέλη του 20ου αιώνα μουσουλμάνοι ηγέτες στρέφονται προς το Ισλαμ ώστε να αυξήσουν τη νομιμοποίησή τους, τον έλεγχο και την πολιτική δύναμή τους. Τα κινήματα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη που είναι τα mainstream κινήματα και πολιτικά κόμματα που επικαλούνται το Ισλαμ για αύξηση της λαϊκής υποστήριξης και έχουν επιτύχει ακόμα και την εκλογή πολιτικών αρχηγών κρατών. Η δεύτερη περιλαμβάνει εξτρεμιστικά στοιχεία που χρησιμοποιούν βία στο όνομα του Ισλαμ και απειλούν τις τοπικές κυβερνήσεις και τα δυτικά κράτη με αποσταθεροποίηση μέσω επιθέσεων σε αξιωματούχους, θεσμούς και πολίτες.

Ο συγγραφέας συνεχίζει με την αναφορά στον όρο τζιχαντ όπως εμφανίζεται στο Κοράνι και όχι όπως διαστρεβλώνεται (κατα αυτόν) απο τα μέσα και τους εξτρεμιστές. Ανα τους αιώνες ο όρος έχει χρησιμοποιηθεί και έχει δεχθεί πλήθος μεταφράσεων για να δικαιολογήσει αγώνες αντίστασης, απελευθέρωσης, πράξεις τρομοκρατίας και ιερούς ή ανίερους πολέμους. Προσφάτως έχει χρησιμοποιηθεί απο ηγέτες όπως ο Σανταμ για να δικαιολογήσουν εκστρατείες επέκτασης των κρατών τους, ενώ εξτρεμιστές δικαιολογούν κατα αυτόν τον τρόπο τρομοκρατικές πράξεις.

Τις τελευταίες δεκαετίες η τζιχαντ χρησιμοποιείται ενάντια στα αυταρχικά καθεστώτα, ενισχύοντας το κάλεσμα των τρομοκρατικών ογανώσεων προς αντίσταση και απελευθέρωση για τη νομιμοποίηση του σκοπού τους και την αύξηση της υποστήριξης απο το λαό.

Στην περίοδο συγγραφής του ιερού κειμένου η τζιχαντ απείχε απο τη σημερινή μετάφραση “ιερός πόλεμος”, αλλά επρόκειτο για τον αγώνα του πιστού να ζήσει μια ενάρετη ζωή και να διαδώσει την πίστη του Ισλάμ μέσω του κυρήγματος, της εκπαίδευσης, του παραδείγματος και της γραφής. Ταυτόχρονα έπρεπε να προστατεύει το Ισλαμ και την μουσουλμανική κοινότητα απο την επιθετικότητα. Το Κοράνι επίσης συμβουλεύει τους πιστούς πως πρέπει να φέρονται σε καιρό πολέμου δίνοντας

---

35 John Esposito, “*Terrorism and the Rise of Political Islam*”, στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) “*The Roots of Terrorism*” (Routledge 2006, New York) Σελ. 145

οδηγίες για το ποιος είναι ο εχθρός, τη συμπεριφορά προς τους αιχμαλώτους και τη διακοπή των εχθροπραξιών. Σημαντικό είναι το ότι αναφέρεται πως δεν επιτρέπεται ο φόνος αμάχων, εκτός και αν είχαν λάβει μέρος στην μάχη. Επιπλέον αν ο αντίπαλος προτείνει τη διακοπή της σύγκρουσης και παρέχει ευκαιρία για σύναψη ειρήνης ο πραγματικός πιστός οφείλει να δεχτεί (Κοράνι 4:90).

Η μετάφραση που δέχεται η τζιχαντ χωρίζεται σε δυο κατηγορίες, την αμυντική και την επιθετική. Η πρώτη δικαιολογεί τη βία μόνο σε περίπτωση εξωτερικής επίθεσης, ενώ η δεύτερη προωθεί την επέκταση της μάχης εναντίον όλων των απίστων και τη διάδοση του μηνύματος του Ισλαμ για την εγκαθίδρυση μιας κοινής τάξης (Pax Islamica) .

Πολυ σημαντικό είναι να διασαφηνιστούν οι λεγόμενες sword verses . Αυτές δεν βρίσκονται ούτε στο ιερό κείμενο ούτε και στους λόγους των προφητών. Αποτελούν κομμάτι μιας μετάφρασης του Κορανιού τον 8ο και τον 9ο αιώνα μ.Χ., όταν χρειαζόταν νομιμοποίηση για τη διεξαγωγή επεκτατικών πολέμων.³⁶

Το υπόβαθρο των τζιχαντιστών κατα τον Oliver Roy³⁷ δεν επηρεάζεται από τις συγκρούσεις στην Μέση Ανατολή και την παραδοσιακή θρησκευτική εκπαίδευση. Αντιθέτως πρόκειται περί κατοίκων σε ευρωπαϊκά κράτη με δυτική εκπαίδευση και γλώσσα. Κανείς δεν έλαβε θρησκευτικές γνώσεις περί Ισλαμ από θρησκευτικά σχολεία ή από μεντρεσεδες. Κάποιοι γεννήθηκαν στα δυτικά κράτη και έχουν υπηκοότητα, ενώ άλλοι ήρθαν ως εργάτες, φοιτητές ή πολιτικοί πρόσφυγες. Είναι επηρεασμένοι και ακολουθούν τον κοσμικό δυτικό τρόπο ζωής, δεν έχουν επαφή με τις οικογένειές τους, ούτε και εμπλέκονται με τη ζωή της μουσουλμανικής κοινότητας. Ακόμα και οι γυναίκες τους είναι μη μουσουλμάνες Ευρωπαίες που ασπάστηκαν αργότερα το Ισλαμ. Συμπερασματικά πρόκειται για περιθωριοποιημένα άτομα, τα οποία ανακάλυψαν ξανά την μουσουλμανική τους ταυτότητα στην Ευρώπη. Η ριζοσπαστικοποίηση δεν λαμβάνει χώρα στο τζαμι-όπως πολλοί θα ανέμεναν- αλλά εκτός αυτού. Έχουν δημιουργήσει ένα δικό τους Ισλαμ και δεν

---

36 John L Esposito, “Islam and Political Violence”, 10 September 2015

37 Oiver Roy , “Terrorism and Deculturation”, στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) “The Roots of Terrorism” (Routledge 2006, New York) Σελ. 160

ακολουθούν τα διδάγματα κάποιου ιερέα ή μιας σχολής σκέψης του Ισλαμ.

Στόχος τους δεν είναι τα μη νομιμοποιημένα καθεστώτα της πατρίδας τους, αλλά κυρίως τα δυτικά κράτη και οι σύμμαχοι τους (Εβραίοι και Σίτες). Αυτό διακρίνεται και απο το γεγονός ότι οι περισσότεροι ιστότοποι προπαγάνδας της τζιχαντ εντοπίζονται σε δυτικά κράτη και τη Νότια Ασία.

Το αποτέλεσμα είναι πως το Ισλαμ με το οποίο ταυτίζονται οι νέοι δεν είναι αυτό των προγόνων τους, αλλά εμπεριέχει στοιχεία σαλαφισμού. Επιδιώκει δηλαδή να εξαλείψει κάθε εξωτερική επιρροή ξεκινώντας με τις μουσουλμανικές κοινωνίες και παραδόσεις, ώστε να το επαναφέρει κατα γράμμα όπως είχε διαμορφωθεί την εποχή του Μωάμεθ. Ο Σαλαφισμός αντίκειται επομένως σε κάθε πολιτιστική και εθνική μορφή του Ισλαμ.

Η ριζοσπαστικοποίηση έρχεται ως αποτέλεσμα της Δυτικοποίησης των μουσουλμάνων που γεννιούνται και μεγαλώνουν στη Ευρώπη. Συνδέεται με ένα χάσμα γενεών και μιας καταπιεσμένης κοινωνικής θέσης διαιώνίζοντας μια προυπάρχουσα παράδοση αριστερής, τριτοκοσμικής και αντιιμπεριαλιστικής αντίστασης.

Ο νεοφονταμενταλισμός ψάχνει για άτομα που αμφιβάλλουν για την πίστη και την ταυτότητά τους. Απευθύνεται συνήθως σε ξεριζωμένα, νέα, δυσαρεστημένα άτομα που έχουν λάβει καλή εκπαίδευση. Αυτό που τους προσφέρει είναι ένα σύστημα αξιών και συμπεριφοράς που αποκρίνεται σε κάθε περίπτωση. Το Ισλαμ όπως διδάσκεται απο τα ριζοσπαστικά στοιχεία έχει ως εχθρό ακόμα και την ίδια την μουσουλμανική κουλτούρα. Οι Σαλαφιστές δεν θεωρούν το Ισλαμ μια παράδοση αλλά μια θρησκεία που θα απωλέσει την αγνότητα και την ολιστική της διάσταση, εαν ενσωματωθεί εντός μιας συγκεκριμένης παράδοσης.

Οι σαλαφιστές απομονώνοντας τη θρησκεία απο άλλες διαστάσεις της κοινωνικής ζωής, που επιθυμούν να αγνοήσουν ή να καταστρέψουν, συμβάλλουν παραδόξως στην μοντερνοποίησή της σύγχρονης κοινωνίας. Οι προσπάθειες θρησκευτικής αναγέννησης επικεντρώνουν στο άτομο που βιώνει κρίση ταυτότητας και ασυνέχεια των οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών.

Η ιδιαιτερότητα του Ισλαμ δεν προκύπτει ούτε απο το Κοράνι, αλλά ούτε και απο την παραδοσιακή μουσουλμανική πολιτική παράδοση. Αυτό που το καθορίζει είναι η σχέση των σύγχρονων Μουσουλμάνων με τις κοινωνικές καταστάσεις στις δυτικές ευρωπαϊκές χώρες διαμονής. Αν αναλογιστεί κανείς τους μουσουλμάνους μετανάστες δεύτερης γενεάς στις ΗΠΑ δύσκολα θα εντοπίσει κάποιον τρομοκράτη παρεκτός κάποιους υποστηρικτές της Hamas και της Hizzbollah³⁸. Το γεγονός αυτό της χαμηλής ριζοσπαστικοποίησης των μουσουλμάνων στις ΗΠΑ σχετίζεται με την αντιμετώπισή τους, την εκπροσώπησή τους και τις προσδοκίες τους. Στις πολυπολιτισμικές ΗΠΑ οι μουσουλμάνοι είναι τμήμα ενός ευρύτερου μεταναστευτικού κινήματος που επεδίωκε την εγκατάσταση στη συγκεκριμένη χώρα. Αντιθέτως οι μουσουλμάνοι της δυτικής Ευρώπης ποτέ δεν επεδίωξαν να γίνουν Ευρωπαίοι.

› Ψυχολογικοί παράγοντες

Η Τρομοκρατία πρέπει να κατανοηθεί στο δικό της ιστορικό, πολιτικό και πολιτιστικό πλαίσιο. Ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζει ο παράγων της ψυχολογίας με επίκεντρο κυρίως στην ομαδική και όχι την ατομική προέκτασή της.

Δεν είναι υπερβολή να συμπεράνει κανείς πως οι τρομοκράτες δεν πάσχουν απο ψυχικές ασθένειες και ούτε είναι παράλογοι. Δεν φέρουν σημάδια κατάθλιψης, συναισθηματικών διαταραχών και φανατισμού³⁹. Αντιθέτως οι τρομοκρατικές οργανώσεις φιλτράρουν τα μέλη κατα την επιλογή, ώστε να αποφύγουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά, καθώς αυτά θεωρούνται επικίνδυνα.

Είναι γεγονός ότι η ομαδική, οργανωτική και κοινωνική ψυχολογία εντός της τρομοκρατικής οργάνωσης αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο ανάλυσης για την κατανόηση της συλλογικής ταυτότητας. Αυτή με τη σειρά της δίνει μεγάλη έμφαση στο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο, το οποίο καθορίζει την ισορροπία μεταξύ ατομικής και συλλογικής ταυτότητας. Οι τρομοκράτες κατα κανόνα υποτάσσουν το ατομικό προς όφελος του συλλογικού, έτσι ώστε οι κοινοί σκοποί της οργάνωσης να

---

38 Ibid,σελ. 166

39 Jerrold M Post, “*The Psychological Dynamics of Terrorism*” στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) “*The Roots of Terrorism*” (Routledge 2006, New York) σελ. 18

είναι πιο σημαντικοί.

Το πρώτο πεδίο μελέτης είναι η κοινωνική και γενεαλογική δυναμική της τρομοκρατίας. Οι δυναμικές των παλαιότερων εθνικιστικών-αποσχιστικών τρομοκρατικών οργανώσεων όπως οι ETA και η Fatah δεν διαφέρουν και τόσο από εκείνες των κοινωνικό-επαναστατικών οργανώσεων (Rote Armee Fraktion). ο Jerrold Post σχετίζει το πως σχέση της νεάς γενιάς με τους γονείς και η σχέση των γονέων με το καθεστώς φέρουν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση ή όχι τρομοκρατικών οργανώσεων και το είδος τους⁴⁰

Τα συμπεράσματα είναι τα εξής. Πρώτον, αν οι γονείς είναι πιστοί στο καθεστώς και η επόμενη γενεά δεν είναι πιστοί προς τους γονείς, τότε είναι πιθανή η εμφάνιση κοινωνικής-επαναστατικής τρομοκρατίας(για παράδειγμα ο Οσαμα Μπιν Λαντεν). Δεύτερον, αν οι γονείς είναι αντίθετοι προς το καθεστώς και η επόμενη γενεά πιστή προς τους γονείς, τότε είναι πιθανή η εθνικιστική-αποσχιστική τρομοκρατία (IRA). Αν οι γονείς είναι πιστοί στο καθεστώς και η επόμενη γενεά πιστή προς τους γονείς, τότε δεν υπάρχει κίνδυνος για τρομοκρατία.

Το πρότυπο της πίστης στην οικογένεια που αντιστέκεται στο καθεστώς εμπεριέχεται στη ζωή του Omar Rezaq, ο οποίος έπαιξε κεντρικό ρόλο στην αεροπειρατεία ενός αεροπλάνου της Egypt Air που κατέληξε στην απώλεια 50 ανθρώπινων ζωών. Απο νεαρή ηλικία είχε γαλουχηθεί με το ιδεώδες της ηρωικής πάλης για τη χώρα της Παλαιστίνης. Η μητέρα του σε ηλικία 8 ετών (το 1948 όπου ξέσπασε ο Αραβο-Ισραηλινός πόλεμος) εκδιώχθηκε από την πατρίδα της και εγκαταστάθηκε στη Δυτική Όχθη. Ο Rezak έζησε την παιδική του ηλικία εκεί και το 1967 με το Αραβο-Ισραηλινό πόλεμο των 6 ημερών εκδιώχθηκε μαζί με την οικογένεια του για να εγκατασταθεί σε ένα καταυλισμό προσφύγων στην Ιορδανία. Εκεί ήρθε μέσω του σχολείου του σε επαφή με μέλη της PLO και έλαβε εκπαίδευση από μέλη της, τα οποία είχε ως πρότυπα και διδάχθηκε πως ο μόνος τρόπος για να ανδρωθεί ήταν μέσω της μάχης για την απελευθέρωση της πατρίδας του. Τις πρωινές ώρες μελετούσε, ενώ τα απογεύματα λάμβανε στρατιωτική εκπαίδευση και

---

40 Ibid σελ. 19

ιδεολογική κατήχηση. Αργότερα έγινε μέλος της Fatah και στα 17 του συμμετείχε στην οργάνωση Abu Nidal. Όταν διέπραξε την αεροπειρατεία του 1985 αισθανόταν πως εκπλήρωνε το πεπρωμένο του και συνέχιζε τον ιερό σκοπό της οικογένειάς του.

Το γεγονός ότι οι τρομοκράτες χαρακτηρίζονται απο την ομαλότητά τους φαίνεται και απο τα λεγόμενα της Martha Crenshaw⁴¹. Για τον Jerold Post οι τρομοκράτες προέρχονται κυρίως απο το περιθώριο χωρίς επιτυχίες στην προσωπική, εκπαιδευτική και επαγγελματική ζωή. Για αυτον τον λόγο ψάχνουν κάποιο στον οποίο να ρίξουν το φταίξιμο για την κατάστασή τους. Έτσι η τρομοκρατία παρουσιάζεται ως μια διδακασία ομαδικής παθολογίας που προβάλει μια λογική εξήγηση προς τους νέους που απευθύνεται⁴².

Το ομαδικό στοιχείο υπερισχύει το ατομικού ειδικά στα πιο ριζοσπαστικά κινήματα. Τα αισθήματα που κυριαρχούν είναι αυτά της καταπιεσμένης οικονομικής κατάστασης, του περιορισμού στην εργασία και την ελεύθερη μετακίνηση, των ελάχιστων ευκαιριών οικονομικής και κοινωνικής ανέλιξης. Τα παραπάνω εμφανίζονται σε κάθε τρομοκρατική οργάνωση χωρίς εξαιρέσεις. Τα μέλη στην πλειοψηφία τους συνδέουν την προσωπική τους αξία με αυτή της οργάνωσης λόγω της ανάγκης των ατόμων να ανήκουν σε μια ομάδα και μέσω των επιτυχιών της να εξασφαλίζουν την προσωπική ικανοποίηση.

Κάθε τρομοκρατική οργάνωση ανάλογα με το είδος στο οποίο υπάγεται επιδιώκει τα εξής.Οι κοινωνικοί επαναστάτες επιδιώκουν την ανατροπή της υφιστάμενης κοινωνικής και οικονομικής τάξης. Οι εθνικιστές-αποσχιστές αποσκοπούν στην παγίωση μιας πολιτικής τάξης ή ενός κράτους με βάση την εθνική κυριαρχία ή έστω την εθνική ομοιογένεια. Για να το επιτύχουν αυτό προσπαθούν να κινήσουν τη διεθνή συμπάθεια προς το σκοπό τους, ώστε να εξαναγκάσουν την κυρίαρχη ομάδα σε αποδοχή. Τα νεαρά μέλη τέτοιων οργανώσεων αντιμετωπίζονται ως ήρωες στις κοινότητες. Τέλος, οι φονταμενταλιστές επιθυμούν την απομάκρυνση

---

41 Martha Crenshaw , “*The logic of Terrorist Behavior as Product of Strategic Choice*” στον τόμο Reich,W(ed.) “*Origins of Terrorism:Psychologies,Ideologies,Theologies,States of Mind*”, Cambridge 1990, Cambridge University Press Σσ. 7-24

42 Jerold M. Post, “*The socio-cultural underpinnings of Terrorist Psychology*” στον τόμο Tore Bjorgo(επιμ.) “ *Root Causes of Terrorism: Myths,Reality and ways forward*”(Routledge, New York 2004) Σελ. 55

της κοσμικής “σαθράς” Δύσης και για να δικαιολογηθούν χρησιμοποιούν τα ιερά κείμενα. Συνήθως προχωρούν σε τρομοκρατικές πράξεις με μεγάλο αριθμό θυμάτων και δεν φοβούνται τα αντίποινα της Δύσης.

Οι εθνικιστές και οι φονταμενταλιστές είναι τα πιο επιφανή είδη τρομοκρατίας στην σύγχρονη κοινωνία. Οι πρώτοι αποκρίνονται σε όσους έχουν ή θεωρούν πως ζουν την εμπειρία του πρόσφυγα. Η συμμετοχή σε μια τέτοια οργάνωση βελτιώνει το κοινωνικό στατους του μέλους, αφού όπως έχει ήδη αναφερθεί τα μέλη αντιμετωπίζονται ως ήρωες που πρέπει να μιμηθούν ώστε να απελευθερωθεί η χαμένη πατρίδα. Τέλος καθίσταται δυνατή μια επιφανειακή αίσθηση ελέγχου σε μια κοινωνία που την έχει απωλέσει.

Όσον αφορά τους φονταμενταλιστές ισχύουν τα παρακάτω. Αρχικά η επιλογή της συμμετοχής σε τρομοκρατικές οργανώσεις ήταν το αποτέλεσμα της εκπαίδευσης σε μεντρεσέδες, όπου διδασκόταν η υπακοή στην εξουσία και τον Αλλάχ απο νεαρή ηλικία. Δεύτερον, οι οικογένειες των μελών δεχόταν κοινότητα στήριξη, γεγονός που προσέλκυε αριθμό περιθωριοποιημένων νέων χωρίς καμιά εικονική ελπίδα ανέλιξης στην κοινωνία. Τρίτον, οι ενέργειες είχαν την στήριξη του εμίρη και κέρδιζαν έτσι την νομιμοποίησή τους. Τέταρτον, η απώλεια της ζωής για τον ιερό σκοπό με τακτικές τύπου βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας θεωρούταν η πιο ύστατη πράξη πίστης προς τον Αλλάχ, διότι αποτελούσε το ύψιστο επίπεδο του ιερού πολέμου και δεν συγκρινόταν με την αυτοκτονία, την οποία θεωρούσαν δειλία. Πέμπτον, δεν υπήρχε το αίσθημα της μεταμέλειας για την πράξη ούτε και των “κόκκινων γραμμών” ηθικής λόγω της θρησκευτικής νομιμοποίησης που παρεχόταν απο τον κλήρο ή τους ηγέτες .

Σημαντικό ρόλο εντός των οργανώσεων διαδραματίζουν τα ηγετικά στελέχη. Αυτά μπορούν αρχικά να συγκεντρώσουν αποξενωμένα και δυσαρεστημένα άτομα , και να σχηματίσουν με αυτά μια συμπαγή οργάνωση. Δεύτερον να παρέχουν ένα μήνυμα, το οποίο φέροντας ένα θρησκευτικό ή πολιτικό ή ιδεολογικό στόχο ενώνει ανόμοια άτομα. Τρίτον, να δώσει ταυτότητα στον εχθρό. Τέταρτον, να σχηματίσει μια συλλογική ταυτότητα μέσα απο τη συγκέντρωση ανόμοιων ατόμων, τα οποία ναι

μεν είναι δυσαρεστημένα αλλά χωρίς την παρουσία του ηγέτη θα έπρεπε να δρουν σε ατομικό επίπεδο.

Ηγέτες όπως ο Μπιν Λαντεν δρουν ως ο ηρωικός εκδικητής που αντιστέκεται στην υπερβολική δύναμη των ισχυρών αντιπάλων του. Τα μέλη που τον ακολουθούν εμφανίζονται ως ανιδιοτελείς, αλτρουιστές ήρωες ακόμα και πρόθυμοι να θυσιάσουν τους εαυτούς τους.

Κάτι τέτοιο δεν ισχύει όμως μόνο σε οργανώσεις θρησκευτικά υποκινούμενες όπου οι υποσχέσεις της μετα θάνατον ζωής αυξάνουν το όφελος της αυτοθυσίας. Αντιθέτως παρόμοια χαρακτηριστικά έχουν και άτομα που είναι μέλη οργανώσεων με κοσμικούς στόχους, όπως για παράδειγμα η αυτοθυσία για την εθνική απελευθέρωση (PKK) .

Τα παραπάνω καταδεικνύουν την τεράστια δύναμη των χαρισματικών ηγετών, η οποία πείθει τα μέλη των οργανώσεων να δεχθούν χωρίς κριτική τις εικόνες που τους παρουσιάζονται και να ακολουθήσουν πιστά τις διαταγές του χωρίς περαιτέρω ερωτήσεις.

Η διαδικασία της μετατροπής του ατόμου σε μέλος τρομοκρατικής οργάνωσης(που γίνεται συνήθως σε πολύ νεαρή ηλικία) απαιτεί μία σωρευτική, αυξανόμενα διατηρούμενη και συγκεντρωμένη αφοσίωση προς την οργάνωση. Υπάρχει μια συνεχής ενίσχυση μέσω των χειριστικών ηγετών, οι οποίοι ορίζουν τη φύση της συλλογικής ταυτότητας, δικαιολογούν και απαιτούν βία κατά του εχθρού. Αυτό απαιτεί την παρέμβασή τους απο νωρίς, έτσι ώστε το μέλος να ενσωματωθεί γρήγορα στην οργάνωση, να ενισχυθεί η ακραία ψυχολογία του και να εξαφανιστούν οι αμφιβολίες του. Όσο μεγαλώνει το μέλος τόσο χρειάζεται να δέχεται τις κατάλληλες επιρροές. Αυτό καθιστά αναγκαία την αλλαγή ανά τις γενεές, η οποία προϋποθέτει μια συνεχή προσπάθεια ανα τις δεκαετίες.

Σημαντικό αντίκτυπο στη συμπεριφορά των τρομοκρατών έχει και η οργανωτική δομή της εκάστοτε οργάνωσης, διότι επηρεάζει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων εντός της οργάνωσης. Επι παραδείγματι η Αλ Καιντα, η Χαμας και η Ισλαμική Τζιχαντ δικαιολογούν τις βίαιες πράξεις τους με βάση το Κοράνι, αλλά

διαφέρουν στην οργανωτική δομή τους. Οι δύο πρώτες είναι πιο αυταρχικές και ιεραρχικές με την ανώτερη ηγεσία να καθοδηγεί τους ενεργούς πυρήνες, οι οποίοι συμμετέχουν ελάχιστα στην διαμόρφωση μιας τρομοκρατικής πράξης.

Αντιθέτως η Αλ Κάιντα χαρακτηρίζεται απο πιο χαλαρές οργανωτικές δομές και η αρμοδιότητα λήψης αποφάσεων είναι μοιρασμένη ανάμεσα στους πυρήνες. Ο διάδοχος της Αλ Καιντα (Global Salafi jihad network) μοιράζει την ευθύνη λήψης αποφάσεων και λειτουργεί ημιαυτόνομα δρώντας κυρίως μέσω κόμβων με μεγάλα περιθώρια να σχεδιάσουν και να φέρουν εις πέρας δραστηριότητες.

Επιπλέον οι μουσουλμάνοι μετανάστες και πρόσφυγες υποφέρουν απο μια υπαρξιακή αίσθηση απώλειας και αποξένωσης απο τις χώρες διαμονής με αποτέλεσμα να εκτίθενται σε ακραίες ιδεολογίες και να ριζοσπαστικοποιηθούν. Μεγάλης σημασίας για την παγκόσμια τζιχαντ είναι η μουσουλμανική διασπορά απο την οποία προέρχεται εως και το 80% των μελών τρομοκρατικών οργανώσεων.

Η σύγχρονη συζήτηση που αφορά την ψυχολογική προέκταση της τρομοκρατίας περιστρέφεται κυρίως απο δύο ζητήματα. Το πρώτο είναι η πιθανότητα χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής απο τρομοκρατικές οργανώσεις με τον φόβο να έχει ενισχυθεί ύστερα απο την επίθεση με αέρια στον υπόγειο της Ιαπωνίας απο την οργάνωση Aum Shinrikyo το 1995. Μεγάλη μερίδα των ακαδημαϊκών θεωρεί τη χρήση τέτοιου τύπου όπλων μη παραγωγική, καθώς οι τρομοκράτες επιθυμούν να ευαισθητοποιήσουν τη Δύση. Αυτό συνεπάγεται ότι εικόνες απόλυτης καταστροφής θα συμβάλλουν προς την αντίθετη κατεύθυνση. Παρόλαυτα υπάρχουν οργανώσεις που θα μελετούσαν την ιδέα χρήσης των όπλων αυτών υπο την προϋπόθεση ότι δεν θα έπλητταν τις δικές τους επικράτειες. Κάτι τέτοιο διαφαίνεται τόσο απο την επιθυμία των Σαλαφιστών(οι οποίοι δεν υπάγονται σε κάποιο εδαφικό κράτος) να εκδιώξουν τις ξένες δυνάμεις απο τα εδάφη τους, όσο και απο την ροπή των εθνικιστών προς εκδίκηση. Για τη διενέργεια μιας τέτοιας επίθεσης πρέπει να τονιστεί ότι προαπαιτείται η κατάλληλη κινητοποίηση και ψυχολογία, οι πηγές και τεχνολογική γνώση καθώς και η υποστήριξη απο κράτη.

Το δεύτερο είναι τα ψυχολογικά αποτελέσματα που μπορεί να επιφέρουν τα νέα

μέσα. Ειδικά το Διαδίκτυο δημιουργεί την εικόνα μιας παγκόσμιας κοινότητας μεταξύ διεσπαρμένων και αποξενωμένων νέων. Αυτό από μόνο του δεν καθιστά κίνδυνο, αλλά το γεγονός ότι η κοινότητα αυτή έρχεται σε επαφή με εικόνες που είναι αντιδυτικές και ριζοσπαστικές μπορεί να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από ριζοσπατικά και τρομοκρατικά στοιχεία.

Κεφάλαιο 3ο: Μέτρα κατά της Τρομοκρατίας

Παρά το γεγονός ότι ο όρος counter-terrorism αναφέρεται στην αντιμετώπιση της Τρομοκρατίας έχει γίνει ξεκάθαρο τα τελευταία χρόνια πως το φαινόμενο δεν πρόκειται να εξαλειφθεί τελείως, αλλά μπορεί να αποδυναμωθεί αισθητά. Αυτό θα συμβεί δεδομένης της σωστής κατεύθυνσης της λήψης μέτρων.

Όπως και με τα προβλήματα υγείας έτσι και στην παρούσα περίπτωση ενδέχεται μια θεραπεία που δεν ανταποκρίνεται στο πραγματικό πρόβλημα του ασθενούς να του προκαλέσει επιπλοκές και να διαιωνίσει την κατάστασή του. Έτσι και στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας κάποια μέσα (συνήθως βραχυπρόθεσμα και με ανταποδοτικό χαρακτήρα) μπορεί αρχικά να εμφανίζονται ως αποτελεσματικά αλλά κάτι τέτοιο είναι επιφανειακό.

Όσο το πρόβλημα υφίσταται και ειδικά όταν προηγείται των μέσων αντιμετώπισής του, τότε τα ίδια τα μέτρα μπορεί να επηρεάσουν την φύση και την καταστροφικότητά του σύμφωνα με τον Andrew Silke⁴³.

Για την επιβεβαίωση του παραπάνω 3 case studies μπορούν να χρησιμοποιηθούν για καλύτερη κατανόηση. Η πρώτη περίπτωση είναι η επέκταση του IRA κατά τη δεκαετία του 1970⁴⁴. Πιο συγκεκριμένα, ο κύριος παράγων που βοήθησε στο παραπάνω δεν ήταν οι ικανότητες της ηγεσίας και των μελών της οργάνωσης, αλλά ο τρόπος που προσπάθησε το κράτος να διαχειριστεί την κατάσταση.

Το 1969 τα μέλη της Καθολικής μειονότητας στην Ιρλανδία είχαν γίνει αντικείμενο διακρίσεων από την Προτεσταντική πλειοψηφία με αποτέλεσμα την υποεκπροσώπηση στις δημόσιες υπηρεσίες, τις νομικές και διαχειριστικές θέσεις και την ανώτατη εκπαίδευση μεταξύ άλλων.

Τον Αύγουστο του 1969 σημειώθηκαν εξεγέρσεις στο Derry και το Belfast. Ο IRA τότε βρισκόταν σε ύφεση, καθώς είχε προηγηθεί μια αποτυχημένη εκστρατεία

---

43 Andrew Silke , “Fire of Iolaus”, στον συλλογικό τόμο Tore Bjorgo (επιμ.) “Root Cause of Terrorism: Myths Reality and ways forward”(Routledge, New York 2004), Σελ. 241

44 Ibid, σσ.242-245

βίας στις περιοχές των βορείων συνόρων, η οποία διήρκεσε απο το 1956 εως το 1962. Την περίοδο των εξεγέρσεων η οργάνωση δρούσε με ληθαργικούς ρυθμούς και παρατηρούταν έλλειψη δομής και στόχευσης. Το γεγονός ότι ο IRA, όταν εισέβαλαν Προστεστάντες στις περιοχές των Καθολικών, δεν μπόρεσε να βοηθήσει αποτελεσματικά τους εξαιτίας της έλλειψης όπλων και μελών οδήγησε στην μείωση της δημότικότητάς τους με αποτέλεσμα τα γράμματα IRA να παραφραστούν σε “I Run Away” (τρέχω μακριά).

Η λύση στα προβλήματα των Καθολικών επήλθε απο την επέμβαση του βρετανικού στρατού και η βρετανική κυβέρνηση προώθησε μεταρρυθμίσεις που εικονικά ανταποκρινόταν στα αιτήματα του κινήματος των Καθολικών. Ωστόσο, οι εμπειρίες απο την κακομεταχείριση και τα επεισόδια του Αυγούστου του 1969 έμειναν ανεξίτηλες στους Καθολικούς. Έτσι η αποτυχία του IRA να δράσει έγκαιρα και αποτελεσματικά κατα τη διάρκεια της εξέγερσης, επέφερε τη διάσπαση της οργάνωσης και τη δημιουργία ενός στρατιωτικού μέρους με την ονομασία PIRA(Provisional Irish Army). Οι τελευταίοι παρουσίαζαν μια πιο ελκυστική και κατανοητή εικόνα προς τους καθολικούς, ενώ ταυτόχρονα ωφελήθηκε απο την ικανότητά του να αποκτά πιο εύκολα οπλισμό και χορηγίες.

Η εμφάνιση του PIRA θορύβησε τις δυνάμεις ασφαλείας και προκάλεσε ακραίες αντιδράσεις. Το αποτέλεσμα ήταν πως τη δεκαετία του 1970 τα μέλη του PIRA αυξήθηκαν κατα πολύ λόγω του μίσους των Καθολικών προς τις αστυνομικές δυνάμεις και του Βρετανικού Στρατου, το οποίο εκπήγαζε απο τις ωμές και καταπιεστικές πολιτικές ασφαλείας που εφαρμόστηκαν στους δεύτερους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ότι εντός δύο μηνών 1183 οικίες Καθολικών είχαν υποστεί καταστροφές απο τις έρευνες των δυνάμεων ασφαλείας για κρυμμένο οπλισμό.

Καθόλη τη δεκαετία του 1970 ο IRA ακολούθησε την τακτική της πρόκλησης των σωμάτων ασφαλείας, τα οποία αδυνατούσαν να περιορίσουν την αντίδραση τους και ως επακόλουθο έχαναν την μάχη των εντυπώσεων. Έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970 τα μέλη του PIRA είχαν οκταπλασιαστεί και σε μια απελπισμένη

προσπάθεια περιορισμού του φαινομένου υιοθετήθηκε απο την κυβέρνηση Stormont η τακτική των προσαγωγών χωρίς δίκη. Απο 2357 άτομα που συνελήφθησαν με αυτή τη διαδικασία οι 1600 αφέθηκαν ελεύθεροι, αλλά η ζημιά είχε γίνει, καθώς η καθολική κοινότητα εξέφραζε μια σφοδρή δυσαρέσκεια και επιθετικές διαθέσεις προς τα σώματα ασφαλείας. Η δυσαρέσκεια αυτή μεταφράστηκε σε μια ακόμα αύξηση των μελών του PIRA. Ταυτόχρονα η δολοφονία 13 ατόμων την Ματωμένη Κυριακή (30 Ιανουαρίου 1972) στο Derry απο βρετανούς παραστρατιωτικούς αύξησε την απέχθεια προς τις αστυνομικές δυνάμεις και ενίσχυσε την παγκόσμια υποστήριξη (ειδικά απο τις ΗΠΑ) προς τον PIRA.

Η δεύτερη περίπτωση μελέτης είναι η αντίδραση των ΗΠΑ στην βομβιστική επίθεση σε δισκοθήκη στο Δυτικό Βερολίνο στις 5 Απριλίου 1986 με 3 θύματα και 200 τραυματίες εκ των οποίων τα 2 θύματα και οι 80 τραυματίες ήταν Αμερικανοί στρατιωτικοί. Μηνήματα που διαβιβάστηκαν μεταξύ των πρεσβειών κατέδειξαν την εμπλοκή της κυβέρνησης της Λιβύης στην επίθεση και η κυβέρνηση Ρηγκαν διέταξε άμεσο στρατιωτικό πλήγμα με στόχο τη Λιβύη υπο την κωδική ονομασία Επιχείρηση “El Dorado Canyon”.

10 μέρες αργότερα (15 Απριλίου) πάνω απο 40 αμερικανικά αεροσκάφη έπληξαν στόχους σε Τρίπολη και Μπενγκαζι με στόχο την κατοικία που υπολόγιζε η Αμερικανική κυβέρνηση ότι διέμενε ο Λίβυος ηγέτης Μουαμάρ Καντάφι χωρίς όμως επιτυχία, καθώς ο τελευταίος διέφυγε εγκαίρως. Το αποτέλεσμα ήταν 37 θύματα και 100 τραυματίες.

Η κίνηση αυτή υπήρξε δημοφιλής και αποδεκτή στο εσωτερικό των ΗΠΑ, αλλά στο διεθνές επίπεδο αντιμετώπισε όχι μόνο την αντίδραση των αραβικών χωρών αλλά και πολλών ευρωπαϊκών χωρών (με μόνη εξαίρεση αυτή της Βρετανίας). Οι ακαδημαϊκοί στην πλειοψηφία τους εξέφρασαν τις αμφιβολίες τους για την επιτυχία της επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, ο Bruce Hoffman παρατήρησε μια αύξηση της εμπλοκής της Λιβύης σε τρομοκρατικά χτυπήματα μετά την επέμβαση των ΗΠΑ⁴⁵. Επιπλέον μελέτες κατέδειξαν πως το ανταποδοτικό χτύπημα οδήγησε σε

---

45 Bruce Hoffman “Inside Terrorism” 1998

βραχυπρόθεσμη άύξηση της Τρομοκρατίας εναντίον των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας. Ταυτόχρονα η Λιβύη αύξησε τόσο τα επίπεδα εμπλοκής της στην τρομοκρατία όσο και τη χρηματοδότηση τρομοκρατικών πράξεων. Το νέο αυτό κύμα τρομοκρατίας ήταν που διοργάνωσε τη βομβιστική επίθεση της πτήσης Pan am 103 πάνω απο το Lockerbie της Σκωτίας. Επιπλέον ο PIRA ενισχύθηκε απο τη Λιβύη, καθώς του στάλθηκαν μυστικά 130 τόνοι όπλα και εκρηκτικά, τα οποία, αν το επιθυμούσε η οργάνωση θα της επέτρεπε να συνεχίσει τον αγώνα της κατα της Μεγάλης Βρετανίας για πολλές δεκαετίες ακόμα.

Το τρίτο συμβάν έχει να κάνει με το Παλαιστινιακό ζήτημα⁴⁶. Στις 11 Μαρτίου 1978 μια ομάδα Παλαιστινίων σκότώσε έναν Αμερικανό τουρίστα μαζί με τους επιβάτες ενός ταξί και εν συνεχεία κατέλαβαν ένα λεωφορείο κρατώντας ομήρους τους επιβάτες του. Το οδήγησαν ως το τελ Αβιβ πυροβολώντας τους περαστικούς ανενδοίαστα με αποτέλεσμα 25 νεκρούς εκ μέρους των πεζών και 9 απο τους 11 τρομοκράτες.

Η αντίδραση του Ισραηλ ήταν η εισβολή 20000 στρατιωτών στο Ν. Λίβανο με 2000 νεκρούς και 250000 αστέγους. Η εισβολή δεν αποθάρρυνε τους τρομοκράτες απο το να επιτίθενται σε ισραηλινούς στόχους. Το Ισραηλ λόγω της μαζικής διεθνούς καταδίκης για το συμβάν αναγκάστηκε να διατάξει την επιστροφή των στρατευμάτων, αλλά ύστερα απο συνεχείς τρομοκρατικές επιθέσεις επενέβη ξανά το 1982 με την κωδική ονομασία “Επιχειρήση : Ειρήνη στη Γαλιλαία”. Ο Ισραηλινός στρατός προχώρησε στα ενδότερα και μετά απο 4 μέρες έφτασαν στο Μπειρούτ , το οποίο και βομβάρδισαν για 4 εβδομάδες με τον αριθμό θυμάτων να φτάνει τους 18000 νεκρούς και 30000 τραυματίες. Επίσης ο Yasser Arafat και η PLO εξορίστηκαν απο το Μπειρουτ, ενώ 1000 Παλαιστίνιοι πρόσφυγες δολοφονήθηκαν απο παραστρατιωτικούς προσκείμενους προς το Ισραηλ. Όπως είναι λογικό ούτε και αυτή η επέμβαση ηρέμησε τα ήδη οξυμένα πνεύματα.

Τα παραπάνω παραδείγματα επιχειρούν να δείξουν πως οι ανταποδοτικές πολιτικές δεν επιφέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα, αλλά συμβάλλουν στο αντίθετο,

46 Andrew Silke στον συλλογικό τόμο Tore Bjorgo (επιμ.) “Root Cause of Terrorism: Myths Reality and ways forward”(Routledge, New York 2004) σσ 248-249

δηλαδή την αύξηση των τρομοκρατικών πράξεων και με πιο καταστροφικό χαρακτήρα. Το μόνο που επιτυγχάνεται με την ανταπόδοση είναι η αύξηση της υποστήριξης προς τους εξτρεμιστές τόσο απο την “επικράτειά” τους , όσο και απο τη διεθνή κοινότητα. Κάτι το οποίο είναι πολύ βολικό για τους πρώτους και ίσως περιστασιακά να επιδιώκεται.

Τα σκληρά μέτρα κατα της τρομοκρατίας μπορεί να είναι αποδεκτά και δημοφιλή στο εσωτερικό της χώρας. Όμως η αλήθεια είναι πως οι δημοκρατικές χώρες ωφείλουν να αποφύγουν την ακραία αντιμετώπιση για τους εξής λόγους. Πρώτον, αντιτίθεται στις αρχές των φιλελεύθερων δημοκρατιών. Δεύτερον, χάνουν την διεθνή υποστήριξη την οποία καρπώνονται οι τρομοκρατικές οργανώσεις. Τρίτον, το πρόβλημα διαιωνίζεται και η προθυμία των τρομοκρατών για συνέχιση του αγώνα αυξάνεται μαζί με τον αριθμό των μελών του .

Παρατηρώντας τα 3 αυτά case studies και πιο συγκεκριμένα την περίπτωση των ΗΠΑ πολλοί αναρωτιούνται γιατί αντέδρασαν έτσι. Οι κύριοι παράγοντες είναι οι εξής έξι⁴⁷. Πρώτον, ήταν σχετικά άμεση η ταυτοποίηση του θύτη. Δεύτερον, ο θύτης είχε επιτεθεί και άλλη φορά στα συμφέροντα των Ηπα. Τρίτον, ήταν άμεση η στόχευση πολιτών των Ηπα που εργαζόταν σε κυβερνητικές εγκαταστάσεις. Τέταρτον, η φύση του γεγονότος. Πέμπτον, το αντιαμερικανικό αίσθημα εκ μέρους του θύτη. Τέλος, η πολιτική και στρατιωτική αδυναμία του θύτη.

Στους παράγοντες που συνεισφέρουν στην συμμετοχή σε μια τρομοκρατική οργάνωση συμπληρώνεται και η επιθυμία για εκδίκηση. Αυτή η επιθυμία συνδέεται με την προθυμία πραγματοποίησης ακραίας βίας. Έτσι η επιθυμία για εκδίκηση και πρόκλησης ζημιάς στον εχθρό συνδέονται άμεσα τόσο με την προσωπική αξία του θιγμένου, όσο και την αποτροπή για κακομεταχείριση στο μέλλον. Δεν είναι περίεργο το γεγονός πως νεαροί άντρες αποτελούν κατα κόρων μέλη οργάνωσης, καθώς σύμφωνα με μελέτες οι άντρες τείνουν περισσότερο προς την εκδίκηση και όσοι είναι νεαροί είναι έτοιμοι να δράσουν εκδικητικά⁴⁸.

47 Malvesti ,M. “Explaining the United States' decision to strike back at terrorists”*Terrorism and Political Violence* ,13 (2001),Σσ. 85-106

48 Cotta-McKinley ,A., Woody,W., and Bell,P. “Vengeance:Effects of gender,age and religious Background”,*Aggressive Behaviour* ,27 (2001), Σσ. 343-350

Ένα απο το κυριότερα ζητήματα στον αγώνα για την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας εκ μέρους των κυβερνήσεων είναι η κατανόηση των βασικότερων αιτιών της. Για τον Joshua Shinai⁴⁹ η καταγραφή και η χαρτογράφηση των αιτιών είναι ύψιστης σημασίας, καθώς επηρεάζουν την επιλογή στόχων και την κασταστροφικότητα του αγώνα που πραγματοποιεί η εκάστοτε τρομοκρατική οργάνωση. Απο αυτό εκπηγάζει και ο τρόπος με τον οποίο η οργάνωση αντιλαμβάνεται τον αντίπαλό της και τις στρατηγικές που θα χρησιμοποιήσει ώστε να επιλυθούν οι αδικίες που έχει υποστεί. Τα δύο παραπάνω επηρεάζουν την επιλογή του οπλισμού και των τακτικών που θα χρησιμοποιηθούν εναντίον του ισχυρού αντιπάλου.

Ιδιαίτερος σημαντική είναι και η οπτική που έχουν οι τρομοκράτες, οι απειλούμενες κυβερνήσεις και οι ακδημαικοί αντίστοιχα. Κατα κανόνα αυτές δεν συμπίπτουν και εδώ έγκειται ο ρόλος των ακαδημαϊκών , οι οποίοι(ακόμα και αν διαφωνούν μεταξύ τους) ωφείλουν να γεφυρώσουν το χάσμα των ερμηνειών μεταξύ των αντιφρονούντων και των κυβερνήσεων παρέχοντας στο μέτρο του δυνατού πιο ανεξάρτητες, αμερόληπτες και αντικειμενικές εκτιμήσεις των αιτιών της σύγκρουσης, ώστε να βοηθήσουν τις αντιμαχόμενες πλευρές να κατανοήσουν τα προβλήματα που χρήζουν επίλυσης.

Για να λειτουργήσει κάτι τέτοιο όμως απαιτείται οι τρομοκράτες να ενσωματώνουν στις διεκδικήσεις τους στόχους, οι οποίοι επιδέχονται διαπραγμάτευσης χαρακτήρα “δουναι και λαβείν” συμβιβασμών. Διαφορετικά η προσπάθεια επίλυσης τους προβλήματος είναι καταδικασμένη σε αποτυχία.

Η οπτική των εκάστοτε κυβερνήσεων ενάντια σε κινήματα αντιφρονούντων που έχουν ως τακτική τη χρήση τρομοκρατίας πρέπει να είναι ολιστική και αναλυτική , διότι η επίλυση των τρομοκρατικών δράσεων δεν περιορίζεται μόνο σε μια στενά στρατιωτική και νομική αντιμετώπιση , αλλά απαιτεί και κάτι παραπάνω.

Αυτό είναι ο συνδυασμός μέσων εξαναγκασμού (πχ στρατιωτικά και νομικά μέσα) μαζί με συμβιβαστικές λύσεις (πολιτική, διπλωματία, κοινωνικές και

49 Joshua Shinai “A conceptual framework for resolving terrorists root causes” στον τόμο Tore Bjorgo (επιμ.)”Root Causes of Terrorism; Myths ,Realities and ways forward”,Routledge (London and New York 2005) σσ.215-22

οικονομικές προτάσεις). Με τα πρώτα επιδιώκεται η στρατιωτική νίκη στο πεδίο της μάχης και με τα δεύτερα η ειρηνική επίλυση της διαφοράς μέσω της αντιμετώπισης των βασικών αιτιών που διαγωνίζουν τη σύγκρουση.

Μια επιτυχής εκστρατεία κατά της τρομοκρατίας πρέπει να εστιάσει στα εξής 3 μέτρα⁵⁰. Πρώτον, οι κυβερνήσεις οφείλουν να καταγράψουν, να ταυτοποιήσουν και να θέσουν προτεραιότητα στους πιο σημαντικούς λόγους που υποκινούν την αντίδραση. Πρέπει να ληφθεί υπ'όψιν η οπτική της κυβέρνησης, των αντιφρονούντων και της ακαδημαϊκής κοινότητας. Αφού η εκτίμηση των βασικών αιτιών ολοκληρωθεί, τότε ξεκινάει η διαδικασία εκπόνησης μέτρων για επίλυση των αιτιών της αντίδρασης. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι να δοθεί βάρος σε όλα τα βασικά αίτια και όχι απλά σε αυτά που θεωρούνται πιο πιθανά. Εντός της διαδικασίας αυτής τα αίτια θα απαριθμηθούν, θα κατηγοριοποιηθούν και θα κωδικοποιηθούν.

Δεύτερον, οι κυβερνήσεις πρέπει να δημιουργήσουν έναν ξεκάθαρο ορισμό όσον αφορά τις κατευθυντήριες γραμμές και τις πολιτικές σχετικά με τους βραχυπρόθεσμους, μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους. Μαζί με αυτό θα περιλαμβάνεται και η δημιουργία μιας μεθοδολογίας για τον υπολογισμό της αποτελεσματικότητας της αντίδρασης προς τις υποβόσκουσες αιτίες της σύγκρουσης.

Τρίτον, η εκστρατεία εναντίον της τρομοκρατίας οφείλει να συγχρονιστεί και να ενσωματωθεί σε όλες τις κυβερνητικές δομές (με ιδιαίτερο βάρος στην πολιτική, τη διπλωματία, τις πληροφορίες, την επιβολή νόμου και τις στρατιωτικές δομές) φέροντας ως αποτέλεσμα την ενοποιημένη προσπάθεια.

Στις ιδανικές περιπτώσεις μια στρατηγική της επίλυσης των αιτιών της σύγκρουσης ίσως να είναι πιο αποτελεσματική για να επιλυθεί μια μακροχρόνια τρομοκρατική εκστρατεία αντίδρασης, όπου οι αντιφρονούντες είναι εκφραστές “πραγματικών” αδικιών και επιτυγχάνουν την κινητοποίηση της τοπικής κοινότητας προς όφελός τους.

Απο την άλλη τα μέτρα εξαναγκασμού δεν πρέπει να πεταχθούν στο καλάθι των αχρήστων. Αυτό συμβαίνει καθώς η χρήση τέτοιου είδους αντίδρασης εξ'αρχής

---

50 Ibid, Σσ. 218-219

ανταπαντά στις βίαιες απειλές των αντιφρονούντων ως προς τη διατήρηση της τάξης και του νόμου.

Παρόλαυτα υπάρχουν όρια στο βάθος που θα χρησιμοποιηθεί ο εξαναγκασμός. Ειδικά στα δημοκρατικά καθεστάτα τα όρια είναι πολύ αυστηρά με τις κυβερνήσεις να αποφεύγουν τη χρήση στρατιωτικής ισχύος για τον αφανισμό της κοινότητας που υποθάλλει και στηρίζει τους τρομοκράτες. Κάτι τέτοιο εκτός από την κατακραυγή της διεθνούς κοινότητας και την υποστήριξη προς τους τρομοκράτες θα επέφερε και τη ζημία προς το ίδιο το καθεστώς της δημοκρατίας. Για παράδειγμα στην Ιντιφάντα του 2002 το Ισραήλ δεν στόχευσε τον πληθυσμό καθεαυτό της Παλαιστίνης, αλλά επικέντρωσε κυρίως στους τρομοκράτες, τους υποκινητές και τις δομές, καθώς στο βάθος υπήρχε επιθυμία για πολιτική λύση εφ'όσον οι καταστάσεις ήταν ώριμες αρκετά.

Για αυτό το λόγο στην αρχική φάση της αντιτρομοκρατικής εκστρατείας τα δημοκρατικά κράτη μαζί με τα μέτρα εξαναγκασμού επιτρέπουν και την εισαγωγή περιορισμένων συμβιβαστικών λύσεων όπως πολιτικές, νομικές και κοινωνικο-οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Πιο συγκεκριμένα, επιτρέπεται η εποπτεία σε οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσον αφορά τον αντίκτυπο της εκστρατείας στον πληθυσμό που δέχεται την επίθεση.

Κάτι τέτοιο αντιθέτως δεν φαίνεται να επηρεάζει ιδιαίτερα τα πιο απολυταρχικά καθεστάτα. Αυτό φαίνεται και από την επίθεση των Συριακών δυνάμεων κατά της Μουσουλμανικής Αδελφότητας το 1982, την χρήση χημικών από το Ιράκ κατά των Κούρδων χωρικών το 1988, τον βομβαρδισμό των εξεγερμένων αλβανικών χωριών στο Κόσσοβο από τους Σέρβους το 1998 και την στρατιωτική εκστρατεία της Ρωσίας κατά των Τσετσένων αυτονομιστών.

Όταν τα μέλη της αντίστασης έχουν επιτύχει να κερδίσουν τη συμπάθεια και τη στήριξη ενός μεγάλου τμήματος του πληθυσμού για τη συνέχιση του αγώνα και τα μέτρα εξαναγκασμού της κυβέρνησης δεν φέρουν αποτελέσματα ούτε και υπάρχει δίοδος για ειρηνική επίλυση, τότε χρειάζεται μια νέα στρατηγική⁵¹. Πρόκειται για μια

---

51 Ibid Σελ 220

στασιμότητα που αποδέχεται στρατιωτικής λύσης και επηρεάζει αρνητικά και τις δύο πλευρές. Σε αυτή την περίπτωση είναι αναγκαία η μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση των αιτιών του προβλήματος δεδομένου ότι οι αδικίες κατα των αντιφρονούντων στέκουν και έχουν βάση στο διεθνές δίκαιο.

Σε περιπτώσεις που το τρομοκρατικό κίνημα είναι εξτρεμιστικό και δεν δέχεται συμβιβασμούς στα αιτήματα του, τότε η ειρηνική επίλυση δεν είναι πιθανό σενάριο. Δεν αρκεί, επίσης, η επιθυμία των κυβερνήσεων ακόμα και για εισαγωγή μέτρων για επίλυση των κοινωνικο-οικονομικών και πολιτικών ανισοτήτων. Τέτοια κινήματα μπορεί να είναι στρατιωτικοί θρησκευτικοί φονταμενταλιστές που επιδιώκουν την εγκαθίδρυση θεοκρατικών απολυταρχικών καθεστώτων (π.χ. Αλγερία, Αίγυπτος, Λίβανος) ή διακατέχονται από οργή για μια υπερδύναμη (Αλ Καιντα και συνεργάτες) και η “ναρκοτρομοκρατία” με στόχο τη χρηματοδότηση των πολιτικών δραστηριοτήτων (Ο FARC στην Κολομβία).

Για αυτό το λόγο πρέπει πάντοτε να εξετάζεται η προθυμία των αντιδραστικών στοιχείων για συμβιβασμό. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μόνο αν εξεταστεί κατά πόσο ή όχι είναι νομιμοποιημένη η αδικία εις βάρος των τρομοκρατών.

Σημαντικής προσοχής εν τέλει χρήζει το γεγονός πως η χρήση συμβιβασμού για την αντιμετώπιση της εξέγερσης και της συνεπακόλουθης χρήσης τρομοκρατικών τακτικών σε μια τέτοια περίπτωση, μπορεί να μην εφαρμόζεται σε άλλες περιπτώσεις.

Συμπερασματικά, προτείνεται μια τριμερής προσέγγιση των κυριότερων αιτιών μιας εξέγερσης που ενδέχεται να χρησιμοποιήσει την τρομοκρατία ως τακτική. Τα μέτρα που θα χρησιμοποιηθούν για την αντιμετώπισή της πρέπει να είναι ένα μείγμα εξαναγκασμού και συμβιβασμού, αλλά για να εφαρμοστεί το δεύτερο πρέπει τα αντιδραστικά στοιχεία να είναι πρόθυμα για συμβιβασμό και να έχουν υπάρξει θύματα νομιμοποιημένων αδικιών βάσει του διεθνούς δικαίου.

Μια άλλη προσέγγιση απαιτεί δράση σε παραπάνω από τους τρεις προαναφερθείς τομείς και για αυτό το λόγο ονομάζεται και multi-pronged. Σύμφωνα με τον Alex Schmid για να καταπολεμηθεί η Τρομοκρατία είναι απαραίτητο να

μελετηθούν οι καταστάσεις που επιτρέπουν την άνοδό της⁵². Η αποτροπή και ο έλεγχος του αντικτύπου των τρομοκρατικών πράξεων οφείλει να λάβει υπ'όψιν πέραν της ποινικής δικαιοσύνη και τους εξής τομείς⁵³. Πρώτον, την πολιτική και την διακυβέρνηση. Δεύτερον, τους οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Τρίτον, την ψυχολογία, την επικοινωνία και την εκπαίδευση. Τέταρτον, τη στρατιωτική πλευρά. Πέμπτον, το νομικό και δικαστικό σύστημα. Έκτον, το σύστημα της αστυνομίας και των φυλακών.

Σχετικά με το πρώτο θεωρείται πως μπορεί να βρεθεί κάποιο ελάχιστο έδαφος για διαπραγματεύσεις με τους τρομοκρατές . Για παράδειγμα η διαδικασία επίλυσης του ζητήματος μπορεί να ενισχυθεί σε μεγάλο βαθμό απο την παροχή αμνηστίας υπο την προϋπόθεση πάντοτε πως έχει βρεθεί μια πολιτική λύση. Κάτι τέτοιο αποδεικνύεται και απο την περίπτωση της Βόρειας Ιρλανδίας. Οι κύριοι πυλώνες μια τέτοιας προσπάθειας πρέπει να είναι η σωστή διακυβέρνηση, η δημοκρατία, η εφαρμογή του νόμου και η κοινωνική δικαιοσύνη. Αυτό ισχύει, καθώς όταν η διακυβέρνηση είναι εσφαλμένη, τότε η αντίσταση κατά του διεφθαρμένου συστήματος αποκτά υποστήριξη και ακόλουθους. Όταν μη δημοφιλείς αρχηγοί κρατών δεν μπορούν να απομακρυνθούν απο το αξίωμά τους μέσω δημοκρατικών διαδικασιών, τότε η πολιτική βία μπορεί να βρει μεγάλο κοινό. Επιπλέον, όταν οι αρχηγοί χρησιμοποιούν τον νόμο ως εγχείρισμα για να τιμωρήσουν τους αντιπάλους τους, τότε ο νόμος χάνει την αξιοπιστία του. Εν τέλει, όταν μακροχρόνιες κοινωνικές αδικίες μένουν ανεπίλυτες για πολλά χρόνια χωρίς ελπίδα αποκατάστασης, τότε οι απελπισμένοι άνθρωποι και όσοι προωθούν τον σκοπό τους θα είναι πρόθυμοι να θυσιαστούν και να σκοτώσουν ώστε να επιτευχθεί αυτό που θεωρούν ως δίκαιο σκοπό.

Το τρίπτυχο επικοινωνίας, ψυχολογίας και εκπαίδευσης προσφέρει τις εξής λύσεις. Αρχικά στο επίπεδο της επικοινωνίας οι στρατηγικές χωρίζονται σε επιθετικές και αμυντικές κατευθυνόμενες είτε προς την κοινωνία ή τους υποστηρικτές των

---

52 Alex P. Schmid, "Prevention of Terrorism: Towards a multi-pronged approach" στον τόμο Tore Bjorgo (επιμ.) "Root Causes of Terrorism; Myths, Realities and ways forward", Routledge (London and New York 2005) Σελ. 223

53 Toolbox and Measures to Suppress Terrorism, Terrorism Prevention Branch of the United Nations Office on Drugs and Crime in Vienna.

τρομοκρατών. Τέτοιες τακτικές είναι οι ακόλουθες. Πρώτον, η προώθηση των επιθυμητών αντιλήψεων, εικόνων, γνώμεων ή συμπεριφορών προς τα μέλη της κοινότητας που δέχεται την επίθεση. Δεύτερον, η αποφυγή προβολής των παραπάνω στα μέλη της απειλούμενης κοινότητας. Τρίτον, η προβολή τους στους υποστηρικτές των τρομοκρατών. Τέλος, η αποφυγή προβολής των παραπάνω μεταξύ των τρομοκρατών και των υποστηρικτών τους.

Σχετικά με τις πρακτικές αποθάρρυνσης μπορεί κανείς να μελετήσει την στρατηγική των τριών επιπέδων που προτείνει σε αναφορά του ο οργανισμός Ηνωμένων Εθνών⁵⁴. Πιο συγκεκριμένα, οι δράσεις του οργανισμού περιλαμβάνουν πρώτον τη αποθάρρυνση των δυσαρρεστημένων ομάδων απο το να καταφύγουν στη χρήση τρομοκρατικών τακτικών, δεύτερον η άρνηση μέσων για τη διενέργεια τρομοκρατικών δράσεων σε ομάδες και άτομα, και τρίτον η διατήρηση της διεθνούς συνεργασίας στην μάχη κατα της τρομοκρατίας.

Τα στρατιωτικά μέτρα πρέπει να χρησιμοποιούνται με φειδώ καθώς είναι μη δημοφιλή, ειδικά όσον αφορά την παγκόσμια κοινότητα. Πολλές φορές η χρήση τους μπορεί να είναι αντιπαραγωγική και βοηθά τους τρομοκράτες, όταν επιθυμούν την στρατιωτικοποίηση της σύγκρουσης, καθώς αποσκοπούν στο ότι η υπερβολική αντίδραση των δυνάμεων ασφαλείας θα αποξενώσει τον πληθυσμό απο την κυβέρνηση, διότι η τελευταία δεν μπορεί να διακρίνει μεταξύ των υποστηρικτών της τρομοκρατίας και του πληθυσμού γενικά. Το ρίσκο ωστόσο που αναλαμβάνουν οι τρομοκράτες είναι μεγάλο και πάντα ελοχεύει ο κίνδυνος διάλυσης της οργάνωσης απο τον κατα πολύ ισχυρότερο αντίπαλο σε περίπτωση που δεν κινητοποιηθεί ο πληθυσμός υπερ τους.

Σχετικά με την αστυνόμευση και το σύστημα φυλάκισης απαιτείται κατ'αρχας ειδική εκπαίδευση των οργάνων επιβολής του νόμου στην περίπτωση που συγκρουστούν με τρομοκράτες. Το κυριότερο πρόβλημα που οι αστυνομικοί αντιμετωπίζουν είναι η έκκληση για περιορισμό της βίας σε βαθμό ανάλογο, δικαιολογημένο και νομιμοποιημένο, ώστε να αποφευχθεί η περαιτέρω ζημιά.

---

54 High Level Policy Working Group on United Nations and Terrorism 2002

Εξίσου σημαντικό είναι και οι πολιτικές φυλάκισης να είναι ορθές. Έχει παρατηρηθεί πως οι φυλακισμένοι πέφτουν εύκολα θύμα της προπαγάνδας των τρομοκρατών συγκατοίκων τους. Επομένως χρειάζεται να παρθούν μέτρα που θα εμποδίζουν το σχηματισμό τρομοκρατικών σχηματισμών και τη συνέχιση του τρομοκρατικού δικτύου εντός της φυλακής, η οποία οφείλει να λειτουργεί ως μέρος αποκατάστασης.

Δεν είναι πάντως περίεργο πως πολλοί τρομοκράτες έχουν βρει την εμπειρία τους στην φυλακή “απελευθερωτική” υπο το πρίσμα ότι εκεί σπούδασαν ή έμαθαν ένα επάγγελμα και βρήκαν νέο προσανατολισμό για το μέλλον τους. Αυτοί οι “μετανοημένοι” τρομοκράτες μπορούν να βοηθήσουν στην καταπολέμηση του φαινομένου και για αυτό το λόγο πρέπει να ενισχυθούν παρόμοιες δραστηριότητες. Μέτρα όπως τα βασανιστήρια και η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι απο μόνα τους μη παραγωγικά. Μπορεί το να χτίσσει η σχέση εμπιστοσύνης με τον τρομοκράτη να είναι χρονοβόρο , αλλά είναι σίγουρα πιο αποδοτικό σχετικά με την προσκόμιση πληροφοριών και την αποφυγή έκφρασης εγκληματικών τάσεων.

Άλλος ένας σημαντικός παράγων είναι η συλλογή πληροφοριών . Ο εντοπισμός των δομών και του *modus operandi* των τρομοκρατών απαιτεί τη χρήση τεχνικών όπως το λεγόμενο *Rasterfahndung*. Πρόκειται για μια διαδικασία εντοπισμού των υπόπτων μέσα απο το γενικό σύνολο του πληθυσμού. Αυτό πραγματοποιείται μέσω της εξέτασης των δεδομένων απο εκατοντάδες χιλιάδες αθώους για να βρεθεί ο ύποπτος που μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα. Για αυτό όμως απαιτείται ιδιαίτερος ζήλος και η παρακολούθηση απο μια ανεξάρτητη επιτροπή.

Το κύριο πρόβλημα με τις πληροφορίες είναι πως δεν μοιράζονται έγκαιρα μεταξύ των υπηρεσιών στο εσωτερικό της χώρας , αλλά ούτε και στο εξωτερικό για λόγους γραφειοκρατίας και φόβου για αποκάλυψη των πηγών.

Επίσης προβληματικός φαίνεται να είναι ο μεγάλος αριθμός του ηλεκτρονικά συλλεγμένου υλικού, και η ανισορροπία μεταξύ της συλλογής της πληροφορίας και της μετάφρασής της. Η έγκαιρη ανάλυση της ξένης πληροφόρησης περιπλέκεται απο την έλλειψη επαρκών γλωσσικών ικανοτήτων μεταξύ των υπηρεσιών πληροφόρησης.

Τέλος τα δικαστικά και νομικά μέτρα πρέπει να ληφθούν υποψιν στην περίπτωση που οι τρομοκρατικές πράξεις θεωρούνται πράξεις διαταραχής της δημόσιας τάξης και ως εκ τούτου απαιτείται μια απάντηση στα προαναφερθέντα επίπεδα. Οι τρομοκράτες αμφισβητούν το μονοπώλιο της βίας που ανήκει μόνο στο κράτος και επιπλέον με το να επιβάλουν φόρους αμφισβητούν και πάλι τη δυνατότητα του κράτους να φορολογεί.

Το φιλελεύθερο-δημοκρατικό κράτος οφείλει παρόλαυτα αυτά να αντιδράσει βασιζόμενο στην σωστή εφαρμογή του νόμου και του των σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ωστόσο, όταν ένα κράτος έχει αποτύχει ή είναι αδύναμο τότε δύσκολα θα μπορέσει να εφαρμόσει κάτι τέτοιο.

Για να καταπολεμηθεί η τρομοκρατία ο δικαστικός μηχανισμός χρειάζεται ενίσχυση. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει πραγματικότητα μόνο μέσω της διμερούς ή της πολύπλευρης παγκόσμιας νομικής υποστήριξης. Κύριο ρόλο στο προαναφερθέν διαδραματίζει η Επιτροπή Αντι-Τρομοκρατίας του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ⁵⁵ (Counter Terrorism Committe), η οποία παρέχει υποστήριξη σε κράτη που έχουν έλλειψη πηγών για να αποτρέψουν την τρομοκρατία στην επικράτειά τους. Αυτή η βοήθεια παρέχεται μέσω θεσμών, όπως για παράδειγμα το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και το UNODC μαζί με το τμήμα Αποτροπής της Τρομοκρατίας (TPB)⁵⁶.

Πιο συγκεκριμένα το TPB παρέχει νομική υποστήριξη σε όλα τα μέλη κράτη του ΟΗΕ. Οι υπηρεσίες που παρέχει σχετίζονται με την εκπόνηση νόμων, την εκπαίδευση δικαστικών και εναγόντων στην χρήση των νέων νόμων και την εισαγωγή μέτρων για την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας. Το ειδικό πρόγραμμα κατα της τρομοκρατίας (Global Programme against Terrorism) του TPB περιλαμβάνει τα εξής: ανάλυση της αποτελεσματικότητας της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας, ενίσχυση της εκπόνησης νόμων και προετοιμασία του προτύπου νομοθεσίας, ενίσχυση του νομικού καθεστώτος κατα της τρομοκρατίας με νέα

---

55 Το οποίο καθοδηγείται από τις αποφάσεις 1373(2001) και 1624 (2005). Για περαιτέρω πληροφορίες βλ www.un.org/en/sc/tc

56 Για περαιτέρω πληροφορίες βλ www.unodc.org/unodc/en/terrorism

εργαλεία, προετοιμασία νομικών οδηγιών στη βάση των σχετικών μέσων, προετοιμασία της εφαρμογής, τεχνική υποστήριξη για την καλύτερη διεθνή συνεργασία, προώθηση της ενεργοποίησης των επιχειρησιακών δομών για τη διεθνή συνεργασία, ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα του ελέγχου των συνόρων, και δημιουργία διαμεσολαβητών για το συγχρονισμό δράσης των κρατών.

Τέλος, υπάρχει και άλλη μια κατηγορία μέτρων, η οποία αναφέρεται σε μη κατηγοριοποιημένες έννοιες. Τέτοια είναι η υποστήριξη των θυμάτων καθώς εάν δεν δεχτούν βοήθεια ή δεν προστατευθούν από το κράτος οι συνέπειες είναι τεράστιες. Το κυριότερο πρόβλημα είναι πως μειώνεται η εμπιστοσύνη προς το πολιτικό σύστημα και η αλληλεγγύη μεταξύ της κοινωνίας. Επίσης, εάν το κράτος αδυνατεί να προστατέψει τα θύματα, τότε αυτά ίσως αποφασίσουν να πάρουν τον νόμο στα χέρια τους μοιάζοντας όλο και περισσότερο με τρομοκράτες. Το αποτέλεσμα είναι πως η εκάστοτε κυβέρνηση δεν θα πρέπει να αντιμετωπίσει μόνο τους τρομοκράτες αλλά και την κοινωνία που αντιδρά ακραία στις τρομοκρατικές επιθέσεις που δέχεται.

Ο Louis Richardson⁵⁷ διακρίνει τους στόχους που επιδιώκουν τα μέτρα κατά της Τρομοκρατίας σε τρεις κατηγορίες: σε μακροπρόθεσμούς και άμεσους. Οι πρώτοι περιλαμβάνουν ένα ευρύ πλέγμα τακτικών. Αυτές είναι οι ακόλουθες. Πρώτον, η απονομιμοποίηση της στροφής προς την τρομοκρατία στην προσπάθεια για πολιτική αλλαγή και η μείωση των ευκαιριών και κινήτρων για να συμβεί κάτι τέτοιο. Δεύτερον, η προσπάθεια επίλυσης καίριων ζητημάτων μέσω της πολιτικής δίοδου, η οποία αρχικά δεν θα βρει απόκριση σε όσους χρησιμοποιούν την τρομοκρατία αλλά μακροπρόθεσμα θα συμβάλλει στην υπονόμευση της ικανότητας των τρομοκρατών να αποκτούν νέα μέλη και ακόλουθους. Τρίτον, η απομάκρυνση της τρομοκρατίας από της κοινότητες που τη στηρίζουν, γεγονός το οποίο αποσκοπεί στον ίδιο σκοπό με τον προηγούμενο στόχο και επιπλέον εμποδίζεται η διασπορά της ιδεολογίας και των τρομοκρατικών πράξεων. Τέταρτον, η μείωση της αποστροφής των πολιτών προς το ίδιο το κράτος και για αυτό το λόγο θα πρέπει να αποφεύγονται οι

---

57 Louis Richardson (εκδ.) *The Roots of Terrorism* (Routledge 2006, New York), Σσ.9-11

τιμωρητικές πολιτικές εναντίον όσων καταφεύγουν στη βία.

Πέμπτον, η αντιμετώπιση προς τα πολιτικά κινήματα οφείλει να μην είναι βάνανυση καθώς η μηδενική ανοχή πρέπει να κατευθύνεται προς τους εξτρεμιστές. Έκτον, να μετριαστεί ο αντίκτυπος των κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών της παγκοσμιοποίησης με επίκεντρο την εκπαίδευση του γυναικείου πλυθισμού και την ανάπτυξη της μεσάιας τάξης. Έβδομον, ιδιαίτερα σημαντική είναι η προσπάθεια για ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων ομάδων και ειδικά της διασποράς. Τέλος, μεγάλο είναι και το εκτόπισμα του πολέμου των ιδεών με τις εξτρεμιστικές ιδεολογίες. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να κινητοποιηθούν τα κοινωνικά μετριοπαθή στοιχεία, αλλά για να συμβεί κάτι τέτοιο απαιτείται ο συνδυασμός της εγχώριας ρητορικής με τη δράση στο εξωτερικό, η υποστήριξη των μετριοπαθών ισλαμιστών και των πολιτικών κομμάτων μέσω των υποτροφιών, η εξάσκηση της δημόσιας διπλωματίας με κοινό τους πληθυσμούς που πρόσκεινται θετικά προς τους τρομοκράτες, η προσκόληση στα φιλελεύθερα ιδεώδη και τη σωστή εφαρμογή των νόμων, και η χρήση των νέων μέσων για την εκπόνηση μιας σταρτηγικής επικοινωνίας που θα αντικρούει τα επιχειρήματα των εξτρεμιστών.

Οι πιο άμεσοι στόχοι επικεντρώνουν κυρίως στην μείωση (οικονομική, υλική, πολιτική) της υποστήριξης προς τις τρομοκρατικές οργανώσεις, της άρνησης της δυνατότητας για ελεύθερες μετακινήσεις μέσω πιο αυστηρών συνοριακών ελέγχων, τον έλεγχο υπόπτων φιλανθρωπιών που μπορεί να χρηματοδοτούν τρομοκρατικούς αγώνες, την επανεξέταση των εξωτερικών πολιτικών των κυβερνήσεων με παγκόσμια επιρροή ως προς το πως προωθούν το εθνικό συμφέρον, και η εκτίμηση εκ μέρους της Δύσης σχετικά με το πως γίνονται αποδεκτές οι πολιτικές αυτές απο τους πληθυσμούς στους οποίους επιθυμούν να απευθυνθούν.

Πιο συγκεκριμένα θα αναλυθούν τα μέτρα που μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου αναφορικά με τους παράγοντες που καταγράφηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια.

Αρχικά σημαντικό κρίνεται να υπάρξει συστηματική μελέτη και έρευνα ⁵⁸.

58 Jerold M. Post, "The Psychological Dynamics of Terrorism" στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) The Roots of Terrorism (Routledge 2006, New York) σσ. 25-27

Αυτή θα επικεντρώνει στη ζωή των τρομοκρατών, την διαφοροποίηση μεταξύ των τύπων των τρομοκρατών και των οργανώσεών τους, την κατανόηση πως η εκάστοτε τρομοκρατία έχει δικό της πλαίσιο, και με συνεντεύξεις τρομοκρατών που έχουν συλληφθεί ή αποχώρησαν από μια οργάνωση.

Καθώς στόχος της τρομοκρατίας είναι η δημιουργία ενός κλίματος φόβου, σημαντικό εργαλείο στην αντιμετώπισή της είναι τα προγράμματα που μειώνουν την αδυναμία προς το φόβο και ενισχύουν την κοινωνική ευκαμψία.

Άλλο ένα σημαντικό τμήμα είναι η διατήρηση του υψηλού ηθικού επιπέδου μέσω της ενίσχυσης της εφαρμογής του νόμου, την πορώθηση της σωστής διακυβέρνησης και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Επιπλέον, οι επεμβάσεις ωφείλουν να δίνουν έμφαση στην εκπαίδευση, τη θρησκεία, την κοινωνική οργάνωση, τα μέσα επικοινωνίας, παρέχοντας ευκαιρίες ενσωμάτωσης και αντιμετώπισης των μνημάτων μίσους που εκπηγάζουν από τις μειονότητες. Η χρήση των ενόπλων δυνάμεων κρίνεται χρήσιμη στην περίπτωση που αφαιρεί από τους τρομοκράτες τη δυνατότητα να έχουν καταφύγιο.

Όσον αφορά τη διασπορά στο εξωτερικό οποιαδήποτε προσπάθεια προσέγγισης οφείλει να σέβεται την πολιτιστική διαφοροποίηση ενώ ταυτόχρονα θα βοηθά στην ενσωμάτωση των προσφύγων στην κοινωνία που τους δέχεται. Επίσης, οι δυτικές κυβερνήσεις πρέπει να στηρίζουν άμεσα την ανάπτυξη και την εφαρμογή τις κοινωνικές επεμβάσεις με στόχο την προώθηση της των αλλαγών σε κοινό και ατομικό επίπεδο.

Στο κομμάτι της δημόσιας διπλωματίας η στόχευση πρέπει να κατευθύνεται προς τον “κύκλο ζωής” του τρομοκράτη. Ειδικότερα τα μέτρα πρέπει να κινηθούν προς τις εξής κατευθύνσεις. Αρχικά, να εμποδιστεί η είσοδος πιθανών μελών σε τρομοκρατικές οργανώσεις. Δεύτερον, να παράγουν δυσαρέσκεια εντός της οργάνωσης. Τρίτον, να διευκολύνουν την αποχώρηση από μια οργάνωση με επιτυχημένα παραδείγματα την αντιμετώπιση της Βρετανίας προς το ζήτημα της Βόρειας Ιρλανδίας και της Ισπανίας με τους Βάσκους, όπου τα προγράμματα αμνηστίας που παρέχονται βοήθησαν στην απομάκρυνση των μελών. Τέταρτον, να μειωθεί η

στήριξη προς την οργάνωση και τον αρχηγό της. Για αυτό είναι απαραίτητο να περιθωριοποιηθεί η οργάνωση και να απονομιμοποιηθεί ο χαρισματικός ηγέτης της. Στην περίπτωση των ριζοσπαστών ισλαμιστών μάλιστα το παραπάνω για να πραγματοποιηθεί χρειάζεται τη στήριξη των μετριοπαθών αραβικών πολιτικών ηγετών και κληρικών.

Μιλώντας πιο συγκεκριμένα για τις μακροπρόθεσμες οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές κρατικές και διεθνείς στρατηγικές κατα των οικονομικών αιτιών προτείνεται μια σειρά από μέτρα⁵⁹, τα οποία σε βάθος χρόνου θα στερέψουν την οικονομική και κοινωνική στήριξη προς τους τρομοκρατικούς αγώνες με αποτέλεσμα τη στροφή προς την πολιτική αρένα για επίλυση των αιτημάτων.

Στον τομέα της οικονομίας και της κοινωνίας σημαντικά είναι τα εξής. Πρώτον, η δημιουργία στρατηγικών για εξομάλυνση των ραγδαίων κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών που επηρεάζουν τα ευάλωτα τμήματα της κοινωνίας στις πιο φτωχές χώρες. Έτσι κρίνονται αναγκαίες πολιτικές παγκόσμιας φροντίδας και επενδύσεων που θα βοηθήσουν τις παραπάνω ομάδες. Επιπλέον εξίσου σημαντική είναι η προώθηση της συμμετοχής και των ευκαιριών για τις ομάδες που έχουν παραγκωνιστεί, καθώς και η αναδιανομή του νέου πλούτου μεταξύ του πληθυσμού με την μορφή βελτιωμένης εκπαίδευσης και αντιστοίχων ευκαιριών στην αγορά εργασίας. Επίσης το βάρος οφείλει να μετατοπιστεί και προς τον γυναικείο πληθυσμό όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως. Η εκπαίδευση, και η συμμετοχή στην οικονομία και την πολιτική κρίνεται αναγκαία για αυτές, διότι οι γυναίκες δεν γίνονται μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων με τέτοια συχνότητα όπως οι άνδρες και αν ενισχυθεί ο ρόλος τους στην κοινωνία μπορούν να αποτελέσουν τροχοπέδη για την είσοδο νέων μελών και τη διενέργεια τρομοκρατικών πράξεων.

Δεύτερον, η ενθάρρυνση των κυβερνήσεων προερχόμενων από ετερογενείς κοινωνίες ώστε να μειωθούν οι διακρίσεις και τα εμπόδια στην εσωτερική κοινωνική και οικονομική κινητικότητα μέσω της προώθησης διεθνών κανόνων ίσων δικαιωμάτων, της υποστήριξης μικρής κλίμακας ιδιωτικών επιχειρήσεων και την

---

59 Ted Robert Gurr, "Economic Factors" στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) *The Roots of Terrorism* (Routledge 2006, New York) σσ. 96-99

παροχή κινήτρων όπως η περιστασιακή οικονομική βοήθεια.

Τρίτον, η συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα στις μακροπρόθεσμες αυτές στρατηγικές, η οποία μπορεί να ευοδώσει για παράδειγμα μέσα από το σχεδιασμό στρατηγικών επενδύσεων και απασχόλησης προς επιτάχυνση της διαδικασίας ενσωμάτωσης των περιθωριοποιημένων ομάδων.

Μια άλλη κατηγορία στρατηγικών σχετίζεται με το πολιτικό περιβάλλον που επιτρέπει την ανάδυση της τρομοκρατίας. Για να εξυγιανθεί αυτό προτείνονται τα εξής. Αρχικά, η ενίσχυση της μεσαίας και της επαγγελματικής τάξης, διότι αυτές πρότιμούν τις μη βίαιες πολιτικές και λειτουργούν αποθαρρυντικά για τους τρομοκράτες. Επιπλέον προτείνεται η ενθάρρυνση των κυβερνήσεων για το σχεδιασμό πολιτικών και οικονομικών ευκαιριών που θα μεταβάλλουν την πλάστιγγα του υπολογισμού κόστους και ωφέλους έτσι ώστε να πρότιμηθεί μια πολιτική λύση μέσω συμβιβασμού των δύο πλευρών. Σε αυτή την περίπτωση η διεθνής ενασχόληση είναι απαραίτητο να γίνει με τη συγκατάθεση της τοπικής κυβέρνησης και των κοινωνικών ομάδων, ειδικά η σύγκρουση μπορεί να πάρει άσχημη τροπή.

Δεν πρέπει να παραβλεφθεί βεβαίως και η αντιμετώπιση της προπαγάνδας των τρομοκρατών. Για να πραγματοποιηθεί αυτό χρειάζεται η συνεργασία των μέσων, των τοπικών σχολείων και των δημόσιων προσώπων, έτσι ώστε να αντιμετωπιστεί το μήνυμα μίσους και να δημιουργηθούν εναλλακτικές. Μια πρόταση είναι η ενίσχυση των υποτροφιών για τους Μουσουλμάνους, των μέσων και των προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων.

Οι παραπάνω προτάσεις μπορούν να εφαρμοστούν με σχετική ευκολία σε δημοκρατικά καθεστάτα. Ωστόσο η δημοκρατία δεν αποτελεί πανάκεια, καθώς μπορεί να αντιμετωπίσει πολιτισμική αντίσταση και να δημιουργηθούν έτσι βραχυπρόθεσμες ευκαρίες για τη δημιουργία βίαιων πολιτικών κινήματων.

Τέλος, πρέπει να αντιμετωπιστούν και οι πιο κοντινές αιτίες της τρομοκρατίας. Επομένως, επιδιώκεται η μείωση των υλικών και πολιτικών πηγών των στρατιωτικών οργανώσεων.

Η προσπάθεια διακοπής των οικονομικών ροών προς τις τρομοκρατικές

οργανώσεις έχει περιορισμένη αποτελεσματικότητα, ωστόσο, διότι η τρομοκρατία δεν απαιτεί μεγάλα ποσά και οι τρομοκράτες μπορούν να λάβουν χρηματικά ποσά με διάφορους τρόπους όπως για παράδειγμα το οργανωμένο έγκλημα ή και φιλανθρωπίες από το εξωτερικό. Επομένως, το να επιχειρηθεί να διακοπούν οι οικονομικές ροές μονομιάς είναι απίθανο. Αυτό που πρέπει να επιδιωχθεί είναι νέες μέθοδοι που θα στοχεύουν στις ανεπίσημες οδούς χρηματοδότησης.

Η πιο ποιότιμη στρατηγική φαίνεται να είναι η υπονόμηση της πολιτικής υποστήριξης προς τις οργανώσεις. Οι διασπορές μπορούν να ασκήσουν πιέσεις στους ακτιβιστές στην πατρίδα με αποτέλεσμα οι δεύτεροι να ακολουθήσουν πιο μετριοπαθείς στατηγικές, ειδικά αν αποδειχθεί ότι μια μετριοπαθής στάση μπορεί να οδηγήσει στην επίλυση των χρόνιων προβλημάτων. Στο εσωτερικό της χώρας οι εξτρεμιστές πάντα έρχονται αντιμέτωποι με τον κίνδυνο αποχώρησης μελών και απώλειας της υποστήριξης. Μέτρα, όπως η παροχή αμνηστίας και οικονομικά κίνητρα για τρομοκράτες που αποχώρησαν βοηθούν στην μείωση της έντασης της σύγκρουσης. Ταυτόχρονα οι κυβερνήσεις οφείλουν να προβάλλουν τις αρνητικές επιπτώσεις της τρομοκρατίας στοχεύοντας στην απονομιμοποίηση των τρομοκρατών στα μάτια των υποστηρικτών τους.

Εξίσου σημαντική είναι και η συνεργασία σε παγκόσμιο επίπεδο. Δράσεις, όπως η από κοινού προστασία των συνόρων μέσω της συνεργασίας μεταξύ των αρχών και οργανώσεων των πολιτών και η δημιουργία κεντρικών αρχών για τη διεθνή συνεργασία στον αγώνα κατά του εγκλήματος και της τρομοκρατίας που θα λαμβάνουν κοινά και έγκαιρα μέτρα, κρίνονται θετικές για την επίλυση των συγκρούσεων.

Όπως μελετήθηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια, μεγάλο ρόλο για τους οικονομικούς παράγοντες διαδραματίζει η παγκοσμιοποίηση και οι διασπορές στο εξωτερικό.

Οι αρνητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης απαιτούν μια σειρά από μέτρα, τα οποία θα επιφέρουν την εξομάλυνση της κατάστασης στους αδύναμους παγκοσμιοποιητές (δηλαδή τα κράτη που δεν καρπώνονται κέρδη από τα οφέλη της

παγκοσμιοποίησης)⁶⁰. Οι μακροπρόθεσμες στρατηγικές που θα βοηθήσουν είναι οι ακόλουθες. Κατ'αρχάς οι πολιτικές για μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον και τη συνεργασία των εκβιομηχανισμένων κρατών, ώστε να επιτραπεί η είσοδος των αδύναμων παγκοσμιοποιητών στις παγκόσμιες αγορές. Επίσης, τα όποια σχέδια ενίσχυσης οφείλουν να λάβουν υπ'οψιν το απαραίτητο επίπεδο αφοσίωσης και να διατηρούνται για μεγάλο χρονικό διάστημα. Οποιαδήποτε προσπάθεια εκ μέρους της Δύσης πρέπει να αναλογιστεί τις προϋποθέσεις που θα τεθούν καθώς μπορεί να δημιουργήσουν ένα κύμα αντιδυτικών αισθημάτων.

Τέλος, στον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό απαραίτητη είναι η φροντίδα που πρέπει να δοθεί στον τομέα της εκπαίδευσης και των ευκαιριών που παρέχονται, καθώς όσο πιο νωρίς έρθει κάποιος σε επαφή τόσο πιο μακροχρόνιος και διατηρήσιμος θα είναι ο αντίκτυπος στο σύνολο της κοινωνίας.

Τα βραχυπρόθεσμα και εξαναγκαστικά μέτρα περιλαμβάνουν τις εξής προτάσεις. Πρώτον, ο περιορισμός της χρηματοδότησης των τρομοκρατών μπορεί να είναι πιο επιτυχής αν υπάρξει μια συγχρονισμένη προσπάθεια που να καταπολέμα ταυτόχρονα την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα. Για να επιτευχθεί η συνεργασία σε παγκόσμιο επίπεδο χρειάζεται να δημιουργηθεί ένα νέο διεθνές καθεστώς καθώς καθίσταται προβληματικό το γεγονός ότι τα νομικά και δικαστικά συστήματα είναι κρατικά, ενώ η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα δεν γνωρίζουν τέτοιους φραγμούς. Επιπλέον, ο ενισχυμένος έλεγχος των συνόρων και των τελωνείων βελτιώνει την ικανότητα περιορισμού των παράνομων μεταφορών όπλων, ναρκωτικών, και ανθρώπων, ειδικά όταν προέρχονται από προορισμούς που είναι ύποπτοι για διασυνδέσεις με τρομοκρατικές ομάδες. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί, επίσης, στην μεταφορά χρημάτων από διανομείς και ανεπίσημα συστήματα μεταφοράς χρημάτων και τις ύποπτες φιλανθρωπίες. Σχετικά με τη διασπορά στο εξωτερικό αρχικά πρέπει να εξετασθεί το γεγονός

---

60 Athanas Gotchev, "Terrorism and Globalisation", στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) The Roots of Terrorism (Routledge 2006, New York) σσ. 111-113

δημιουργίας ανεξάρτητων κυριάρχων κρατών για τα έθνη που δεν έχουν κράτος⁶¹. Ωστόσο είναι λογικό κάποια έθνη να μην δουν τα αιτήματά τους να ικανοποιούνται λόγω της δυσκολίας που περιέχει η σύγκρουση (ειδικά αν αναλογιστούμε ζητήματα όπως το Παλαιστινιακό και το Κουρδικό) και σε αυτή την περίπτωση οφείλουν να πραγματοποιηθούν τουλάχιστον κάποιες προσπάθειες για διαχείριση της κρίσης. Άλλο ένα σημαντικό στοιχείο είναι η μείωση των ανισοτήτων στην πατρίδα και στις χώρες υποδοχής μέσω της εξάλειψης των διακρίσεων, των εμποδίων στην κοινωνικοπολιτική και κοινωνικοοικονομική κινητικότητα, και τη στέρηση των δικαιωμάτων. Τέλος, πρέπει να καταπολεμηθούν τα άμεσα αίτια που οδηγούν στη χρήση της τρομοκρατίας μέσω των πολιτικών συμβιβασμών και της παροχής κινήτρων για απεμπλοκή από τις τρομοκρατικές οργανώσεις σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο.

Εν κατακλείδι, όσον αφορά τη θρησκεία τα μέτρα κατά της τρομοκρατίας πρέπει να εστιάσουν στο γεγονός ότι η τρομοκρατία είναι το παιδί των οικονομικών και κοινωνικών καταστάσεων που έχουν δημιουργήσει ένα πλήθος ανεπίλυτων ζητημάτων⁶². Για αυτό το λόγο και ειδικά στο μουσουλμανικό χώρο τα στρατιωτικά και οικονομικά μέτρα οφείλουν πάντα να συμβαδίζουν με τη δημόσια διπλωματία για να αποφευχθεί η διαιώνιση της κρίσης και οι παρεξηγήσεις με τους τοπικούς πληθυσμούς. Οι τρομοκράτες πρέπει να πειθωριποιηθούν και να απονομιμοποιηθούν. Επομένως, η όποια προσπάθεια να πάρουμε με το μέρος μας την καρδιά και το μυαλό των κοινοτήτων και να καταπολεμήσουμε την ιδεολογία βασίζεται κυρίως σε μεταρρυθμίσεις της εξωτερικής πολιτικής. Εξίσου σημαντικό είναι να οριστεί μια διαχωριστική γραμμή μεταξύ ήπιων και εξτρεμιστικών ισλαμιστικών κινήματων: οι τρομοκράτες πρέπει να αντιμετωπίζονται με μηδενική ανοχή, αλλά τα ήπια πολιτικά κινήματα πρέπει να γίνουν αντικείμενο αφοσίωσης τόσο από τις κυβερνήσεις τους όσο και από τις κυβερνήσεις των δυτικών κρατών. Έχει αναφερθεί και προηγουμένως πως οι διανοητές και θρησκευτικοί ηγέτες του Μουσουλμανικού

61 Gabriel Sheffer, "Diasporas and Terrorism", στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) *The Roots of Terrorism* (Routledge 2006, New York) σσ. 127-128

62 Jonh L Esposito, "Terrorism and the Rise of Political Islam" στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) *The Roots of Terrorism* (Routledge 2006, New York) σσ. 156-157

κόσμου κατέχουν μεγάλη εξουσία, διότι μπορούν να καταπολεμήσουν μέσω του κύρους τους τα μήνηματα μίσους που διασπείρουν οι εξτρεμιστές.

Ο Oliver Roy⁶³ θεωρεί πως η συζήτηση για το πως πρέπει να καταπολεμηθεί η τρομοκρατία προσφέρει δύο συγκρουόμενες απόψεις . Η πρώτη έχει να κάνει με το γεγονός ότι πολλοί θεωρούν το ίδιο το Ισλαμ αίτιο της τρομοκρατίας με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε όλο και περισσότερο σε μια σύγκρουση πολιτισμών ,εκτός και αν πραγματοποιηθεί μια εκ βαθέων αναμόρφωση της θρησκείας. Η δεύτερη δεν θεωρεί το Ισλαμ τη βάση του ζητήματος της τρομοκρατίας και στηρίζει ότι πρέπει να πραγματοποιηθεί ένας διάλογος μεταξύ των πολιτισμών ώστε να εντοπιστούν οι ρίζες της μουσουλμανικής οργής. Και οι δύο αυτές απόψεις θεωρούν πως η κοινωνική και πολιτική συμπεριφορά των πιστών καθορίζεται από τα θεολογικά αξιώματα της εκάστοτε θρησκείας. Το να απευθύνεται κάποιος στα ζητήματα της Μέσης Ανατολής αγνοεί την απογεωγραφικοποίηση του Ισλαμ καθώς δεν υπάρχει μια ενιαία μουσουλμανική κοινότητα, αλλά ένας πληθυσμός Μουσουλμάνων με διαφορετικές εμπειρίες του τι σημαίνει να είσαι πιστός.

Στην Ευρώπη οι προσεγγίσεις προς τις Μουσουλμανικές μειονότητες είναι δύο. Η πρώτη, που εμφανίζεται στην Βρετανία, θεωρεί τους Μουσουλμάνους μια απόμακρη εθνική και πολιτιστική ταυτότητα. Η δεύτερη ,που εμφανίζεται στη Γαλλία, επιδιώκει την ενσωμάτωση των Μουσουλμάνων στη γαλλική κοινωνία με αντίτιμο όμως την απώλεια της γνήσιας ταυτότητας των δεύτερων.

Και οι δύο προσεγγίσεις απέτυχαν για τον ίδιο ακριβώς λόγο καθώς δεν κατανοούν το γεγονός πως οι Μουσουλμάνοι στη Δύση δεν επιθυμούν να έχουν μια ξεχωριστή εθνική και πολιτιστική ταυτότητα, αλλά να ανγνωριστούν σαν μια θρησκευτική κοινότητα.

Τα μέτρα κατά της τρομοκρατίας οφείλουν να επικεντρώσουν στην περίθαλψη των θυμάτων, την απάντηση στις πράξεις και την αποφυγή αντιδράσεων από την κοινωνία⁶⁴. Για αυτό το λόγο οι αρχές πρέπει να επιδιώξουν την ενίσχυση του

63 Oliver Roy, "Terrorism and Deculturation" στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) The Roots of Terrorism (Routledge 2006, New York) σσ. 167-168

64 Michael S. Stohl, "Couterterrorism and Repression" στον τόμο Louis Richardson (εκδ.) The Roots of Terrorism (Routledge 2006, New York) Σελ. 58

αισθήματος ασφαλείας εντός της κοινωνίας και τη δημιουργία της πεποίθησης ότι δρουν προς αυτή την κατεύθυνση. Τέτοιες στρατηγικές δεν πρέπει να εφαρμοστούν μόνο στο επίκεντρο της τρομοκρατικής δραστηριότητας, αλλά και στις περιφερειακές περιοχές, όπου το κοινό διακατέχεται από αισθήματα συλλογικής απώλειας και συμπόνοιας προς αυτούς που επλήγησαν, και μια αίσθηση τρωτότητας καθώς πιστεύουν ότι μπορεί να στοχοποιηθούν στο μέλλον από τρομοκράτες.

Η αδυναμία εκ μέρους των αρχών στο να κάνουν την κοινωνία να αισθανθεί ασφαλής αποτελεί μια νίκη για τους τρομοκράτες αποτελώντας ταυτοχρόνως και μια απειλή για το ίδιο το πολιτικό σύστημα. Το γεγονός ότι οι τρομοκράτες δεν προέρχονται συνήθως από τη γεωγραφική επικράτεια ενός συγκεκριμένου κράτους καθώς και το ότι οι επιχειρήσεις και οι στόχοι βρίσκονται ανα όλη την υφήλιο, κάνει ολοένα και απαραίτητη την συνεργασία στο επίπεδο της διεθνούς κοινότητας.

Οι τρομοκράτες ενδιαφέρονται κατά κύριο λόγο για την αντίδραση του κοινού προς μια τρομοκρατική πράξη και ο αριθμός των θυμάτων έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Για αυτό το λόγο οι στρατηγικές καλούνται να απευθυνθούν τόσο στους τρομοκράτες όσο και στην κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα επιδιώκεται η προστασία του πληθυσμού, η αποφυγή μελλοντικής απειλής και η αποθάρρυνση πιθανών υποστηρικτών των τρομοκρατών.

Στην αντίπερα όχθη οι τρομοκράτες μέσω των πράξεων τους κατευθύνουν νέα μέλη να στρατολογηθούν, τα οποία θα παρέχουν ασφαλή καταφύγια, οικονομική υποστήριξη και θα πιέσουν τις αρχές να απομακρυνθούν.

Απο την άλλη ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας επιδιώκει ότι οι υποστηρικτές της κυβέρνησης θα παρέχουν πληροφορίες, θα στηρίζουν τις κρατικές πολιτικές και δράσεις πιστεύοντας ότι έτσι το μέλλον τους γίνεται πιο ασφαλές, και οι πολέμιοι της κυβέρνησης θα νιώθουν φόβο καθώς θα πιστεύουν ότι η απόκρυψη πληροφοριών θα τους προκαλέσει ζημιά.

Η επιπλοκή με την οποία έρχονται αντιμέτωπες οι πολιτικές καταπολέμησης του φαινομένου έχουν να κάνουν με το ότι τόσο οι πράξεις των τρομοκρατών όσο και των κρατών τίθενται σε δημόσια θέα. Για αυτό το λόγο είναι αναγκαίο οι

στρατηγικές να λάβουν υπόψιν την αντίδραση των πολλαπλών κοινών και να δείξουν κατανόηση σχετικά με το πως διαφορετικά τμήματα της κοινωνίας θα δώσουν διαφορετικές απαντήσεις. Συνεπάγεται επομένως πως τα κράτη πρέπει να κατανοήσουν το πως η κοινωνική ταυτότητα επηρεάζει την επεξεργασία μηνυμάτων φόβου και ασφαλείας και αν τέτοιου είδους μηνύματα προκαλούν φόβο ή οργή και ένα μεγαλύτερο ή μικρότερο αίσθημα ρίσκου και αβεβαιότητας.

Η εφαρμογή των πολιτικών κατά της τρομοκρατίας επηρεάζεται από την υπάρχουσα σχέση μεταξύ κοινωνίας, αστυνομίας και αντιτρομοκρατικών υπηρεσιών, και επίσης από την εκτίμηση της κοινωνίας προς άλλες κυβερνήσεις, θρησκείες, εθνικές και κοινωνικές ομάδες. Το κλειδί στον αγώνα αυτό είναι η δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης με τις αντιτρομοκρατικές υπηρεσίες. Κάτι τέτοιο περιλαμβάνει το πως οι διάφορες επικοινωνιακές διαδικασίες επηρεάζουν την ικανότητα της επιβολής του νόμου να πραγματοποιήσει το έργο της κατά της τρομοκρατίας, και κατά πόσο αυτές οι διαδικασίες επηρεάζουν το αίσθημα ασφαλείας.

Η δημοκρατία και οι δημοκρατικές διαδικασίες πρέπει να αποτελούν κύρια χαρακτηριστικά μιας επιτυχημένης πολιτικής και επίσης οποιαδήποτε πράξη οφείλει να εφαρμόζει τις δημοκρατικές αρχές και να σέβεται την κυριαρχία του νόμου. Η προσέγγιση της αναμενόμενης χρησιμότητας παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για το πως οι δημοκρατικές διαδικασίες θα συνεισφέρουν σε επιτυχείς αντιτρομοκρατικές στρατηγικές και πως ο μη σεβασμός των διαδικασιών αυτών θα επιφέρει το αντίθετο αποτέλεσμα. Εντός αυτού του πλαισίου οι αρχές και οι τρομοκράτες υπολογίζουν τα ωφέλη και που θα αποκομίσουν επιλεγοντας μια συγκεκριμένη στρατηγική και έπειτα συγκρίνουν την πιθανότητα επιτυχίας και το κόστος της στρατηγικής αυτής, έτσι ώστε να αποφασίσουν εάν τα ωφέλη ξεπερνούν το αποτέλεσμα. Οι πολιτικές επιλογές κατευθύνονται προς την εξάλειψη, τον καθησυχασμό ή τον μετριασμό μια απειλής που είτε υπάρχει ή πιστεύεται πως υπάρχει εκ μέρους κάποιων τρομοκρατών. Η καταπίεση και άλλες μορφές παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν επιλογές, αλλά εννοείται πως στα δημοκρατικά καθεστώτα έχουν

αρνητικό πρόσημο και ακόμα στα απολυταρχικά ενισχύεται η θέση των τρομοκρατών στα μάτια της διεθνούς κοινότητας.

Ο Ted Gurr⁶⁵ θέτει τρεις προϋποθέσεις, οι οποίες επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων των απειλούμενων ελιτ. Οι πρώτες είναι περιστασιακές και περιλαμβάνουν τα πολιτικά χαρακτηριστικά των προκλήσεων, δηλαδή το στατους και τις στρατηγικές των διεκδικητών, και τις πολιτικές πηγές των ελιτ για την αντιμετώπιση της πρόκλησης. Οι δεύτερες είναι οι δομικές και ορίζουν τη σχέση των ελιτ με τους αντιπάλους τους και καθορίζουν ή περιορίζουν τις επιλογές αντίδρασης. Αυτές περιλαμβάνουν της θέση του κράτους στο διεθνές σύστημα και τη φύση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης με τη θέση των ελιτ εντός αυτής. Οι τρίτες είναι προϋποθέσεις προδιάθεσης και επηρεάζουν την αντιμετώπιση της αποδοχής της βίας και της τρομοκρατίας από τις ελιτ.

Μια σημαντική όψη του διαλόγου εντός των δημοκρατιών για την απόκριση στην τρομοκρατία εστιάζει στην ικανότητα του κράτους να ανταπεξέλθει στην απειλή. Εδώ εμφανίζονται δύο σχολές σκέψης. Η πρώτη που εκφράζεται από τον Paul Wilikinson⁶⁶ εκφράζει την άποψη πως η απειλή εναντίον της τάξης απαιτεί ισχυρά μέτρα που θα προστατεύσουν την κυριαρχία του νόμου και την κοινωνική ιεραρχία. Η δεύτερη με εκφραστή τον J.Bowyer Bell⁶⁷ θεωρεί πως το καταφύγιο της δημοκρατικής κοινωνίας εντοπίζεται στην κυριαρχία του νόμου και εφιστά την προσοχή στο ότι οι “απόστολοι της τάξης” έχουν κάτι διαφορετικό κατά νου.

Οι Jeffrey Ross και Robert Gurr αναφέρουν επίσης άλλες 4 γενικές προϋποθέσεις που συμβάλλουν στην ύφεση της τρομοκρατίας. Αυτές είναι η πρόληψη, η αποτροπή, η υπερκόπωση και η αρνητική αντίδραση.

Οι δύο πρώτες είναι πολιτικές, οι οποίες μπορούν να μειώσουν ή να εξαλείψουν τις ικανότητες των τρομοκρατών για εξαναγκασμό και οι επακόλουθες της 9/11 στρατηγικές ανήκουν σε αυτή την κατηγορία. Οι άλλες δύο είναι γενικές

---

65 Ted Robert Gurr, “The Political Origins of State Violence and Terror: A Theoretical Analysis” στον τόμο Government Violence and Repression: An Agenda for Research” (Εκδ. Michael Stohl και George Lopez), Westport, CT: Greenwood Press, 1986) Σσ. 62-67

66 Paul Wilkinson, “Terrorism and the Liberal State” (Hallstead, London 1977)

67 John B. Bell, “A Time of Terror: How Democratic Societies Respond to Revolutionary Violence” (Basic Books, New York 1978)

προυποθέσεις που ελαττώνουν τις πολιτικές ικανότητες των οργανώσεων ως προς τη χρήση βίας.

Η υπερκόπωση αναφέρεται στην μειούμενη αφοσίωση των μελών σε μια τρομοκρατική οργάνωση και τους σκοπούς της καθώς έχει παρατηρηθεί ότι παρα το γεγονός πως τα νεαρά μέλη είναι αφοσιωμένα, όσο μεγαλώνουν τόσο χάνεται και ο ζήλος τους. Πολιτικές, όπως η παροχή οικονομικών κινήτρων και εναλλακτικών, μπορούν να διευκολύνουν την έξοδο από την τρομοκρατική οργάνωση εκτός και αν υπάρχουν ισχυροί δεσμοί μεταξύ των μελών (για παράδειγμα οικογένειας ή φυλής).

Η αρνητική αντίδραση έχει να κάνει με στρατηγικές που αποξενώνουν τις τρομοκρατικές οργανώσεις από το ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο στο οποίο απευθύνονται. Συμβιβαστικές προτάσεις εκ μέρους των κυβερνήσεων μειώνουν τη συγκατάθεση των υποστηρικτών στην περίπτωση που οι ηγέτες αρνούνται συστηματικά όσα τους προσφέρονται. Οι συμβιβαστικές προτάσεις οδηγούν τους πληθυσμούς που πρόσκεινται φιλικά προς τους τρομοκράτες να αναλογιστούν αν η συνεχής αφοσίωση στους στόχους της οργάνωσης αξίζει τις επιπτώσεις που φέρει η σύγκρουση στη ζωή τους.

Τα κράτη έχουν πάντα διαθέσιμο στο οπλοστάσιο τους το ενδεχόμενο της καταπίεσης, το οποίο φαίνεται πολλές φορές ελκυστικό. Τέτοιες τακτικές περιλαμβάνουν τη χρήση εξαναγκασμού εναντίον των πραγματικών και πιθανών εχθρών με στόχο την πρόληψη ή την μείωση της ικανότητας να αντιστέκονται στις αρχές. Επίσης, αρνούνται μια σειρά από κοινωνικά και οικονομικά προνόμια από τους λαούς αφαιρώντας ακόμα και τα βασικά δικαιώματα που καθορίζει ο καταστατικός χάρτης του ΟΗΕ. Είναι σίγουρο πως βραχυπρόθεσμα το παραπάνω έχει μεγάλες πιθανότητες να μειώσει τη στήριξη προς την τρομοκρατία, αλλά η συνεχιζόμενη εφαρμογή της καταπίεσης οδηγεί σε συλλογικές πράξεις και έχει αποδειχτεί πως η σφοδρή καταπίεση σπάνια τρομάζει μια επαναστατική αντίσταση.

Τέλος, οι προσπάθειες για παγκόσμια συνεργασία αντιμετωπίζουν και αυτές μια σειρά από προβλήματα. Πρώτον, είναι αναγκαία η συνεργασία κρατών τα οποία δεν είναι δημοκρατικά και έχουν προβεί σε συστηματικές πράξεις καταπάτησης

ανθρωπικών δικαιωμάτων στο εσωτερικό τους και χρησιμοποιούν καταπίεση για να παραμείνουν στην εξουσία. Δεύτερον, τα κράτη επιδιώκουν την είσοδο στη συμμαχία κατα της τρομοκρατίας έχοντας στο νου τους να πραγματοποιήσουν τις δικές τους βλέψεις. Τρίτον, οι πολιτικές που χρειάζονται τη βοήθεια μη δημοκρατικών και καταπιεστικών κρατών δεν επιφέρουν την επιθυμητή αρνητική αντίδραση εκ μέρους των κοινωνιών που υποστηρίζουν τους τρομοκράτες.

Τα τρία αυτά προβλήματα ωφελούν κυρίως τους τρομοκράτες, καθώς οποιαδήποτε αντιτρομοκρατική στρατηγική που μειώνει το κόστος απάντησης των τρομοκρατών μειώνει την πιθανότητα επιτυχίας της ίδιας της πολιτικής.

Για αυτό το λόγο κλειδί για την εκπόνηση και τη σωστή εφαρμογή αντιτρομοκρατικών μέτρων αποτελεί η εμπιστοσύνη προς τις κυβερνήσεις, το οποίο παρατηρείται ως επί το πλείστον στα δημοκρατικά καθεστώτα.

Επίλογος

Η Τρομοκρατία είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, το οποίο πηγάζει απο ένα πλήθος παραγόντων. Αυτοί κατα κύριο λόγο είναι πολιτικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί, ψυχολογικοί και θρησκευτικοί.

Οι παραπάνω παράγοντες δρουν ο ένας σε συνεργασία με τον άλλον και κανείς δεν μπορεί να θεωρηθεί σημαντικότερος απο τους άλλους. Ωστόσο παρατηρείται πως τα κύρια αίτια της Τρομοκρατίας και δη στην Μέση Ανατολή έχουν τις ρίζες τους κυρίως σε οικονομικά και κοινωνικά αίτια. Αρχικά, η αντιμετώπιση τους επιχειρήθηκε απο τα κοσμικά στοιχεία, αλλά μια σειρά γεγονότων έφερε την άνοδο της θρησκείας μέσα απο την οποία διοχετεύονται ακόμα και σήμερα αιτήματα όπως για παράδειγμα η πτώση των απολυταρχικών καθεστώτων και η επιθυμία για εκδημοκρατικοποίηση .

Η θρησκεία κατα πολλούς δεν αποτελεί το κίνητρο αλλά το όχημα μέσω του οποίου επιδιώκεται η λύση των καιρίων προβλημάτων. Αυτό συμβαίνει λόγω της ισχυρής νομιμοποίησης που δίνει σε ηγέτες, οι οποίοι ουδεμία σχέση έχουν με το πρότυπο του φτωχού τρομοκράτη και, αν ληφθεί υπ'όψιν του παράδειγμα του Μπιν Λαντεν γίνεται κατανοητό, πως πρόκειται για άτομα με υψηλές κοινωνικές και οικονομικές θέσεις που δεν επιθυμούν να παραγκωνίζονται απο διαδικασία λήψης αποφάσεων και είναι αντίθετοι προς τις επεμβάσεις των δυτικών κρατών στις χώρες προέλευσής τους.

Η θρησκεία καθεαυτή γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης απο τα παραπάνω στοιχεία και πολλές φορές μεταφράζεται λάθος ώστε να δημιουργεί ένα μήνυμα μίσους κατα του δυτικού κόσμου και τα απολυταρχικά καθεστώτα της Μέσης Ανατολής. Σε αυτό το πρόβλημα συμβάλει και η έλλειψη μιας κληρικής δομής, η οποία θα επιχειρούσε να μεταφράσει σωστά τα λόγια του Κορανίου ώστε να αποφεύγεται η ωμή εκμετάλλευσή του με στόχο τη δημιουργία ενός κύκλου αίματος.

Συμπερασματικά, στον τομέα των στρατηγικών κατα της Τρομοκρατίας μερικές φορές και τα ίδια τα κράτη με τις τακτικές που εφαρμόζουν, βοηθούν στη διαιώνιση

του προβλήματος. Κανείς δεν θεωρεί τη δημοκρατία πανάκεια, αλλά σίγουρα υπο αυτό το καθεστώς είναι πιο εύκολο να εκπονηθούν τα σωστά μέτρα.

Οποιαδήποτε προσπάθεια για εφαρμογή μέτρων κατα της Τρομοκρατίας πρέπει να επικεντρώνει κυρίως σε μακροπρόθεσμα σχέδια , τα οποία θα ανταποκρίνονται σε όλο το φάσμα των υποκινητών παραγόντων. Τα στρατιωτικά μέσα πρέπει να χρησιμοποιηθούν μόνο σε περίπτωση που δεν υπάρχει δυνατότητα για συμβιβαστικές λύσεις κυρίως μέσω του πολιτικού στίβου. Αρχικά μια στρατιωτική απάντηση μπορεί να φαίνεται επιτυχής και είναι πολύ δημοφιλής στο εσωτερικό του πληθθέντος κράτους. Ωστόσο ενίσχυει τη θέση και το αίτημα της εκάστοτε οργάνωσης προς τη διεθνή κοινωνία και αυξάνεται το κύμα νέων μελών. Συμπεραίνεται επομένως ότι η στρατιωτική επέμβαση πρέπει να επικεντρώσει στο να “ξετρυπώσει” τους τρομοκράτες απο τα καταφύγιά τους και στη συνέχεια να τεθούν υπο εφαρμογή τα μακροπρόθεσμα σχέδια πάντοτε με τη συγκατάθεση του τοπικού πληθυσμού και με σεβασμό προς τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η τρομοκρατία έχει έρθει για να μείνει και όποιος θεωρεί πως μπορεί να την εξαλείψει δεν έχει κατανοήσει σε βάθος τη φύση του προβλήματος. Το μόνο πράγμα, το οποίο είναι εφικτό, είναι η μείωση των επιπτώσεων και της καταστροφικότητας της τρομοκρατίας.

Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο απαιτείται διεθνής συνεργασία με στόχο την κινητοποίηση των πληθυσμών και την αποθάρρυνση των υποστηρικτών της τρομοκρατίας μέσω της παροχής κινήτρων για απομάκρυνση απο οποιαδήποτε σχέση με το φαινόμενο.

Βιβλιογραφία

1. Ελληνική και ξένη Βιβλιογραφία

- › Andrew Heywood (μτφ-επιμ.Χρήστος Φραγκονικολόπουλος, Φίλιππος Προέδρου) , “Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια εποχή”, Εκδόσεις Κριτική (2013)
- › Bruce Hoffman “*Inside Terrorism*” Revised and Expanded Edition (Columbia University Press/New York, 2006)
- › David Rapoport, “*The Four waves of modern terrorism*” στον τόμο Audrey Cronin and J. Ludes(eds) “*Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy*” (Washington DC, Georgetown University Press,2004)
- › Gilles Kepel, “*Introduction to Jihad:The Trail of Political Islam*” (Harvard University Press, Cambridge 2002)
- › Hector Avalos, “*Fighting Words:The Origins of Religious Violence*” (Prometheus Books, New York 2005)
- › Jan Oskar Engene, “*Tweed Code Book*”, University of Bergen 2006
- › John B. Bell, “*A Time of Terror: How Democratic Societies Respond to Revolutionary Violence*” (Basic Books , New York 1978)
- › Louis Richardson (εκδ.) “*The Roots of Terrorism*” (Routledge 2006, New York)
- › Paul Levine, Harry Papasotiriou, “*America Since 1945. The America Moment*” (Palgrave Macmillan, New York 2005) σελ. 237
- › Paul Wilkinson, “*Terrorism and the Liberal State*” (Hallstead , London 1977)
- › Robert A Pape, “*Dying to Win: The Strategic Logic of Suicide Terrorism*”, Random House, New York 2005)
- › Ted Robert Gurr “*Why Men Rebel*”, Princeton University Press, New Jersey 1970

- › Tore Bjorgo (επιμ.), *“Root Cause of Terrorism: Myths Reality and ways forward”* (Routledge, New York 2004)
- › Walter Laqueur, *“Terrorism”* (Abacus 1980)

2. Επιστημονικά Άρθρα

- › Cotta-McKinley,A., Woody,W., and Bell,P. *“Vengeance: Effects of gender, age and religious Background”*, *Aggressive Behaviour* ,27 (2001)
- › David Keen *“The Economic functions of Violence in Civil War”*, Adelphi Paper vo. 320(International Institute of Strategic Studies,1998)
- › John L Esposito, *“Islam and Political Violence”*, 10 September 2015
- › Malvesti ,M. *“Explaining the United States' decision to strike back at terrorists”*, *Terrorism and Political Violence* ,13 2001)
- › Martha Crenshaw , *“The logic of Terrorist Behavior as Product of Strategic Choice”* στον τόμο Reich,W(ed.) *“Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind”* ,Cambridge 1990, Cambridge University Press
- › Ted Robert Gurr, *“The Political Origins of State Violence and Terror: A Theoretical Analysis”* στον τόμο *“Government Violence and Repression: An Agenda for Research”* (Εκδ. Michael Stohl και George Lopez), Westport ,CT: Greenwood Press,1986)
- › Weinberg και Eubank, *“Terrorism and changed in Political Party Systems”*, *West European Politics*, τεύχος 3ο (1989)

3. Ηλεκτρονικές Πηγές

- › Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms.
[Http://www.dtic.mil/doctrine/jel/dodict/data/05373.htm](http://www.dtic.mil/doctrine/jel/dodict/data/05373.htm)
- › Homeland Security Act of 2002, January 23, ο, HR 5005-7,
<http://www/dhs.gov/dhspublic/public/display/?theme=49&content=410>

- › U.S. State Department Counter-Terrorism Office, Patterns of Global Terrorism, Office of the Coordinator for Counter-Terrorism,2005, www.state.gov
- › www.un.org/en/sc/tc
- › <http://www.undp.org/>
- › www.unodc.org/unodc/en/terrorism